

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Р. В. Мукоїда, А. О. Шелехов, С. В. Албул, В. Б. Любчик.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТАКТИКА

Навчальний посібник

Під загальною редакцією
доктора юридичних наук, професора,
заслуженого юриста АР Крим
Кузніченка С. О.

Одеса
ОДУВС
2013

УДК 343.985
ББК 67.401.133
М 90

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою Одеського державного університету внутрішніх справ. Протокол № 20 від 30.05.2013 року

Рецензенти:

М. Б. Саакян - професор кафедри ОРД факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної міліції ОДУВС, доктор юридичних наук, професор;
А. Ю. Пінігін - начальник Управління карного розшуку ГУМВС України в одеській області, полковник міліції.

Авторський колектив:

Р. В. Мукоїда — доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКМ ОДУВС, кандидат юридичних наук.

С. В. Албул — начальник кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКМ ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент.

А. О. Шелехов — начальник кафедри адміністративної діяльності ОВС та економічної безпеки ФПФПГБ ОДУВС, кандидат юридичних наук, доцент.

В. Б. Любчик — доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності ФПФПКМ ОДУВС, кандидат юридичних наук.

Мукоїда Р.В.

М 90 Оперативно-розшукова тактика : навч.-метод. посіб. / Р. В. Мукоїда, А. О. Шелехов, С. В. Албул, В. Б. Любчик ; за заг. ред. С. В. Кузніченка. — Одеса: ОДУВС, 2013. — 206 с.

Навчальний посібник охоплює питання сутності і значення загальної та спеціальної оперативно-розшукової тактики. Визначено поняття, теоретичні та правові основи оперативного пошуку, сутність і значення оперативно-розшукового запобігання, документування та реалізації матеріалів оперативно-розшукових справ.

Посібник розрахований на курсантів та слухачів навчальних закладів МВС України курсантів курсів початкової підготовки, слухачів курсів перепідготовки та підвищення кваліфікації, які вивчають курс «Оперативно-розшукова тактика», а також для системи професійної підготовки практичних працівників усіх підрозділів Міністерства внутрішніх справ України.

УДК 343.985
ББК 67.401.133

Мукоїда Р.В., Шелехов А.О.,
Албул С.В., Любчик В.Б. 2013
ОДУВС, 2013

З М І С Т

Вступ.....	4
Конспект лекції.....	5
Навчальна програма дисципліни.....	130
Робоча програма дисципліни.....	154
План семінарських та практичних занять.....	177

В С Т У П

Оперативно-розшукова тактика забезпечує розв'язання складних завдань боротьби зі злочинністю.

Метою навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова тактика» є підготовка кваліфікованих працівників оперативних підрозділів для органів внутрішніх справ, здатних самостійно виконувати завдання, пов'язані з виявленням, запобіганням, розслідуванням злочинів, розшуком злочинців та безвісно зниклих осіб, прищеплення курсантам (слухачам) практичних навичок оперативно-розшукової роботи, дотримання режиму конспірації, а також виховання в них чесності, пильності, службової добросовісності, поваги до прав людини та громадянина, принципового ставлення до найменших порушень законності, норм моралі, професійної етики.

Дисципліна «Оперативно-розшукова тактика» складається з восьми тем, якими передбачено вивчення сутності тактики оперативно-розшукової діяльності її методів та засобів.

ЛЕКЦІЯ № 1.

ПОНЯТТЯ, ЗМІСТ ТА СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ТАКТИКИ

План лекції

Вступ.

Поняття і зміст загальної та спеціальної оперативно-розшукової тактики. Сутність, завдання та елементи оперативно-розшукової тактики.

Поняття та види оперативно-розшукової ситуації. Поняття та види оперативно-тактичного моделювання.

Поняття, види та структурні елементи комбінації. Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації.

Висновки.

Література.

Вступ

Тактика є широким поняттям, що використовується в багатьох сферах громадської діяльності та практики. Криміналістами термін «тактика» був запозичений з військової науки тому, що він відповідає змісту практичної діяльності правоохоронних органів і має на меті боротьбу зі злочинністю у її нерозривній єдності, не виділяючи і не протиставляючи негласні оперативно-розшукові заходи гласним (слідчим) діям.

Тактика з оперативно-розшуковою діяльністю тісно пов'язана, зокрема з боротьбою, суперництвом, введенням в оману протидіючої сторони для забезпечення власного успіху. Це зумовлює необхідність врахування задумів, намірів, поведінки супротивника, передбачення його вчинків, рішень, заходів. У практиці оперативно-розшукової діяльності відбувається постійна боротьба (психологічна, фізична) між захисниками інтересів держави, суспільства, прав людини та порушниками законів і правил співжиття.

Поняття і зміст загальної та спеціальної оперативно-розшукової тактики. Сутність, завдання та елементи оперативно-розшукової тактики

Під оперативно-розшуковою тактикою розуміють систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо здійснення суб'єктами оперативно-розшукової діяльності комплексу опе-

ративно-розшукових та інших заходів (дій, операцій, комбінацій тощо) на підставі законів та підзаконних нормативних актів, спрямованих на вирішення завдань оперативних підрозділів з урахуванням особливостей криміногенної ситуації. Це визначення містить низку основних положень.

По-перше, оперативно-розшукова тактика – це сукупність дій, заходів, операцій, що проводяться суб'єктами оперативно-розшукової діяльності і формуються, в основному, двома шляхами:

- узагальненням особистого і колективного досвіду працівників оперативних підрозділів, що набувається у процесі безпосередньої боротьби зі злочинністю;
- розробкою рекомендацій вченими в галузі теорії оперативно-розшукової діяльності. Цей шлях пов'язаний, як правило, з необхідністю розробки тактики документування типових і нетрадиційних слідів злочинів. Наприклад, щодо вивчення інформації, яка знаходиться у базі даних комп'ютера.

По-друге, всі оперативно-тактичні заходи мають здійснюватися лише після ретельного вивчення та аналізу оперативної обстановки, що склалася, як у кримінальному світі, так і в правоохоронних органах, у певному місці, у відомий час.

По-третє, всі дії працівника оперативного підрозділу повинні відповідати вимогам Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та відповідним нормативним актам.

По-четверте, оперативно-розшукова тактика покликана вирішувати різні завдання, що постають перед працівником оперативного підрозділу і стосуються, як правило, боротьби зі злочинністю, але можуть бути спрямовані й на виправдання особи, яка випадково потрапила в поле зору правоохоронних органів.

Таким чином, поняття оперативно-розшукової тактики можна сформулювати як комплексну систему наукових положень і рекомендацій з організації та методики оперативно-тактичного планування, а також застосування перевірених практикою тактичних прийомів здійснення оперативно-розшукових заходів, що забезпечують в конкретних умовах оперативної обстановки успішне попередження, запобігання злочинів, швидке і повне розкриття вчинених злочинів, а також розшук злочинців, які переховуються.

Завданням оперативно-розшукової тактики є те, що вона слугує меті запобігання замаскованим, неочевидним злочинам та їх розкриття, викриттю осіб, що готують або вчиняють злочини, розшуку злочинців, які переховуються, і забезпечує методику застосування оперативно-

розшукових заходів, прийомів у найскладніших ситуаціях оперативної обстановки.

Оперативно-розшукова тактика забезпечує вирішення таких завдань:

- агентурне проникнення до злочинних груп, отримання відомостей про їх діяльність, зв'язки, склад злочинних угруповань та їх лідерів, організаторів конкретних злочинів, найближчі наміри і плани, резерви, що залучаються до протиправних діянь;

- вивчення цих угруповань шляхом безпосередніх контактів з їх представниками та збирання інформації – даних про лідерів, їхні відносини між собою, відомостей про контррозвідувальні заходи і способи маскування й ін.;

- оперативна розробка осіб (груп осіб), які готують або вчиняють злочини;

- установлення злочинців, що перебувають на нелегальному становищі, місць переховування розшукуваних осіб;

- виявлення зброї, наркотиків, предметів, цінностей і грошей, здобутих злочинним шляхом, і місць їхнього схову;

- порушення злочинних планів і намірів, створення перешкод на шляху їх реалізації, сприяння розпаду угруповань, компрометації та моральній ізоляції їх лідерів;

- відрив від злочинних груп осіб, що потрапили під його вплив, їх переорієнтація;

- постійна підтримка конспіративності, необхідної, зокрема, для зашифровки негласно діючих працівників оперативних підрозділів, а також агентів.

Наукові положення і практичні рекомендації оперативно-розшукової тактики умовно можна поділити на дві взаємопов'язані частини – загальну і спеціальну.

Загальна тактика розробляє прийоми і способи забезпечення форм оперативно-розшукової діяльності, запобігання злочинам і їх припинення, розшуку злочинців і безвісно відсутніх осіб, пошуку та фіксації оперативно-розшукової інформації, проведення оперативної розробки. До загальної тактики також належать типові плани проведення спеціальних операцій типу «Сирена», «Грім», «Перехват», «Темп», «Набат» тощо і плани першочергових дій оперативних підрозділів щодо запобігання тяжким злочинам та їх розкриття, розшуку небезпечних злочинців. На основі загальних положень формується тактика:

- запобігання злочинам та їх розкриття відповідними оперативними підрозділами;

- розшуку злочинців, які переховуються, та безвісно відсутніх осіб;
- здійснення комплексних оперативно-розшукових заходів;
- взаємодії працівників оперативних підрозділів між собою, а також зі слідчими, іншими службами органів внутрішніх справ і правоохоронними органами.

Спеціальна тактика складається із системи рекомендацій, способів, прийомів вивчення й аналізу конкретної оперативної обстановки (ситуації); забезпечення оперативної розробки агентурою, проведення оперативних комбінацій під час розробки затриманих і заарештованих, застосування спеціальних засобів оперативно-розшукової діяльності (зняття інформації з каналів зв'язку, здійснення аудіо -, відео контролю, перевірка поштово-телеграфної кореспонденції тощо), документування та реалізації матеріалів оперативної розробки, легалізації оперативно-розшукової інформації (тобто, окремого заходу).

Поняття та види оперативно-розшукової ситуації.

Поняття та види оперативно-тактичного моделювання

Оперативно-розшукова тактика як складова частина оперативно-розшукової діяльності, у свою чергу, складається з елементів: оперативно-розшукова ситуація; оперативно-тактичне моделювання; оперативна комбінація.

Оперативно-розшукова ситуація. Тактичні прийоми, що використовуються в оперативно-розшуковій діяльності, застосовуються з урахуванням певної оперативно-розшукової ситуації. На лінію поведінки і характер дій працівника оперативного підрозділу, вибір найбільш ефективного прийому в кожному конкретному випадку впливають об'єктивні обставини. Тому здійснення будь-якого оперативно-розшукового заходу може мати місце тільки після ретельного вивчення оперативно-розшукової ситуації, що склалася.

Оперативно-розшукова ситуація – це реально існуючий на даний момент стан певної кримінальної події, з приводу якого здійснюється оперативно-розшуковий захід, умови, у яких вона проявляється, а також можливості працівника оперативного підрозділу (або підрозділу) вжити необхідних заходів, сформульованих у вигляді конкретного завдання.

До елементів оперативно-розшукової ситуації, зазвичай, відносять оперативно-тактичну характеристику під час певної кримінальної або криміногенної події; характеристику умов, у яких знаходить свій вияв певна подія; характеристику реальних можливостей працівника опера-

тивного підрозділу (або оперативного підрозділу) щодо вжиття необхідних заходів з метою вирішення поставленого завдання.

Види оперативно-розшукових ситуацій.

1. За часом виникнення оперативно-розшукову ситуацію поділяють на початкову, проміжну та кінцеву.

2. За можливостями досягнення бажаного результату оперативно-розшукова ситуація може бути охарактеризована як сприятлива або несприятлива.

3. За ступенем повторюваності на практиці оперативно-розшукова ситуація може бути поділена на типову і специфічну.

4. За характером й ступенем протиборства оперативно-розшукову ситуацію можна поділити на безконфліктну й конфліктну.

5. За характером прийняття рішення ситуації поділяють на такі, що:

- вимагають негайного реагування;
- дають можливість продумати рішення, підготуватися до проведення оперативного заходу;
- вимагають ретельної, а часом і тривалої розробки рішення та підготовки до проведення оперативно-розшукового заходу.

Вивчення оперативно-розшукової ситуації – це пізнавальна діяльність, що пов'язана зі складним діалектичним процесом пізнання кримінальної події та проходить суперечливий шлях від знання дрібних приватних фактів до пізнання всіх сторін досліджуваної ситуації. У результаті з'ясовуються всі необхідні обставини об'єктивної дійсності на момент виявлення кримінальної події. Оцінка фактичних даних при вивченні оперативно-розшукової ситуації дозволяє визначити подальші шляхи проведення оперативно-розшукового заходу й конкретні тактичні прийоми їх здійснення. У процесі аналізу фактичні дані, отримані в результаті проведення оперативно-розшукових заходів, під час зіставлення з іншими дають підставу для вірної оцінки не тільки наявних відомостей, але й усієї оперативно-розшукової ситуації. Отже, оцінка фактичних даних у процесі вивчення оперативно-розшукової ситуації є розумовою діяльністю працівників оперативних підрозділів, що полягає в поясненні, тлумаченні фактів для встановлення ступеня їх відношення до певної кримінальної події.

Оперативно-тактичне моделювання дозволяє значно удосконалити тактику оперативної роботи правоохоронних органів, а також сприяє успішній роботі оперативних підрозділів з вирішення завдань кримінального судочинства.

Оперативно-тактичне моделювання – це діяльність суб'єктів оперативно-розшукової діяльності щодо штучного створення організа-

ційно-тактичної схеми, яка відповідно до завдань, що вирішуються, максимально подібно відтворює замінюваний об'єкт, явище або процес, що безпосередньо пов'язаний з досліджуванним злочинним явищем або подією, і спрямована на виконання завдань кримінального судочинства.

Видами оперативно-тактичного моделювання є уявне (інтелектуальне) та фізичне моделювання. Уявне моделювання в оперативно-розшуковій тактиці, виконуючи пізнавальну роль, дозволяє визначити коло осіб, причетних до вчинення злочину, очевидців та осіб, що володіють інформацією, побічно пов'язаною з подією злочину, а також розкрити зв'язок між окремими обставинами, уточнити часові межі вчинення злочину і деякі інші обставини. Під фізичним моделюванням розуміється створення матеріалізованих моделей, які відповідають дійсності. В оперативно-розшуковій тактиці фізичними моделями документування злочинної діяльності та реалізації оперативно-розшукових даних найчастіше виступають матеріали фото-, кіно- та відеозйомки, візуального спостереження, застосування оптичних і радіоприладів, інших технічних засобів.

Поняття, види та структурні елементи комбінацій.

Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації

Вибір тих чи інших тактичних прийомів оперативно-розшукових дій тісно пов'язаний та обумовлений оперативною обстановкою, що склалася на території або об'єкті обслуговування. Рішення зазначених приватних завдань оперативної розробки досягається шляхом застосування різних способів, заснованих на використанні сприятливих для цього умов.

Під способом рішення оперативно-тактичних завдань розуміється сукупність тактичних прийомів, застосовуваних при активному використанні сприятливих для цього умов. На способи рішення приватних завдань оперативної розробки накладає свої особливості сама сутність оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

У теорії та практиці оперативно-розшукової діяльності виділяються два основних способи вирішення оперативно-тактичних завдань:

- 1) вирішення оперативно-тактичних завдань шляхом використання природно сформованих умов;
- 2) вирішення оперативно-тактичних завдань шляхом штучного створення сприятливих умов (проведення оперативних комбінацій).

Під природно сформованими умовами розуміються такі обставини, які виникли незалежно від волі працівника оперативного підрозділу, а

також у результаті його зусиль, докладених ним для вирішення інших попередніх оперативно-тактичних завдань. Оскільки сприятливі умови оперативно-тактичної обстановки, які складаються природним шляхом, істотно полегшують вирішення оперативно-тактичних завдань, забезпечують економію часу, сил і матеріальних ресурсів, а також конспіративність проведених заходів, перед працівниками оперативних підрозділів виникають наступні завдання:

- по-перше, постійно спостерігати за розвитком оперативно-тактичної обстановки, вчасно виявляти складні сприятливі умови для проведення тих чи інших оперативно-розшукових заходів;
- по-друге, правильно оцінювати ці умови з огляду на можливе їх використання для вирішення оперативно-тактичних завдань і проведення відповідних оперативно-розшукових заходів;
- по-третє, забезпечувати своєчасне проведення необхідних оперативно-розшукових заходів з урахуванням можливої зміни обстановки та зникнення сприятливих умов.

Зазначимо, що для успішної реалізації оперативно-тактичних завдань працівник оперативного підрозділу повинен орієнтуватися в оперативно-тактичній обстановці і для цього володіти інформацією про:

- характеристику вчиненого злочину або злочину, який готується;
- способи вчинення і приховування злочинів;
- прийоми та хитрощі, які застосовуються злочинцями;
- психологічні особливості розроблюваних осіб тощо.

Найпростішим прикладом використання сприятливих умов оперативно-тактичної обстановки є організація негласного спостереження за квартирою, де проживає зв'язок розшукуваного злочинця і передбачається можлива його поява за допомогою агента, що проживає з ним на одній сходовій клітці. У практичній діяльності оперативних підрозділів нерідко виникають несприятливі ситуації, що стають на заваді здійсненню тих чи інших оперативно-розшукових заходів, досягненню поставлених цілей. Між тим, з метою ефективного виконання завдань кримінального судочинства, оперативна обстановка потребує негайного вжиття заходів, що забезпечують розв'язання оперативно-тактичних задач. У таких випадках працівники оперативних підрозділів застосовують оперативні комбінації. Основним їх призначенням є зміна оперативної обстановки в потрібному органам внутрішніх справ напрямку, створення сприятливих умов для вирішення оперативно-тактичних завдань. Завдяки цілеспрямованим зусиллям працівників оперативних підрозділів, чіткому узгодженому плануванню їх дій,

результати оперативно-розшукової діяльності, отримані під час проведення оперативних комбінацій, після певної процедури згодом можуть лягти в основу процесу доказування по кримінальних справах.

Поняття «оперативна комбінація» необхідно розуміти як:

- по-перше, спосіб вирішення оперативно-тактичних завдань, що полягає в штучному створенні сприятливих для цього умов;
- по-друге, комплекс дій, поєднаних єдиним задумом, легендою та спрямованих на вирішення конкретного завдання щодо виявлення, запобігання або розкриття злочину;
- по-третє, практичне втілення результатів вільного неформалізованого мислення, яке здійснюється із застосуванням таких не процесуальних сфер пізнання, як інтуїція, передчуття тощо разом із використанням індивідуального досвіду практичної роботи конкретного працівника оперативного підрозділу у взаємодії з іншими суб'єктами кримінального судочинства.

Усі оперативні комбінації, залежно від характеру оперативно-тактичних завдань, які вирішуються в певній оперативній ситуації, поділяють на такі, що спрямовані на:

- забезпечення оперативної розробки агентурою і шифрування джерел отримання негласної інформації;
- негласне виявлення і зберігання фактичних даних та забезпечення можливості використання матеріалів негласного документування у судочинстві як доказів;
- здійснення оперативно-профілактичного впливу на осіб, схильних до вчинення злочину;
- розв'язання конфліктних ситуацій, нейтралізація протидії з боку розроблюваних осіб;
- створення умов, необхідних для проведення оперативно-розшукових заходів;
- забезпечення конспірації заходів, дотримання таємниці джерел оперативно-розшукової інформації;
- інші тактичні заходи впливу на оперативно-тактичну ситуацію з метою її зміни на більш сприятливу.

Завданням оперативної комбінації є вплив на оперативно-тактичну ситуацію в цілому або на її компоненти з метою забезпечення ефективності оперативно-тактичних прийомів, способів і методів стосовно осіб, які перебувають у сфері оперативно-розшукової діяльності, а саме:

- виявлення об'єктів оперативної уваги та отримання інформації первинного характеру;

- досягнення мети оперативної розробки (впровадження негласного працівника в злочинне середовище, виведення позаштатного негласного працівника з оперативної розробки, забезпечення зберігання в таємниці джерела оперативної інформації, забезпечення затримання злочинців, забезпечення безпеки учасників оперативно-розшукової діяльності тощо);

- виявлення і зберігання фактичних даних, які можливо використати як докази у кримінальному судочинстві (створення умов, необхідних для проведення процесуальних дій і забезпечення їх результативності, створення умов для встановлення і збереження матеріальних доказів та інших джерел доказової інформації, забезпечення отримання правдивих показань від фігурантів кримінальних справ);

- забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства тощо.

Перелічені завдання оперативних комбінацій передбачають обов'язкове існування невід'ємних елементів оперативної комбінації: легендування, інсценування, матеріальне підкріплення легенди.

Легендування – це цілеспрямована передача розроблюваному (або особі, яку перевіряють) правдоподібної інформації, що об'єктивно обумовлює порядок провадження їхніх дій у напрямку, бажаному для досягнення поставлених оперативно-тактичних завдань. Під «легендою» мають на увазі вигадані, але правдоподібні відомості про нібито існуючі явища, події, обставини тощо, які дають можливість зашифрувати оперативно-тактичні заходи, агентуру, негласних працівників, конспіративні квартири та інші приміщення, що використовуються в оперативно-розшуковій діяльності. Щоб легенда досягла мети – ввела розроблювану (чи особу, яка перевіряється) в оману і змусила її діяти так, як це потрібно для працівника оперативного підрозділу, вона повинна відповідати ряду вимог, з яких найважливішими є:

- правдоподібність – правопорушникові мають бути надані такі відомості про факти і події, які цілком могли бути насправді;

- реальність – відомості мають ґрунтуватися на реальних обставинах;

- конспіративність – розроблювана особа не повинна мати можливості перевірити справжню суть легендованих обставин;

- законність – легенда і подані відомості не повинні порушувати гідності розроблюваної особи чи тієї, котра перевіряється, її конституційних прав і свобод;

- відповідність змісту легенди способу її доведення до осіб – легенда повинна подаватися через осіб, які не мають службових зв'язків з оперативними підрозділами, або через надійно зашифрованих.

Інсценування – це штучне зображення яких-небудь подій, фактів або обставин, які, ставши відомими розроблюваному (або особі, яку перевіряють), змінюють їхню поведінку в потрібному для працівників оперативних підрозділів напрямку. Інсценована подія має відповідати меті й задуму оперативної комбінації та її легенді. Залежно від цього організується, наприклад, інсценування купівлі чи продажу наркотиків, зброї, викрадених речей і цінностей, раптового захворювання або сп'яніння; вчинення кишенькових крадіжок та інших дій у присутності зв'язків злочинних елементів. Від інсценувань багато в чому залежать ефективність легенди, результативність її сприйняття розроблюваними (або особами, яких перевіряють). Оперативні комбінації, спрямовані на введення агентури у розробку, завоювання довіри розроблюваних, агентурне вивідування оперативної інформації, можуть супроводжуватися імітацією причетності негласного працівника до вчинення злочинів, приналежності до певних категорій злочинних елементів. Так, наприклад, агент може встановлювати і підтримувати довірчі відносини з розроблюваними (або особами, яких перевіряють), вирішувати інші завдання, висловлюючи «злочинні» думки та настрої, проявляючи в інший спосіб свою «антигромадську» активність, не виходячи, однак, за межі кримінально-правового поняття «виявлення наміру». При цьому не можна припускати підбурювання і таких форм виявлення наміру, які утворюють самостійний склад злочину (наприклад, погроза вбивством).

Матеріальне підкріплення легенди дозволяє ввести в оману розроблювану чи підозрювану особу і створює сприятливі умови для вирішення оперативно-тактичних завдань. Серед засобів матеріального підкріплення легенди та інсценованої події, фактів, обставин особливе місце посідають такі прийоми:

- застосування документів прикриття працівника оперативного підрозділу, агента, конспіративних приміщень, автотранспорту тощо;
- використання предметів, речей, макетів зброї, наркотичних засобів;
- виготовлення та використання «грошових ляльок», кредитних карток, чеків, акредитивів, золотих виробів та інших предметів згідно із задумом комбінації;
- використання спеціального автотранспорту (медичної допомоги, пожежних частин, будівельних організацій та ін.) при інсценуванні подій і фактів відповідно до легенди;
- зміна натурального вигляду особи, яка діє під легендою (нанесення фальшивих татуювань, імітація фізичних недоліків, заміна одягу відповідним до легенди тощо);

- використання справжніх валютних цінностей і грошових коштів при проведенні оперативних закупівель наркотиків, зброї, відвідуванні ресторанів, барів, казино згідно з легендою тощо.

Застосування оперативної комбінації потребує від працівників органів внутрішніх справ прояву творчої активності, ініціативи, спритності, уміння глибоко аналізувати й правильно оцінювати наявні умови, відмінного знання можливостей наявних сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності.

Процес підготовки оперативних комбінацій складається з чотирьох основних етапів. Перший етап – всебічне вивчення та оцінювання оперативно-тактичної обстановки; виявлення умов, що виключають або ускладнюють реалізацію оперативно-тактичного задуму, тобто встановлення неможливості своєчасного попередження, швидкого і повного розкриття злочину, встановлення особи злочинця з використанням природно сформованих сприятливих умов. Другий етап – уявне передбачення та обґрунтування чинників, які необхідні в конкретних умовах місця й часу для успішного вирішення оперативно-тактичного завдання. Третій етап – складання уявної моделі проведення оперативної комбінації з метою створення сприятливих умов для здійснення оперативно-розшукових заходів щодо попередження, розкриття злочинів, розшуку й затримання злочинців. На цьому етапі складається легенда, здатна дезорієнтувати розроблюваних осіб, викликати в них переконаність у чому-небудь, що відповідає інтересам працівника оперативного підрозділу, спонукати до дій, що полегшують вирішення оперативно-тактичних завдань. Четвертий етап – складання детального письмового плану вирішення оперативно-тактичного завдання шляхом застосування оперативної комбінації та її різних варіантів.

Висновки

За результатами проведення кожного окремого оперативно-розшукового заходу складається підсумковий документ (рапорт, довідка, акт, пояснення, протокол оперативної закупівлі тощо), в якому зазначається зміст останнього. Відносно ж проведення оперативної комбінації наше оперативно-розшукове законодавство такий документ складати нормативно не зобов'язує. Фактично застосування оперативної комбінації знаходить відображення у документі за результатами проведення окремих оперативно-розшукових заходів, а також протоколів слідчих дій.

ЛЕКЦІЯ № 2 «ПОШУКОВІ ЗАХОДИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ»

План лекції

Вступ.

Сутність, поняття та значення оперативного пошуку як організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності з виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес.

Завдання, що виконуються за допомогою оперативного пошуку.

Суб'єкти оперативного пошуку.

Напрями та об'єкти оперативного пошуку.

Особливості організації і тактики виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес.

Порядок документального оформлення результатів виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес. Порядок та основні напрями реалізації первинних даних оперативного пошуку.

Висновки.

Література.

Вступ

Завдання розбудови правової держави в Україні та її інтеграції у Європейське співтовариство обумовлюють необхідність підвищення ефективності діяльності усіх інститутів державної влади. В їх системі важливе місце належить органам внутрішніх справ, які знаходяться на передньому плані протидії антисуспільним проявам та злочинності. Серед численних функцій органів внутрішніх справ особлива роль належить оперативно-розшуковій діяльності, що безпосередньо здійснюється їх оперативними підрозділами.

Опанування працівниками оперативних підрозділів теорією і практикою оперативно-розшукової діяльності та покращення їх оперативної майстерності є найважливішою передумовою ефективної діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю в умовах демократизації суспільства й розвитку ринкових відносин.

У теорії і практиці оперативний пошук осіб, предметів та подій розглядається як самостійна форма оперативно-розшукової діяльності, якій притаманна низка ознак. У сукупності ці ознаки дають уявлення про сутність оперативного пошуку і його місце в системі оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

Сутність, поняття та значення оперативного пошуку як організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності з виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес

Оперативний пошук – це система оперативно-розшукових заходів, які організуються і здійснюються оперативними підрозділами з метою виявлення осіб і фактів, що мають інтерес для діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю. У теорії і практиці оперативний пошук осіб, предметів та подій розглядається як самостійна форма оперативно-розшукової діяльності, якій притаманна низка ознак. У сукупності ці ознаки дають уявлення про сутність оперативного пошуку і його місце в системі оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

Характерними рисами такого пошуку (виявлення) є те, що:

- він повинен здійснюватися не тільки у зв'язку з вчиненням злочином, а й незалежно від кримінальної події.
- здійснення в його рамках розвідувальних заходів є не тільки правом, але й одним з основних обов'язків органів внутрішніх справ.
- застосовувані при його проведенні заходи носять яскраво виражену розвідувальну направленість і здійснюються комплексно. При цьому у вирішенні пошукових завдань беруть активну участь інші підрозділи органів внутрішніх справ, однак головна роль належить оперативно-розшуковим підрозділам відповідно до їх компетенції та спеціалізованих завдань по боротьбі зі злочинністю.

Таким чином, сутність оперативного пошуку полягає в тому, що він є різновидом ініціативної активної розвідувальної (за характером) діяльності оперативних підрозділів, що здійснюється не тільки у зв'язку з вчиненням злочином, а й незалежно від кримінальної події.

Найважливішою рисою, що визначає сутність оперативного пошуку, є перелік даних, які підлягають виявленню. До них належать такі відомості: про факти підготовки і вчинення злочинів; про інші обставини, що мають значення для боротьби зі злочинністю (зокрема, що характеризує злочини і особи винних, а також причини і умови, що сприяють вчиненню злочинів); про сліди і знаряддя підготовки до злочину; сліди, залишені злочинцями на місці події; знаряддя вчинення злочинів; викрадене майно та інші предмети, що мають значення для встановлення і викриття винних осіб; про предмети і речовини, заборонені до зберігання, носіння або користування; про осіб, що замислюють, готують чи вчинили злочин або причетних до нього осіб; про осіб з протиправною поведінкою, яка свідчить про можливість вчинення ними злочинів; про осіб, яким відома інформація, що має

значення для боротьби зі злочинністю; про осіб, здатних систематично надавати допомогу в боротьбі зі злочинністю.

Завдання, що виконуються за допомогою оперативного пошуку

Значення оперативного пошуку полягає в тому, що за допомогою комплексу цілеспрямованих заходів, здійснюваних суб'єктами оперативно-розшукової діяльності, виявляються, перевіряються і накопичуються відомості, які містять нові (раніше невідомі органам внутрішніх справ) спеціальні знання, що мають значення при вирішенні задач боротьби зі злочинністю. Оперативний пошук, як важлива форма оперативно-розшукової діяльності забезпечує вирішення таких основних завдань:

- виявлення злочинних намірів окремих осіб та їх груп, своєчасне застосування засобів профілактичного впливу;
- своєчасне отримання інформації про злочини, що готуються, вживання заходів щодо їх попередження;
- своєчасне отримання інформації про вчинені злочини, вживання заходів щодо встановлення і викриття винних;
- забезпечення прав та інтересів громадян, державних і громадських організацій шляхом виявлення і вилучення викраденого майна;
- отримання інформації, необхідної для аналізу та оцінки оперативної обстановки на території обслуговування і вживання заходів щодо оптимальної розстановки сил для активізації боротьби з правопорушниками.

Суб'єкти оперативного пошуку

Суб'єктами оперативного пошуку виступають працівники оперативних підрозділів органів внутрішніх справ і представники громадськості. Працівники оперативних підрозділів в межах своєї компетенції організовують надходження і отримують первинну інформацію про осіб і події, які викликають оперативний інтерес, здійснюють її перевірку та оцінку. З цією метою використовується весь арсенал оперативно-розшукових та інших сил, засобів і методів. Негласні працівники, виконуючи завдання оперативних підрозділів, постійно здійснюють пошук кримінально активних осіб і ознак злочинів, про які невідомо органам внутрішніх справ. Представники громадськості, які сприяють вирішенню разових чи постійних завдань оперативно-розшукової діяльності, беруть участь у здійсненні окремих заходів, а також ініціативно виявляють осіб, предмети і події, які становлять оперативний інтерес. До проведення окремих доручень в ході проведення оператив-

ного пошуку можуть залучатись працівники інших підрозділів: дільничні інспектори, працівники міліції з громадської безпеки й ін.

Напрями та об'єкти оперативного пошуку

Напрямки пошукової роботи. Оперативний пошук передбачає отримання та перевірку первинної інформації про осіб і факти, що представляють оперативний інтерес, як правило, поза зв'язком із конкретною особою або фактом з наступним виділенням останніх із загальної маси. Така форма може застосовуватися для виявлення, запобігання і розкриття злочинів або за принципом «від злочинця до злочину», або, відповідно, навпаки – «від злочину до злочинця». У цьому її головна відмінність від такої форми оперативно-розшукової діяльності як оперативна розробка, заходи за якою здійснюються за оперативно-розшуковими справами категорії «Захист», «Злочин», «Розшук», і завжди проводяться за конкретними фактами і відносно конкретних осіб.

Найбільша ефективність оперативно-розшукової діяльності досягається при здійсненні пошукових заходів за такими напрямками:

а) Серед населення, що проживає і працює на території обслуговування (пошук серед житлових масивів) – це найбільш трудомісткий напрямок пошуку, що вимагає значних витрат (маються на увазі задіяні сили і засоби).

б) У місцях концентрації осіб, що представляють оперативний інтерес (пошук на об'єкті): у портах, місцях масового відпочинку, на підприємствах громадського харчування, де торгують спиртними напоями.

в) Пошук на об'єктах концентрації пасажирів залізничного, повітряного, водного і автомобільного транспорту.

г) Пошук у місцях масового відпочинку припускає здійснення пошукових заходів на території парків, скверів, на дискотеках, міських пляжах тощо.

д) Пошук у районі закладів громадського харчування, де постійно фіксується концентрація осіб, які зловживають спиртними напоями, непрацюючих й інших громадян, що ведуть антигромадський спосіб життя, спостерігаються факти збуту викраденого майна.

е) У місцях найбільше уражених злочинністю і можливого збуту викраденого майна.

ж) Пошук у середовищі наркоманів.

з) Пошук у середовищі осіб, що не мають постійного місця проживання і займаються бродяжництвом

і) У місцях тимчасової ізоляції і утримання затриманих, заарештованих і засуджених осіб.

До пошуку первинних даних про осіб і факти залучається оперативний склад підрозділів карного розшуку, державної служби боротьби з економічною злочинністю, по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, кримінальної міліції у справах дітей, по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, оперативної служби й ін. Всі вони організовують пошук первинної інформації з урахуванням своєї компетенції.

За лінією роботи карного розшуку особи, що представляють оперативний інтерес, виявляються із числа: звільнених з місць позбавлення волі, відносно яких отримано інформацію про наміри подальшого зайняття злочинною діяльністю; осіб, що знаходяться під адміністративним наглядом органів внутрішніх справ і проявляють дії, які свідчать про кримінальну активність; засуджених до обмеження або позбавлення волі з відстрочкою виконання вироку; засуджених до мір покарання, не пов'язаних з обмеженням чи позбавленням волі, і які не стали на шлях виправлення; осіб, які ведуть паразитичний спосіб життя; осіб, що знаходяться на обліку в психіатричних установах у зв'язку з їх агресивною поведінкою; наркоманів й інших осіб (у тому числі підлітків), відносно яких в наявності інформація про кримінальну спрямованість їх способу життя.

Виявлення осіб, які вчинили злочин, здійснюється працівниками карного розшуку за наступним основними напрямками: за прикметами зовнішності злочинця; за слідами та предметами, що залишили злочинці на місці події; за слідами на одязі й тілі злочинців; за способом та засобами вчинення злочину; за ознаками викраденого майна.

За лінією роботи підрозділів Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю такі особи виявляються із числа тих, що: мають за своїм службовим положенням доступ до обліку, збереження і розпорядження товарно-матеріальних цінностей, раніше судимих за розкрадання, посадові і господарські злочини, які допускали розтрата або недостачі товарно-матеріальних цінностей; не мають доступу до товарно-матеріальних цінностей, але раніше судимі за хабарництво, зловживання службовим становищем, підроблення грошей, цінних паперів та інших документів, посадові і господарські злочини, розкрадання; раніше судимих за діяння, за які притягалися до кримінальної відповідальності, що містять ознаки корисливих злочинів, кримінальні справи, у відношенні яких припинені з передачею матеріалів на поруки, у зв'язку з амністією, що притягувалися до адміністративної від-

повідальності; маскували допущені ними порушення правил обліку, збереження і реалізації матеріальних засобів, що знаходяться в їх розпорядженні; вчинили малозначні діяння, дрібне розкрадання, обман покупців та замовників; мають значні доходи, які не відповідають офіційним заробіткам; готують розкрадання, інші економічні злочини і замахуються на них.

Практика роботи підрозділів Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю показує, що зазначених осіб і відомості про них можна успішно виявити: на підприємствах суб'єктів господарювання, що знаходяться в оперативному обслуговуванні підрозділів Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю; за місцем проживання; у місцях розваг і відпочинку громадян (ресторанах, казино, інтернет-кафе, більярдни та фітнес-клуби тощо); на підприємствах і в організаціях та установах, які використовуються злочинцями (антикварні, ювелірні та комісійні магазини, банківські та кредитно-фінансові установи й ін.). Працівники Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю мають, крім того, можливість здійснювати економіко-правовий аналіз, проводити аналітичну та стратегічну розвідку, прогнозування, а також виявляти дані про підготовлювані, вчинені розкрадання й інші злочини при вивченні різних господарсько-фінансових документів: актів інвентаризацій, матеріалів ревізій, матеріалів про нестачі і розтрати, про наявність неврахованих надлишків товарно-матеріальних цінностей та інших відомостей про недоліки в господарській діяльності.

Підрозділи по боротьбі з незаконним обігом наркотиків виявляють осіб, від котрих можна обґрунтовано очікувати вчинення злочинів, із таких категорій: раніше судимих за вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів (далі – наркотиків); засуджених за вчинення злочинів зазначеної категорії до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі; осіб, відносно яких кримінальне переслідування за вчинення злочинів у сфері незаконного обігу наркотиків було припинено за нереабілітуючими обставинами; притягнутих до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків, відносно яких обрано запобіжний захід, не пов'язаний із взяттям під варту; притягнутих до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків у незначних розмірах, а також із незаконним культивуванням наркомісних рослин; що становлять оперативний інтерес у зв'язку з отриманням достовірної інформації про підготовку або вчинення ними

злочинів у сфері легального обігу наркотиків; що використовують автотранспортні засоби з метою перевезення наркотиків; неповнолітніх правопорушників та осіб, які втягують їх у незаконний обіг чи вживання наркотиків; раніше судимих за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків, відносно яких адміністративний нагляд установлено в місцях позбавлення волі та за ініціативою органів внутрішніх справ України.

Важливими завданнями підрозділів кримінальної міліції у справах дітей під час проведення оперативного пошуку є: виявлення окремих підлітків і груп неповнолітніх зі стійкою антигромадською спрямованістю і застосування до них заходів запобігливо-виховного впливу з метою недопущення злочинів; виявлення організаторів і підбурювачів злочинів, документування їх злочинної діяльності з метою прийняття відносно них заходів, передбачених законом; виявлення дорослих осіб, які втягують дітей у ведення бродячого способу життя, жебрацтво, проституцію та документування їх злочинної діяльності з метою прийняття до них заходів, передбачених законом; виявлення осіб, які розповсюджують серед неповнолітніх вироби, що пропагують порнографію, сексуальну розпусту, жорстокість та насильство; виявлення батьків, які ухиляються від виконання передбачених законодавством України обов'язків по вихованню, навчанню та розвитку дітей; виявлення неповнолітніх, що підготовлюють або чинять злочини, і організація їх оперативної розробки.

Тактика пошуку підрозділами по боротьбі зі злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми оперативної інформації у середовищі суб'єктів кримінального секс-бізнесу полягає у виявленні протиправної діяльності окремих суб'єктів із ознаками комерційної сексуальної експлуатації або причетних до посередництва чи сприяння такої діяльності. Виявлення підрозділами по боротьбі зі злочинами, пов'язаними із торгівлею людьми осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес, передбачає встановлення осіб-потерпілих, якими здебільшого є жертви торгівлі людьми; неповнолітні; скомпрометовані сексуальними діями особи; батьки, родичі, опікуни суб'єктів кримінального секс-бізнесу; особи, які перебувають у колі оточення суб'єктів кримінального секс-бізнесу тощо. Під час пошуку встановлюються і матеріальні носії інформації, яка в перспективі може слугувати джерелами доказів.

Об'єкти оперативного пошуку. Пошуковий характер оперативно-розшукової діяльності визначає необхідність планомірно виявляти і розпізнавати у навколишньому середовищі осіб, предмети і явища, які

можуть мати безпосереднє відношення до готування або вчинення злочину. Кількість таких об'єктів заздалегідь визначити неможливо, тому що в кожному конкретному випадку вона залежить від індивідуальних ознак, що характеризують обставини підготовки або вчинення протиправних дій однією особою або групою осіб. Досвід боротьби зі злочинністю дозволяє виділити основні об'єкти оперативного пошуку і розпізнання – це особи, предмети і події (факти), що можуть мати або мають безпосереднє відношення до злочину, що створюють його (наприклад, особи, що готують або вчинили злочин), а також, що дають підстави вважати про його вчинення з достатнім ступенем імовірності (наприклад, викрадене майно).

Громадян, що становлять оперативний інтерес, можна розподілити на декілька категорій.

1. До першої, самої численної з них, відносяться особи, від котрих, судячи з достовірно встановлених фактів їх протиправної поведінки, варто очікувати вчинення злочинів.

2. Другою категорією громадян є особи, що замислюють конкретний злочин, які почали посягання, а також вже вчинили його.

3. До третьої категорії відносяться особи, що підтримують зв'язок зі злочинним елементом на протиправній основі.

4. Як об'єкти, що становлять оперативний інтерес, можуть розглядатися також громадяни, які знають про протиправну діяльність окремих осіб (груп осіб).

Предмети і документи, що становлять оперативний інтерес, – це вилучені з обігу речі (зброя, вибухівка, наркотики, отруйні речовини), фальшиві гроші, підроблені документи, викрадене майно, цінності та ін. До предметів, що мають пошукове значення, відносяться, наприклад, знаряддя злому, які використовуються при скоєнні крадіжок, зброя й інші предмети, які залишені злочинцем на місці вчинення злочину, одяг і взуття, в яких злочинець чинив злочин.

До подій (фактів), які становлять оперативний інтерес, відносяться явища, обставини, що існували в реальному житті, а інформація про них має значення для досягнення мети оперативно-розшукової діяльності, але до органів внутрішніх справ не надходила. Це відомості про підготовлені та вчинені злочини, появу злочинця, який розшукується, зустрічі криміногенних елементів, злочинні «розбірки», формування протиправних угруповань, створення умов для полегшення і маскування злочинної діяльності тощо.

У здійсненні оперативного пошуку використовуються можливості всіх оперативних підрозділів органів внутрішніх справ, згідно з їх

компетенцією. Так, наприклад, для підрозділів Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю основними завданнями є застосування економічного аналізу, здійснення гласних перевірок, використання негласних сил для виявлення на об'єктах, які обслуговуються, замаскованих розкрадань, посадових злочинів, хабарництва та ін. Разом з тим виявляти первинні оперативно-розшукові дані про осіб, предмети і події (факти), які становлять оперативний інтерес, повинні також інші служби органів внутрішніх справ (патрульно-постова служба, державна автомобільна інспекція, чергові частини, слідчі підрозділи та інші). Оперативні підрозділи, у свою чергу, зобов'язані постійно орієнтувати всі служби органів внутрішніх справ на виявлення первинної інформації та передбачати проведення з ними спільних пошукових заходів. У спеціальних планах органів внутрішніх справ передбачаються заходи щодо боротьби з окремими видами злочинів і визначаються способи реагування на інформацію про них, що дозволяє провести належну розстановку сил і засобів у відповідних напрямках пошукової діяльності. Ефективному пошуку на згаданих напрямках сприяє впровадження спеціалізації в діяльності оперативних підрозділів. Наприклад, спеціалізація по лінії боротьби з кишеньковими крадіжками, крадіжками з квартир, наркоманією, іншими злочинами сприяє постійному надходженню інформації в оперативні підрозділи про квартирних крадіїв, наркоманів тощо. Створення оперативних груп для особистого пошуку сприяє успішним діям у місцях концентрації криміногенних елементів, збуту викраденого майна. У пошукових заходах активно використовуються всі оперативно-розшукові заходи (розвідувальне опитування, візуальне спостереження, оперативні установки, оперативні огляди та ін.), оперативна техніка, оперативні обліки, розшукові собаки, негласні працівники.

Негласні працівники підрозділів карного розшуку і по боротьбі з незаконним обігом наркотиків засилаються в місця зборищ кримінальних елементів, збуту викраденого майна, наркотиків тощо. Відповідно до принципу багатоцільового комплексного використання негласних сил, агенти та інформатори підрозділів Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю повинні використовуватися для отримання інформації про осіб, предмети, події, які становлять оперативний інтерес для підрозділів карного розшуку, боротьби з організованою злочинністю, кримінальною міліцією у справах дітей, по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, інших служб органів внутрішніх справ. Одночасно негласні працівники названих оперативних підроз-

ділів орієнтуються на виявлення розкрадань державної, колективної власності, зловживань, хабарництва за місцем роботи.

Результативність пошукової роботи залежить також від активного використання можливостей членів громадських формувань, окремих громадян, котрі можуть повідомляти первинні відомості про осіб, якими зацікавилися і працівники оперативних підрозділів, про умови, що сприяють вчиненню злочинів, окремі факти протиправної діяльності осіб, які перевіряються.

Особливості організації і тактики виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес

Тактичні прийоми виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес, базуються на дії об'єктивного закону взаємозв'язку явищ, за яким кожний матеріальний процес так або інакше відображається на інших матеріальних, пов'язаних з ним процесах. Саме тому об'єкти, що становлять оперативний інтерес, знаходять відображення в навколишній дійсності. Матеріальні сліди їх існування, а також властиві їм якості і риси складають в сукупності групи пошукових ознак, по яких ці об'єкти можуть бути виділені з багатьох інших. Тому слід зазначити, що в основі процесу пошуку лежить розпізнавання осіб і подій (фактів), що становлять оперативний інтерес. Це розпізнавання здійснюється шляхом вибірки із загальної сукупності наявних об'єктів, за допомогою як раніше отриманої (первинної) інформації, так і додатково виявленої, а також особистих знань і вмінь працівників органів внутрішніх справ.

Таке розпізнавання проводиться двома способами: виходячи з поведінки особи, її дій (наприклад, кишенькові злодії навмисно створюють давку в транспорті, штовхаючи пасажирів, хоча це і не викликається необхідністю); по слідах, наявність яких дозволяє припустити, що відбувається злочин або останнє мало місце в минулому (наприклад, злом дверей, поріз дамської сумки можуть свідчити про вчинений майновий злочин).

При виявленні тих, хто готує або чинить злочини, їх розпізнавання можна проводити також двома способами: у зв'язку з такою підготовкою або вчиненням злочину – по тих слідах, які залишилися на тілі або одязі злочинця (наприклад, плями барвника на одязі, залишені при зіткненні з хімічною пасткою; порваний одяг; тілесні ушкодження, нанесені жертвою, яка чинила опір); поза зв'язком з підготовкою або вчиненням злочину – по поведінці, мові, зовнішньому вигляду особи.

В залежності від пошукових властивостей, ознаки, за якими здійснюється оперативне розпізнавання, можна умовно розділити на дві групи. До першої з них слід віднести ознаки, які дозволяють установити групову належність об'єкта розпізнавання. В основі такого розпізнавання лежать загальні ознаки поведінки, найбільш характерні для осіб, що становлять оперативний інтерес, а також ознаки, загальні для групи злочинців. Наприклад, здійснюючи спостереження на вокзалі, працівник оперативного підрозділу фіксує свою увагу на громадянину, зовнішній вигляд і поведінка якого дають підстави вважати, що він займається бродяжництвом. До другого різновиду пошукових ознак відносяться ті з них, по яких установлюється тотожність (індивідуальні ознаки). Тобто, мова йде про ознаки, характерні конкретній особі або предмету. Наприклад, спостерігаючи за відвідувачами вокзалу, працівник оперативного підрозділу в їх масі розпізнає по рисах зовнішності злочинця, який розшукується. Оперативне розпізнавання – це виявлення осіб, предметів і явищ, що становлять оперативний інтерес на основі установлення їх групової належності або тотожності за відомими властивостями і ознаками. Під час пошуку і розпізнавання доцільно використовувати фотокартки, опис словесного портрету.

Свої особливості має розпізнавання з метою розкриття злочинів, що проводиться шляхом розшуку викраденого майна. Знаючи його характерні ознаки, працівники оперативних підрозділів мають можливість розпізнати їх у числі інших речей. Оцінюючи поведінку «продавця», можна припустити, що має місце збут викраденого. Наприклад, настороженість або спроби здійснити угоду потай від навколишніх. Більш ретельне спостереження і перевірка дозволяють ідентифікувати продаване майно як викрадене при вчиненні конкретного злочину. Після впізнання особи, яка становить оперативний інтерес, суб'єкт оперативного пошуку на підставі отриманої інформації повинен передбачити можливий розвиток подій для того, щоб прийняти адекватне тактичне рішення. Наприклад, розпізнавши на вулиці розшукуваного злочинця, працівник оперативного підрозділу, враховуючи характеристику і поведінку особи, місце знаходження та інші чинники, зобов'язаний оцінити ситуацію, вжити заходів до негайного затримання або проведення візуального спостереження. При цьому, вирішальне значення має здатність суб'єкта до миттєвої оцінки ситуації. Це залежить як від природженої здібності, так і від попереднього досвіду дій в аналогічних ситуаціях, спеціальної професійної підготовки працівника оперативного підрозділу. Особливістю оперативного пошуку є те, що між виявленням значимих відомостей і їх реалізацією може проходити

дуже малий проміжок часу. Таке буває при виявленні злочинів, що вчиняються, коли винуватця затримують із речовим доказом (на місці злочину або недалеко від нього).

Перевірка первинних відомостей. Під перевіркою первинних оперативно-розшукових даних розуміють регламентовану нормативними актами діяльність органів внутрішніх справ щодо встановлення достовірності такої інформації, а також з виявлення і збору необхідних додаткових відомостей, які в сукупності дозволяють прийняти правильне рішення про їх використання з метою боротьби зі злочинністю. Отриману під час оперативного пошуку інформацію про осіб і події (факти), які становлять оперативний інтерес, слід ретельно перевірити для встановлення її достовірності та відношення до протиправної діяльності. Як правило, перевірка первинних відомостей не займає багато часу і досягається проведенням разових заходів. Інколи для встановлення достовірності інформації необхідно провести комплекс оперативно-розшукових заходів за тривалий період. У таких випадках працівники оперативних підрозділів заводять оперативно-розшукові справи і проводять відповідні заходи. У процесі перевірки первісної інформації працівник оперативного підрозділу повинен ураховувати, що досить часто одержані вихідні дані виявляються недостовірними. Це обумовлено неоднозначністю життєвих обставин, у яких відбувається сприйняття тих чи інших подій, фактів, дій як ознак злочинної поведінки.

Порядок документального оформлення результатів виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес.

Порядок та основні напрями реалізації первинних даних оперативного пошуку

Отримана безпосередньо працівником оперативного підрозділу інформація в ході оперативного пошуку оформлюється рапортом, реєструється в журналі обліку вихідної та внутрішньої кореспонденції і доповідається керівникові. Крім рапорту, результати проведення розвідувального опитування, залежно від характеру отриманих даних і тактики їх подальшого використання в боротьбі зі злочинністю, можуть бути оформлені у вигляді довідки, пояснення чи заяви опитуваного. Рапорт про проведення розвідувального опитування складається тоді, коли про отримані відомості необхідно поінформувати керівника оперативного підрозділу чи органів внутрішніх справ. Рапортом оформлюються відомості: отримані шляхом опитування за дорученням керівників; на підставі запитів, доручень інших органів внутрішніх

справ; ті, що необхідні іншим працівникам, службам органів внутрішніх справ; які вимагають офіційного реагування; отримані на конфіденційній основі; відомості, на підставі яких необхідно додатково провести заходи гласного чи негласного характеру. Довідка складається у довільній формі (якщо при опитуванні не отримано даних, які становлять оперативний інтерес). Це засвідчує факт проведення опитування і відображає, що вказані особи опитані, але необхідною інформацією не володіють. Результати розвідувального опитування можуть оформлятися поясненням опитуваного і за його згодою письмово зафіксуватися. Якщо під час опитування стало відомо, що співрозмовник є жертвою злочину, від нього може бути прийнята відповідна заява. Поряд зі складанням документів, для фіксації наслідків розвідувального опитування може використовуватися магнітний звукозапис, відеозйомка та інші технічні засоби. Їх застосування, залежно від особи опитуваного (потерпілий, свідок, підозрюваний тощо) та загального тактичного задуму, може бути як гласним, так і негласним.

Висновки

Застосування особистого пошуку, найдієвішого комплексного методу, в діяльності оперативних підрозділів органів обумовлено Законом „Про ОРД”, а також їх загальним обов’язком у протидії злочинності: в межах своїх повноважень відповідно до законів, що становлять правову основу оперативно-розшукової діяльності, вживати необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення, припинення і розкриття злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень.

Особистий пошук являє собою передбачені нормативними актами, суспільно значущі, свідомі і конфіденційно проваджувані дії з виявлення та розпізнання особисто оперативним працівником за відповідними ознаками з певного оточення чи середовища, осіб, що становлять оперативний інтерес з метою забезпечення виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Особистим пошуком можуть вживатись заходи щодо збирання відомостей про особу, а також події, явища, предмети, документи, які становлять інтерес для оперативних підрозділів, документування злочинних дій розроблюваних і реалізації оперативної інформації, добору кандидатів на залучення до конфіденційного співробітництва та ін.

ЛЕКЦІЯ № 3. ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОБОТИ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

План лекції:

Вступ.

Поняття та значення оперативно-розшукового запобігання злочинам.

Об'єкти та суб'єкти оперативно-розшукового запобігання злочинам.

Форми запобіжної діяльності оперативних та інших підрозділів ОВС.

Оперативно-розшукове попередження та припинення злочинних проявів.

Висновки.

Література.

Вступ

Особливе місце у протидії злочинності відводиться запобіганню злочинним проявам та іншим видам правопорушень. У зв'язку з цим залишається актуальним постулат, що злочин легше та важливіше запобігти, ніж розслідувати, а потім здійснювати правосуддя. Тому головним напрямком протидії злочинності є запобігання їй. Значення запобігання злочинам, як головного напрямку протидії злочинності, визначається тим, що воно є найбільш гуманним та ефективним засобом підтримки правопорядку, забезпечення безпеки суспільства тощо.

Одним із різновидів запобігання злочинам ОВС є оперативно-розшукове запобігання. На сьогодні, на жаль, не існує єдиного погляду щодо визначення поняття та змісту оперативно-розшукового запобігання злочинам. У теорії та практиці використовуються різні термінологічні визначення цієї категорії: “оперативно-розшукове запобігання”, “оперативно-розшукова профілактика”, “попередження”, “припинення” тощо. Дехто з фахівців оперативно-розшукової діяльності зазначені терміни вважає синонімами. Але універсальною категорією, яка б адекватно відображала форми оперативно-розшукової протидії злочинності є оперативно-розшукове запобігання злочинам. Шляхом вживання терміна “запобігання” стосовно злочинності та злочинних проявів пішла й законодавча практика.

Поняття та значення оперативно-розшукового запобігання злочинам

Оперативно-розшукова діяльність ОВС визначена комплексною запобіжною функцією у системі загальних функцій протидії злочин-

ності. Згідно з п.1 ч.1 ст.7 Закону про ОРД, одним із обов'язків підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, є вживання необхідних оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення, припинення і розкриття злочинів та викриття причин і умов, які сприяють вчиненню злочинів, здійснювати профілактику правопорушень. Відповідно до відомчої Інструкції про оперативно-розшукову діяльність оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України, діяльність оперативних підрозділів ОВС здійснюється з метою пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, припинення правопорушень, в інтересах кримінального судочинства та для отримання інформації з метою забезпечення безпеки громадян, суспільства і держави.

Оперативно-розшукове запобігання злочинам ОВС – це діяльність оперативних підрозділів ОВС, яка спрямована на своєчасне виявлення та усунення (нейтралізацію) причин і умов, що сприяють скоєнню злочинів, а також недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки.

Особливість оперативно-розшукового запобігання злочинам ОВС полягає у тому, що оперативні підрозділи цих органів здійснюють свою діяльність на виявлення та усунення (нейтралізацію) причин і умов, що сприяють вчиненню злочинів, виявлення осіб, які замислюють та схильних до вчинення злочинів, а також що вчинили замах на злочин, застосовування до них заходів щодо подальшої їх відмови від злочинних намірів, а також на недопущення вчинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки за допомогою як гласних, так і негласних оперативно-розшукових сил, засобів та методів.

Формами оперативно-розшукового запобігання злочинам є оперативно-розшукова профілактика, оперативно-розшукове попередження та припинення злочинних дій. Складовими запобігання злочинам оперативними підрозділами ОВС є:

- виявлення причин та умов, що сприяють скоєнню злочинів, і здійснення заходів для їх усунення або нейтралізації (загальна профілактика);
- виявлення осіб, які замислюють злочин та їх попередження на стадії здійснення злочинного наміру до початку посягання;
- виявлення осіб, від яких можна очікувати вчинення злочинів, та вплив на них з метою недопущення скоєння злочину (індивідуальна профілактика);

- припинення злочинів на різних стадіях злочинної поведінки (готуванні чи замаху на злочин).

Запобіжна діяльність підрозділів ОВС, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, базується на певних принципах:

- законності (працівники оперативних підрозділів ОВС під час запобіжної діяльності зобов'язані точно виконувати вимоги чинного законодавства України);

- забезпечення охорони конституційних прав та законних інтересів громадян;

- наукової обґрунтованості (дотримання суб'єктами оперативно-розшукового запобігання форм і методів запобіжної діяльності, розроблених теорією та практикою оперативно-розшукової діяльності, при їх виборі й використанні);

- своєчасності та наступальності (випереджаюче проведення оперативно-розшукових та інших заходів, які б не дали можливості вчинити злочин);

- плановості (проведення оперативно-розшукових заходів щодо профілактики злочинів відповідно до планів роботи за цим напрямком на певний строк);

- комплексності (використання різноманітних форм, методів й засобів, спрямованих не лише на злочинність, а й на соціальні, економічні, політичні та інші умови, що впливають на неї);

- гуманізму (за своїм характером оперативно-розшукова профілактика як форма оперативно-розшукового запобігання є гуманістичною, оскільки ця діяльність носить виховний характер, дозволяє не застосовувати до особи засобів кримінального права);

- взаємодії з органами державної влади та населенням (громадяни мають право, а органи управління наділені обов'язками сприяти оперативним підрозділам правоохоронних органів, у тому числі й ОВС, у виконанні завдань оперативно-розшукового запобігання злочинам);

- конспіративності (організація оперативно-розшукового запобігання здійснюється в умовах конспірації форм і методів, які використовуються працівниками оперативних підрозділів ОВС з метою отримання інформації щодо виявлення та недопущення вчинення злочинів, що носять таємний характер);

Правовою основою запобіжної діяльності оперативних підрозділів ОВС є законодавчі та інші нормативно-правові акти, що комплексно регулюють статус, завдання, функції, повноваження, обов'язки і права ОВС, а також законодавчі акти, що спрямовані на запобігання злочинам взагалі або окремим злочинним проявам. Зокрема, це закони про

міліцію, про ОРД, про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю, про боротьбу з корупцією, Інструкція про оперативно-розшукову діяльність оперативних підрозділів органів внутрішніх справ, положення про оперативні підрозділи МВС України та інші нормативно-правові акти.

Об'єкти та суб'єкти оперативно-розшукового запобігання злочинам

Загальним об'єктом для теорії оперативно-розшукової діяльності є злочинність як соціальне явище з усіма її детермінантами, проявами і наслідками. Злочинність обумовлюється комплексом негативних явищ і процесів, які є об'єктами запобіжної діяльності. Таким чином, об'єктом оперативно-розшукового запобігання є ті процеси та явища, з якими пов'язано існування злочинності, що виявляються й фіксуються оперативно-розшуковим шляхом. У зв'язку з цим оперативно-розшукове запобігання злочинам обумовлюється особливостями гласної та негласної діяльності оперативних підрозділів ОВС щодо впливу на осіб з метою недопущення скоєння злочинів, вживання заходів, що виключають реалізацію злочинних намірів, а також недопущення скоєння злочинів на різних стадіях злочинної поведінки. Для об'єкта характерні такі властивості: криміногенність (криміногенність здатна формувати антисуспільну спрямованість особи, яка знаходиться в безпосередньому з нею контакті, а також провокувати скоєння нею протиправних дій); динамічність (зумовлює постійну мінливість його кількісних та якісних показників); потенційність (характеризує об'єкт тим, що окремі явища можуть швидко досягти високого ступеня криміногенності); латентність (криміногенність, яка прихована від спостерігача-дослідника).

Суб'єктами оперативно-розшукового запобігання виступають ті правоохоронні органи, які здійснюють оперативно-розшукові заходи, спрямовані на недопущення вчинення злочинів, а також своєчасне виявлення та усунення (нейтралізацію) причин і умов, що сприяють їх скоєнню. Саме головне місце в оперативно-розшуковому запобіганні злочинам відводиться ОВС. Суб'єктами оперативно-розшукового запобігання злочинам ОВС можуть бути визнані оперативні підрозділи ОВС або окремий працівник цих підрозділів (штатні гласні та негласні працівники), які у такій діяльності здійснюють хоча б одну з наступних функцій: прогнозування, планування, організацію та здійснення. До системи суб'єктів оперативно-розшукового запобігання злочинам, відносяться оперативні підрозді-

ли кримінальної, транспортної та спеціальної міліції, судової міліції, спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю та оперативні співробітники.

Роль ОВС в оперативно-розшуковому запобіганні злочинам визначається широкою компетенцією та повноваженнями оперативних підрозділів у сфері оперативно-розшукової діяльності щодо протидії злочинності, дає можливість здійснювати оперативно-розшукове запобігання злочинам у повному обсязі. Працівники оперативних підрозділів можуть при цьому виступати як безпосередні виконавці оперативно-розшукових завдань, спрямованих на запобігання злочинам, так і в якості посадових осіб, організуючих, направляючих та контролюючих оперативно-розшукові заходи інших суб'єктів оперативно-розшукової діяльності, та об'єктів, відносно яких такі заходи здійснюються.

Здійснення такого виду діяльності можливо шляхом використання гласних та негласних оперативно-розшукових заходів, залучення осіб, які конфіденційно співробітничать з ОВС (агентів та інформаторів) та громадськості, а також інших оперативних можливостей підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Оперативно-розшукові заходи можуть носити змішаний характер, тобто бути спрямовані як на запобігання злочинів, так й на їх розкриття. Метою запобіжної діяльності оперативних підрозділів ОВС є: організація реалізації державної стратегії протидії злочинності; удосконалення правової бази запобігання злочинності; створення правової основи, організаційних, тактичних, матеріально-технічних та інших умов здійснення оперативно-розшукового запобігання злочинам; виявлення, усунення або нейтралізація криміногенних факторів; виявлення, попередження, припинення та розкриття злочинів; забезпечення відшкодування збитків, завданих злочинами фізичним і юридичним особам та державі; розшук і затримання осіб, які вчинили злочини; запобігання налагодженню корупційних зв'язків та втягуванню державних службовців у стосунки з криміналітетом; всебічне, повне та своєчасне інформування громадськості про результати запобіжної діяльності.

До основних завдань оперативних підрозділів ОВС у галузі запобіжної діяльності відносяться:

- участь у розробці та реалізації комплексних та цільових програм запобігання злочинності, а також спеціальних планів профілактики окремих груп та видів правопорушень;

- аналіз даних про причини і умови, що сприяли вчиненню злочинів, та прогнозування криміногенних процесів на території обслуговування; розробка рекомендацій щодо їх усунення; подання централь-

ним органам влади, місцевим органам виконавчої влади та місцевого самоврядування узагальненої інформації з цього питання;

- здійснення оперативно-розшукових та інших заходів щодо захисту життя, здоров'я, честі та гідності особи, власності, забезпечення громадського порядку та громадської безпеки тощо;

- залучення громадськості до профілактичної діяльності;

- взяття на профілактичний облік осіб з явно вираженою антигромадською поведінкою, осіб, які систематично порушують громадський порядок, та проведення з ними індивідуальної профілактичної роботи;

- виявлення неблагополучних сімей з антисоціальною поведінкою;

- правове виховання населення, сприяння зміцненню у суспільстві атмосфери стабільності, злагожденості та нетерпимості до протиправної поведінки;

- інформування населення стосовно кримінологічної обстановки в країні, окремих її регіонах, про вжиті профілактичні заходи та їх наслідки, про реальні результати профілактичної роботи;

- стимулювання суб'єктів профілактичної діяльності, які сумлінно та на добровільних засадах виконують покладені на них профілактичні функції, вчасно і в повному обсязі виконують поставлені завдання, досягають значних результатів у профілактиці злочинів;

- вивчення і поширення позитивного досвіду, що призводить до правильного розуміння сутності запобіжної діяльності, розповсюдження найбільш перспективних її форм;

- організація взаємодії з іншими правоохоронними органами та громадськими формуваннями правоохоронної спрямованості, з відповідними органами зарубіжних країн у галузі запобігання злочинності та прийняття безпосередньої участі у здійсненні профілактичних заходів за межами України.

Змістом та цілями оперативно-розшукового запобігання злочинам є: охорона законних прав та свобод людини та громадянина, усіх форм власності; протидія злочинам проти особи, власності, організований злочинності та корупції, тероризму, торгівлі людьми, відмиванню коштів, здобутих злочинним шляхом, злочинам у сфері економіки, незаконному обігу наркотичних засобів, зброї та вибухових речовин; профілактика пияцтва, алкоголізму, наркоманії та інших маргінальних явищ.

Форми запобіжної діяльності оперативних та інших підрозділів ОВС

Форми запобіжної діяльності оперативних та інших підрозділів ОВС є: розробка планів запобігання злочинності на території обслуговування; виявлення причин і умов злочинності та їх усунення; інформування державних органів та органів місцевого самоврядування про стан злочинності, причини та умови, що її детермінують; координація діяльності і надання методичної допомоги фізичним та юридичним особам щодо запобігання злочинам; проведення правової пропаганди серед населення; повна реєстрація і своєчасне розкриття злочинів, а також розшук злочинців, які ухиляються від досудового слідства та суду, кримінального покарання, з метою недопущення вчинення ними нових злочинів; попередження злочинів з боку осіб, які винашують намір вчинити злочин, та припинення злочинних проявів на стадії готування чи замаху; виховна робота з раніше засудженими особами та особами, які поставлені на профілактичний облік в ОВС, з метою недопущення вчинення ними повторних злочинів; ведення оперативно-профілактичних обліків на осіб, схильних до вчинення злочинів; вжиття необхідних заходів до осіб, схильних до правопорушень (запобігання, штраф, адмінарешт, конфіскація, позбавлення прав, направлення на примусове лікування, встановлення адміністративного нагляду, притягнення до кримінальної відповідальності); проведення різноманітних рейдів з метою затримання правопорушників.

Оперативно-розшукова профілактика є однією з організаційно-правових форм ОРД, складовим елементом загальної системи заходів, здійснюваних всіма державними органами, громадськими організаціями щодо запобігання злочинам. Як форма діяльності оперативних підрозділів оперативно-розшукова профілактика істотно відрізняється від більш широкого поняття профілактики злочинності, прийнятого в кримінології. Діяльність щодо профілактики злочинності передбачає як загальнодержавні заходи економічного, соціального, політичного, правового, організаційно-управлінського, культурно-виховного характеру, так і спеціальні (оперативно-розшукові заходи), які здійснюються оперативними підрозділами ОВС.

Оперативно-розшукову профілактику злочинів слід розглядати як специфічну функцію ОВС, що складається з системи цілеспрямованих оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, які здійснюються оперативними підрозділами цих органів та спрямовані на недопущення вчинення злочинів, а також своєчасне виявлення та усунення (нейтралізацію) причин і умов, що сприяють їх скоєнню.

Специфічність оперативно-розшукової профілактики виявляється у тому, що: ведеться оперативно-профілактичне спостереження за особами, які поставлені на профілактичний облік у зв'язку з високим ступенем вірогідності їх злочинної поведінки; забезпечується успіх індивідуальної профілактики завдяки наявності оперативної інформації щодо контингенту осіб, які можуть встати на злочинний шлях, та особливостях кожної особи, яка допустила антигромадську поведінку; фіксується середа місцевих кримінальних активних мешканців, в якій здійснюються оперативно-розшукові заходи щодо розкриття злочинів; негласно перевіряються причетність до вчинення злочинів особи, які знаходяться під оперативним спостереженням; вивчаються окремі категорії осіб, які представляють оперативний інтерес, їх зв'язки, образ життя, поведінка та минуле для отримання підстав до застосування до неї заходів профілактики.

На загальному рівні оперативно-розшукова профілактика спрямована на обмеження дії негативних явищ і процесів, взаємопов'язаних зі злочинністю; усунення (нейтралізацію) детермінантів злочинних проявів; ліквідацію криміногенних факторів у мікросередовищі особи, які формують її антигромадську позицію і мотивацію злочинної поведінки. З метою виявлення причин та умов, що сприяють скоєнню злочинів на території обслуговування, працівники оперативних підрозділів ОВС вивчають та аналізують: оперативну обстановку; кількісні та якісні показники злочинності; результати роботи щодо виявлення латентних злочинів; дані щодо підготовки та вчинення злочинів; результати роботи з розкриття та розслідування злочинів; дані про осіб, які притягнуті до кримінальної відповідальності; дані про жертв злочинів; дані про осіб, які перебувають на оперативному обліку; результати проведення оперативно-розшукових заходів за оперативно-розшуковими справами; заяви та скарги фізичних та юридичних осіб; інформацію, яка надійшла з інших служб та підрозділів ОВС; інформацію, яка надійшла від інших правоохоронних органів та суду; інформацію, яка надійшла від негласного апарату ОВС; результати перевірки об'єктів, які розташовані на території обслуговування.

Залежно від того, на які явища і процеси спрямовані загальні профілактичні заходи, можна виділити наступні різновиди оперативно-розшукової профілактики:

- профілактика обмеження – сукупність оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, які перешкоджають поширенню в країні або на певній адміністративно-територіальній одиниці криміно-

генних явищ, детермінації окремих видів злочинності та формуванню особи злочинця;

- профілактика усунення – сукупність оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, які спрямовані на ліквідування негативних процесів та явищ, та які запобігають новій активізації їх дій;

- профілактика захисту – сукупність оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів, що здійснюються з метою усунення умов, які сприяють вчиненню злочинів; Усунення обставин, які обумовлюють вчинення злочинів, здійснюється або безпосередньо співробітниками ОВС у межах своєї компетенції, або через подання необхідних пропозицій для їх усунення керівниками відповідних організацій, підприємств, установ. Оскільки оперативні підрозділи ОВС наділені процесуальними правами органів дізнання, то на їх діяльність повністю поширюються вимоги кримінально-процесуального законодавства (ст.23 КПК відносно обов’язків виявлення причин і умов, які сприяли «вчиненню» злочину).

Готуючи подання щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, або інформацію про обставини, які сприяють вчиненню злочину, оперативні підрозділи ОВС не розкривають прийоми і методи своєї діяльності і не зобов’язані вказувати, з яких джерел надійшли до них повідомлення, яким чином були встановлені факти, про які надсилається інформація. Подання готується за матеріалами кримінальної справи, а інформація може бути підготовлена за матеріалами оперативно-розшукових заходів, не пов’язаних з розслідуванням конкретного злочину. Важливу роль у профілактиці злочинів відіграє виявлення і перевірка осіб з антигромадськими поглядами, способом життя й протиправною поведінкою. Угрупування таких осіб утворюють криміногенне середовище, що впливає на оперативну обстановку певної території обслуговування. Працівники оперативних підрозділів ОВС за допомогою негласних сил, спираючись на засоби та методи ОРД, проникають у криміногенне середовище й отримують інформацію, яку використовують у профілактиці злочинів.

На індивідуальному рівні оперативно-розшукової профілактики на підставі аналізу інформації, яка була отримана оперативним шляхом щодо осіб, які схильні до вчинення злочинів, та про факти щодо злочинних намірів цих осіб, здійснюється превентивний вплив на особу, яка за своїм антигромадським способом життя спроможна вчинити злочин. Оперативно-профілактична інформація містить дані, які характеризують особу, що підлягає профілактичному впливу, щодо її способу життя, поглядів, звичок, потреб, психологічних якостей й умов

виховання, формування свідомості, характеру, зв'язків і знайомств, найближчого побутового оточення, кола осіб, які негативно чи позитивно впливають на неї, а також дають уявлення про можливості впливу ОВС. Індивідуальна оперативно-розшукова профілактика має свій об'єкт впливу. Таким об'єктом є: поведінка та спосіб життя осіб з високою ймовірністю вчинення злочину; соціальні елементи їх особистості, які відображають антисуспільну спрямованість; деякі соціально значущі при формуванні і реалізації умислу психофізичні особливості індивідів; несприятливі умови оточуючого таку особу середовища та життєвого укладу; інші довготривалі діючі обставини, які визначають криміногенну ситуацію і полегшують вчинення злочину.

До кола осіб, щодо яких необхідно вживати індивідуально-профілактичні заходи, відносяться особи: які були раніше засуджені за вчинені злочини і на шлях виправлення не стали, про що свідчать факти їх антигромадської поведінки під час відбування покарання або після звільнення; що вчинили адміністративні проступки, та існує можливість вчинення ними у майбутньому злочинних діянь; що не припинялися в минулому до кримінальної або адміністративної відповідальності, але їх поведінка свідчить про стійкі антигромадські погляди, наявність зв'язків із кримінальними елементами; особи, які зловживають спиртними напоями, наркомани, сімейні бешкетники, утримувачі будинків розпусти, неповнолітні, які вчиняють адміністративні проступки.

За поведінкою цієї категорії осіб працівники оперативних підрозділів ОВС здійснюють регулярний контроль за допомогою проведення оперативно-розшукових заходів (оперативного опитування, особистого пошуку, оперативної установки), перевірки їх за оперативними та іншими обліками ОВС, використання негласного апарату ОВС. З метою спостереження та контролю за поведінкою осіб, які перебувають на оперативних обліках ОВС, в оперативних підрозділах ведуть справи контрольно-спостережного провадження, де концентруються списки, анкетні дані, фотографії, дактилокарти з відбитками пальців підоблікового елементу; відомості про зв'язки; матеріали оперативного характеру (плани, довідки-меморандуми, вимоги на перевірку за оперативними обліками, витяги з агентурних повідомлень та записок, рапорти про проведення розвідувальних бесід, результати проведення оперативних установок, особистого пошуку тощо).

Процес індивідуальної оперативно-розшукової профілактики умовно поділяється на наступні етапи:

1) виявлення й постановка на облік осіб, від яких через їх антигромадські погляди й поведінку можна очікувати вчинення злочинів;

2) організація спостереження й отримання оперативної інформації про поведінку, погляди взятих на облік осіб;

3) організація і здійснення комплексу оперативно-розшукових та інших заходів з метою недопущення вчинення потенційними правопорушниками злочинів;

4) організація належного аналізу ефективності профілактичних заходів, своєчасне внесення змін у розміщення сил, тактику застосування оперативно-профілактичних засобів і методів щодо осіб, які підлягають профілактичному впливу.

До основних заходів індивідуальної профілактики злочинів оперативними підрозділами ОВС відносяться:

- заходи переконання – процес логічного обґрунтування особі думки про відмову від антигромадської поведінки, антисуспільних установок;

- заходи соціальної допомоги – працевлаштування, поліпшення побутових умов, зміна способу життя шляхом підвищення соціального статусу, освіти, отримання престижної спеціальності, лікування, встановлення корисних контактів, вибору життєвих перспектив тощо;

- заходи обмеження – профілактичний контроль за місцем проживання або навчання особи з боку ОВС із залученням громадськості;

- заходи примусу – адміністративний арешт і адміністративне затримання, штраф, адміністративний нагляд, улаштування у приймальники-розподільники для дорослих та неповнолітніх, припинення бродяжництва і жебрацтва та ін.

Виявлені під час оперативно-розшукової діяльності особи, що становлять оперативний інтерес, після перевірки інформації про них у більшості своїй підлягають профілактичному впливу, крім випадків, коли вони обґрунтовано підозрюються у вчиненні злочину. Пошук інформації та виявлення осіб, які підлягають профілактичному впливу, здійснюється в місцях концентрації кримінальних елементів, за місцем проживання або роботи, збуту викраденого та в інших місцях, розташованих на обслуговуваній території. Велике значення має комплексне відпрацювання житлового сектора усіма службам ОВС на території обслуговування, під час якого виявляються і беруться на облік особи, які ведуть антигромадський спосіб життя, психічно хворі особи з агресивною поведінкою, утримувачі будинків розпусти тощо.

Особливого значення для проведення індивідуальної оперативно-розшукової профілактики набуває залучення негласного апарату ОВС

та громадськості. Використання негласного апарату для індивідуального впливу на осіб, які підлягають профілактиці має низку переваг: 1) агенти та інформатори можуть входити в довіру до осіб з антигромадською поведінкою та безпосередньо здійснювати заходи запобіжного впливу; 2) отримана агентурна інформація або інформація від інформатора може бути миттєво опрацьована та використана в індивідуальній профілактиці злочинів.

Громадяни, які гласно, відкрито залучаються до виконання завдань оперативно-розшукової профілактики, сприяють виконанню окремих завдань або виконують їх самостійно на добровільних засадах за дорученням оперативного працівника. Вони можуть залучатись до: профілактичних заходів як загальних, так і індивідуальних стосовно конкретних осіб; виявлення осіб, знайомих з образом життя профілакуємого, здібних вплинути на його поведінку; розшуку осіб, які ухиляються від досудового слідства, суду, безвісно зниклих осіб; виявлення, вивчення і узагальнення причин і умов злочинності, розробки заходів по їх усуненню, здійснення контролю за їх реалізацією; підготовка матеріалів для засобів масової інформації (преса, радіо, телебачення); проведення бесід, лекцій і доповідей серед населення на правову тематику з використанням матеріалів досудового слідства, відкритої оперативно-розшукової інформації тощо.

Самостійним напрямом профілактики злочинів є віктимологічна профілактика, метою якої є підвищення якості профілактики злочинів шляхом впливу, безпосередньо на жертв злочинів (та тих, хто може ними стати у майбутньому). Особливого значення цей напрямок має для профілактики зґвалтувань, шахрайства, крадіжок майна тощо. Тому одним із пріоритетних напрямів діяльності оперативних підрозділів ОВС є робота із застосуванням гласних та негласних сил, оперативно-розшукових заходів з категоріями осіб, які в силу своєї поведінки можуть встати жертвами злочинів. Ця діяльність повинна бути спрямована на запобігання злочинам шляхом зниження у населення в цілому чи окремих громадян ризику стати жертвою злочинних посягань. До віктимологічних заходів належать: виявлення віктимогенних факторів та вжиття заходів щодо їх усунення чи нейтралізації; виявлення осіб з підвищеною віктимністю і проведення щодо них захисно-виховних заходів, спрямованих на зниження ризику стати жертвою злочину; впровадження у масову свідомість людей ідеї фізичної недоторканості особи; розробка і впровадження в індивідуальну і масову свідомість людей заходів і засобів захисту та самозахисту; зменшення віктимності громадян; виявлення латентних жертв злочинів і запобі-

гання їх ризикової, легковажної, безтурботної некритичної поведінки; підвищення рівня правових знань тощо.

Оперативно-розшукове попередження та припинення злочинних проявів

Другою формою оперативно-розшукового запобігання є оперативно-розшукове попередження злочинів. Головною ознакою цієї форми оперативно-розшукового запобігання є те, що її утворюють дії, які застосовуються до конкретних осіб, які вже висловили свої наміри вчинити злочин. Оперативно-розшукове попередження злочинів має місце тоді, коли злочинна поведінка проходить етап від моменту формування злочинного мотиву до початку виконання злочину. З точки зору кримінального права це означає, що попередженням злочину є різноманітна діяльність суб'єктів запобігання на етапі виявлення умислу або на стадії готування до злочину.

Оперативно-розшукове попередження злочинів – складається з системи цілеспрямованих оперативно-розшукових заходів, спрямованих на окремі групи та конкретних осіб, які замислюють вчинення злочинів і позитивно сприймають злочинний спосіб життя, з метою дискредитування злочинної поведінки, відмови від злочинної мотивації та наміру вчинення конкретного злочину. З метою попередження злочинів працівники оперативних підрозділів ОВС використовують наступні заходи:

- заходи переконання, сутність яких полягає у тому, що працівник оперативного підрозділу впливає на свідомість, волю та поведінку особи, яка виношує намір вчинити злочин, з метою відмови її від вчинення злочину (вплив негласного апарату на особу, яка замислила злочин, з метою недопущення вчинення злочину; проведення оперативно-розшукових заходів, які унеможливають вчинення конкретного злочину);

- заходи примусу, за допомогою яких працівник оперативного підрозділу фізично та (або) психічно впливає на свідомість, волю та поведінку особи з метою утримання її від вчинення злочину.

У випадку оперативно-розшукового попередження готування тяжкого або особливо тяжкого злочину воно, попередження, автоматично перетворюється на наступну, останню форму оперативно-розшукового запобігання – припинення його вчинення. Припинення злочину виражається в діях, які спрямовані на зупинення вже розпочатого злочинного діяння до моменту його закінчення або, навіть, після закінчення такого діяння, але до настання його суспільно небезпечних наслідків.

Означена форма оперативно-розшукового запобігання злочинам перш за все передбачає поліпшення діяльності правоохоронних органів, у тому числі й ОВС, щодо своєчасного розкриття та розслідування фактів їх вчинення, а також удосконалення методики розкриття та розслідування окремих видів злочинів. Особливість роботи із припинення злочину на стадіях готування і замаху залежить від обсягу виконаної злочинної діяльності, особи винного, характеру злочину тощо.

До заходів припинення злочинних проявів відносяться:

- заходи опонування – здійснюються з метою досягнення добровільної відмови особи від продовження злочинної діяльності;
- заходи обережності – застосовуються для того, щоб створити умови, які виключають можливість чи перешкоджають продовженню розпочатої злочинної діяльності;
- заходи активного втручання – негайна реакція ОВС у випадках, коли зволікання потягне за собою безпосереднє посягання.

Для припинення готування до злочину та замаху на нього застосовуються різні тактичні прийоми (способи):

1) якщо працівник оперативного підрозділу у процесі оцінки оперативно-розшукової ситуації встановить, що особа, яка здійснює підготовчі дії до вчинення злочину, раніше вже вчинила злочин, але до кримінальної відповідальності вона за це не була притягнута, то до неї терміново вживаються передбачені чинним законодавством заходи;

2) якщо працівник оперативного підрозділу у ході перевірки встановить, що до особи, яка готує злочин, обрано запобіжний захід, який не пов'язаний із позбавленням волі, то він може звернутися з пропозицією до слідчого, прокурора або суду про заміну їй запобіжного заходу на більш суворий;

3) якщо відомо про готування до вчинення злочину, то після документування злочинних дій осіб, які перевіряються, працівник оперативного підрозділу організовує затримання винних на місці вчинення злочину з подальшим притягненням їх до кримінальної відповідальності за готування чи замах на злочин;

4) з метою недопущення раптового вчинення злочину з урахуванням особистих якостей й ситуації, що склалася, перед негласним апаратом може ставитися завдання зробити непридатним або приховати знаряддя злочину, але якщо це можливо без ризику розшифрування;

5) якщо немає можливості затримати винних, то слід привести оперативну комбінацію, яка змусить їх змінити плани й відстрочити початок злочинного посягання, забезпечивши тим самим умови для проведення подальших заходів щодо припинення злочину;

6) якщо підготовку до злочину здійснюють кілька осіб, доцільно проводити припинення таких дій шляхом затримання або ізолювання за різними підставами найактивніших учасників (арешт за інший злочин, затримання за адміністративний проступок тощо) і водночас схилити за допомогою негласного апарату інших учасників до відмови від вчинення цього злочину та явки з повинною до ОВС.

Використання оперативно-розшукових сил, засобів і методів у поєднанні зі здійсненням інших заходів створює реальні можливості для ефективного припинення злочинів на різних стадіях їх розвитку. Велике значення для оперативно-розшукового попередження та припинення злочинів має своєчасне виявлення осіб, які винашують наміри вчинити злочин або вже розпочали свою злочинну діяльність. У зв'язку з цим виникає необхідність мати ефективні джерела інформації про осіб, які становлять оперативний інтерес. Джерела інформації, що можуть бути використані для отримання інформації про цю категорію осіб, умовно поділяються на гласні та негласні.

До гласних відносяться: заяви та повідомлення громадян, у тому числі й анонімні; засоби масової інформації; повідомлення посадових осіб та контрольно-ревізійних органів; інформація дільничних інспекторів міліції, слідчих та працівників інших служб ОВС; протоколи допитів підозрюваних і свідків; явка з повинною; аналіз кримінальних справ за нерозкритими злочинами.

Негласні джерела інформації складають: оперативні та профілактичні обліки ОВС; штатні негласні працівники (штатні негласні працівники, офіцери-нелегали) та особи, які конфіденційно співробітничать з оперативними підрозділами ОВС (агенти, інформатори); інформація, отримана під час проведення оперативно-розшукових заходів (особистий пошук, візуальне спостереження, оперативна установка, розвідувальне опитування, оперативний огляд) та оперативно-технічних заходів; аналіз справ оперативного обліку (у тому числі й архівних).

У ході перевірки та аналізу отриманої інформації оцінюється ступінь її надійності та вірогідності, а також визначаються ознаки матеріального або ідеального характеру, що вказують на реальність злочинних намірів. Матеріальні ознаки характеризують результати певних фізичних дій конкретної особи щодо виготовлення знарядь злочину, вивчення об'єкту посягання, пошуку співучасників і каналів збуту викраденого майна, створення легенди, підтвердженої конкретними обставинами, що забезпечують алібі й сприяють уникненню відповідальності тощо. Ідеальні ознаки характеризуються наявністю планів

вчинення злочину, одержанням будь-яких консультацій, порад. Іноді злочинці умисно демонструють певні ознаки з метою маскування, приховання справжніх намірів або для виявлення агентури з числа свого близького оточення.

Відповідно до ситуації, що склалася, обирається комплекс плано-мірних та цілеспрямованих агентурно-оперативних заходів для виявлення, попередження та припинення злочинів. Зокрема, використання негласного апарату для попередження й припинення злочинів за усіма напрямками діяльності оперативних підрозділів ОВС може здійснюватися: шляхом орієнтування штатних негласних працівників та агентів на виявлення осіб, які мають намір або готують вчинення злочину; впливу негласного апарату на осіб, які виношують намір вчинити злочини; залучення негласного апарату при організації й проведенні оперативних комбінацій для недопущення вчинення злочинів.

До числа основних способів впливу негласних співробітників на осіб, які виношують злочинні наміри, належать: схилення цих осіб до відмови від вчинення злочинів; нейтралізація умов, які сприяють вчиненню злочину, що готується, або створення умов, що виключають можливість чи істотно ускладнюють його вчинення; недопущення формування злочинних груп або ж роз'єднання вже утворених. Механізм такого впливу полягає у тому, що негласний співробітник спочатку концентрує свої зусилля на вивченні вольових та емоційних якостей особи, яка задумала вчинити злочин. Найбільш припустимими методами впливу є ті, що викликають у зловмисника почуття невпевненості у своїх силах, власної невідповідності для виконання задуманого, переоцінки можливостей і необхідності через це переглянути свої наміри. Цей дуже складний психологічно процес вимагає від працівника оперативного підрозділу та агента високої майстерності, кмітливості, винахідливості, витримки та наполегливості. Особливу увагу заслуговують дії негласних співробітників щодо попередження групових злочинів, які готуються. У цій ситуації віддається перевага впливу негласного співробітника на "слабкі" ланки групи. Тактика діяльності негласного співробітника в групі визначається необхідністю створення у ній розбіжностей, суперечок, невпевненості у реальності задуманого. Крім того, у агента з'являється можливість інтелектуального впливу на членів групи – створення недовіри між її учасниками. Це досить дійовий спосіб роз'єднання груп осіб, які задумали вчинити злочин.

У випадку, коли особа, яка готується до вчинення злочину, не піддається дієвому впливу з боку агента щодо відмови від злочинної діяльності, та про факт її злочинної діяльності відомо тільки агенту, то

працівники оперативних підрозділів використовують різні тактичні прийоми, оперативні комбінації, які без розшифрування агента можуть примусити конкретну особу відмовитись від своїх злочинних намірів. З цією метою проводиться оперативне спостереження за цією особою, у результаті чого можуть бути вжиті заходи дисциплінарного, адміністративного впливу (цивільного характеру).

Найбільш поширеними тактичними прийоми схилення окремих осіб до відмови від своїх злочинних намірів, крім зазначених, є: формування переконання у недоцільності вчинення саме цього злочину або відсутності на обраному об'єкті посягання цінностей, вартих уваги; аргументація недоцільності вчинення злочину через труднощі збуту майна або інших предметів посягання, через ненадійність співучасників злочину; наведення аргументів неминучості викриття та покарання при обраному варіанті злочинних дій, критика інших запропонованих варіантів; роз'яснення можливості втрати особистого благополуччя внаслідок реалізації злочинних задумів (за такої ситуації ефективними є заходи з використанням впливу друзів, знайомих і родичів особи, яка готує вчинення злочину).

У разі, якщо особа або група осіб активно готуються до вчинення злочину, з метою повного та якісного документування їх злочинної діяльності, заводиться оперативно-розшукова справа категорії “Захист”, яка дозволяє використання у цілях оперативно-розшукового припинення злочинів усіх засобів і методів оперативно-розшукової діяльності.

Висновки

Підрозділи карного розшуку із запобігання злочинам вживають комплекс заходів, спрямованих на усунення конкретних причин й умов, що сприяють учиненню злочинів.

Вони проводять оперативно-розшукові заходи, спрямовані на виявлення осіб, які готують або висловлюють намір учинити злочин, та заходи з недопущення вчинення протиправних посягань.

Ці підрозділи здійснюють оперативне висвітлення способу життя, поведінки й намірів осіб, які, згідно з нормативними актами Міністерства внутрішніх справ України, підлягають профілактичному впливові.

Разом з іншими підрозділами органів внутрішніх справ вони уживають заходів, що гарантують безпеку осіб або майна, щодо яких можливе протиправне посягання, інших запобіжних заходів, які унеможливають вчинення злочину.

ЛЕКЦІЯ № 4.

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ЗА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИМИ СПРАВАМИ

План лекції

Вступ.

Поняття, завдання та функції прогнозування в оперативно-розшуковій діяльності.

Поняття, завдання та функції планування в оперативно-розшуковій діяльності. Система планів роботи в МВС України. Види планів. Структура та зміст планів.

Висновки.

Література.

Вступ

Прогнозування в ОРД є невід'ємною складовою загального поняття передбачення, котре поєднує всі різновиди способів отримання інформації про майбутній розвиток подій. Прогнозування і планування - це взаємопов'язані етапи єдиного процесу прийняття управлінського рішення. Вони різняться не тільки змістом, й характером відношення до інформації про майбутні події. Прогнозування є цілеспрямованим процесом, а його результати використовуються під час складання конкретних планів, які ґрунтуються на аналізі ретроспективної інформації.

Прогнозування в ОРД є невід'ємною складовою загального поняття передбачення, котре поєднує всі різновиди способів отримання інформації про майбутній розвиток подій. Прогнозування і планування - це взаємопов'язані етапи єдиного процесу прийняття управлінського рішення. Вони різняться не тільки змістом, й характером відношення до інформації про майбутні події. Прогнозування є цілеспрямованим процесом, а його результати використовуються під час складання конкретних планів, які ґрунтуються на аналізі ретроспективної інформації.

Поняття, завдання та функції прогнозування в оперативно-розшуковій діяльності

Під прогнозуванням слід розуміти наукове визначення ймовірних шляхів і результатів майбутнього розвитку явищ, процесів та подій (формування злочинних організацій, готування та вчинення вбивств, розбійних нападів та пограбувань, незаконної торгівлі людьми, наркоманії, правопорушень серед дітей, економічних злочинів тощо),

оцінки показників, що характеризують ці явища та процеси для порівняно віддаленого майбутнього.

Оперативно-розшукове прогнозування розвитку подій та поведінки об'єкта здійснюється шляхом умовного продовження тенденцій його розвитку з минулого до сучасного, з сучасного до майбутнього. Тому, враховуючи досвід різних методик прогнозування, у тому числі методики прогнозування індивідуальної злочинної поведінки, можна визначити структурні завдання оперативно-розшукового прогнозування, а саме:

- зіставлення минулих характеристик об'єкта оперативно-розшукової діяльності з реальним його станом на підставі аналізу й вивчення оперативно-розшукової ситуації, особистісних якостей розроблюваних осіб та їх місця в злочинному середовищі, застосування в діагностиці та прогнозуванні майбутніх можливих злочинних дій;

- визначення на основі аналізу даних, які можуть використовуватися як прогностичні ознаки якісної ролі та кількісного значення в системі показників імовірності тих чи інших змін в об'єкті, оперативній ситуації тощо, а також показників, найдостовірніших в оперативному плані й найзручніших для практичного прогнозування;

- створення на підставі ознак, отриманих за методикою діагностики, прикладної моделі майбутньої злочинної діяльності осіб, які підпадають під оперативний вплив для визначення ступеня ймовірності висновків, що прогнозуються;

- обов'язкове здійснення оперативно-тактичного прогнозування щодо способів використання будь-якої створеної прогностичної моделі залежно від кримінальної ситуації.

Застосування методів прогнозування в оперативно-розшуковій тактиці забезпечує:

- підвищення якості оперативно-розшукових дій, заходів, операцій; поповнення інформації на всіх її напрямках та рівнях отримання й використання; залучення багатьох резервів пошуку інформації, контактів у середовищі розроблюваних, зарубіжного досвіду, перевірки за оперативно-розшуковими обліками, негласної оперативної перевірки зв'язків тощо;

- підвищення якості оперативно-тактичних рішень завдяки повнішій поінформованості, оптимізації оперативно-розшукових дій, їх результативності, законспірованості, економії сил, засобів і часу;

- підвищення гарантій уникнення помилок у роботі з агентурою, а також під час застосування сил, методів і заходів оперативно-розшукової діяльності.

Прогнози в органах внутрішніх справ мають цілком функціональне призначення. Основні функції прогнозування – орієнтовна, нормативна та попереджувальна. Орієнтовна функція прогнозу виявляється у визначенні органом управління оперативним підрозділом конкретних напрямів діяльності та вибіркового підході до інформації, що надходить. Нормативна функція прогнозу полягає в тому, що він завжди має містити певні показники та норми, які не тільки допомагають реалізовувати прогностичну модель, а й захищають орган внутрішніх справ від проявів суб'єктивізму в його діяльності. Суть попереджувальної функції полягає у проведенні оперативно-профілактичних операцій за напрямами діяльності оперативних підрозділів і відпрацюванні криміногенних ліній, територій та об'єктів. Саме прогнозування передбачає плануванню і створює для нього сприятливі умови.

Прогнозування оперативно-розшукової діяльності згідно з характером і темпами розвитку явищ, які прогнозуються, може охоплювати різні ретроспективні періоди: короткостроковий прогноз (до одного року); середньостроковий прогноз (від одного до п'яти років); довгостроковий прогноз (від п'яти до п'ятнадцяти років).

Зазначені види прогнозів можуть використовуватися всіма оперативними підрозділами в процесі оперативно-розшукової діяльності, але з урахуванням їх системно-структурного рівня. Залежно від напрямів діяльності того чи іншого підрозділу застосовується певний вид прогнозу. Для оперативних підрозділів органів внутрішніх справ об'єктом прогнозування є оперативна обстановка, але не в статичному, а в динамічному розумінні через розвиток криміногенної ситуації, середовища, криміногенних подій та імовірної протиправної поведінки криміногенних (розроблюваних) осіб.

Поняття, завдання та функції планування в оперативно-розшуковій діяльності. Система планів роботи в МВС України.

Види планів. Структура та зміст планів

Важливою складовою організації оперативно-розшукової діяльності є планування. Організація оперативно-розшукової діяльності неможлива без визначення цілей і засобів її досягнення, без планування, здійснюваного в різноманітних формах. Планування – це процес вибору цілей і рішень, необхідних для їх досягнення, це заздалегідь прийняте рішення про те, хто, що, коли і як буде робити; це процес підготовки на перспективу рішення про те, що, ким, як і коли повинно бути виконано.

Слід відрізняти планування від плану. План – це управлінське рішення, що являє собою сукупність взаємозалежних окремих рішень у вигляді конкретних заходів із визначенням черговості їх здійснення, відповідальних виконавців, термінів виконання намічених заходів, способів контролю за виконанням заходів і плану в цілому. Планування загалом забезпечує організованість у діяльності органів, оперативних підрозділів внутрішніх справ, взаємодію між різними підрозділами, зосередженість зусиль на вирішенні головних завдань, підвищує відповідальність виконавців і полегшує контроль.

Залежно від проблем, які потребують вирішення, та мети, що має бути досягнутою, у практиці організації оперативного-розшукової діяльності застосовується стратегічне (перспективне), організаційно-оперативне та організаційно-тактичне планування. За значенням і складом виконавців плани поділяють на загальні (поточні), спеціальні й особисті. Заходи щодо організації оперативного-розшукової діяльності розробляються в планах роботи органів внутрішніх справ та оперативних підрозділів, особистих планах їхніх керівників і працівників.

Ці плани мають спрямовуватися на вирішення конкретних завдань, розроблятися на основі аналізу практичної діяльності з урахуванням прогнозу та виниклих перед підрозділом проблем боротьби зі злочинністю. У плані підрозділів обов'язково відображаються цілі й завдання цих підрозділів, визначаються заходи і шляхи їх досягнення, терміни виконання і виконавці, необхідні сили, засоби й ресурси.

У плані слід враховувати оперативну ситуацію, наявні сили і засоби. Він має бути конкретним, містити терміни реалізації, визначати виконавців, відповідальних за проведення оперативного-розшукових заходів, охоплювати всі основні напрями діяльності оперативного підрозділу: містити актуальні і реальні заходи. Планування базується на принципах законності, науковості, узгодженості з планами інших служб, відомств, вищих органів, безперервності планування і виконання нових запланованих заходів у ситуаціях, коли цього вимагає оперативна обстановка.

Оскільки немає єдиних підходів до структури планів, які складаються в органах і підрозділах внутрішніх справ, вони різняться між собою за змістом і структурою. Плани організації оперативного-розшукової діяльності мають містити:

- реквізити плану (назва, хто затвердив, хто підготував, з ким погоджено тощо);
- фабулу і формулювання загальних завдань, які стоять перед підрозділом, та конкретні завдання з окремих напрямів роботи;

- заходи досягнення поставлених завдань;
- визначення працівників (виконавців), які мають виконати заплановане, і посадових осіб, відповідальних за перевірку і контроль запланованих заходів;
- необхідні сили і засоби оперативних підрозділів, додаткові сили та засоби інших служб і підрозділів органів внутрішніх справ;
- форми взаємодії між оперативними підрозділами органів внутрішніх справ та іншими правоохоронними і контролюючими органами;
- обмін передовим досвідом оперативної роботи, організацію службової підготовки, впровадження ефективних форм наукової організації праці;
- терміни проведення запланованих заходів;
- заходи контролю під час виконання плану;
- облік запланованих заходів та їх якість.

Основні цілі плану, завдання, поставлені перед оперативними підрозділами на планований період, визначає начальник органу, начальник кримінальної міліції та оперативного підрозділу. З метою складання реальних планів працівники оперативних підрозділів мають ретельно вивчати оперативну обстановку на території обслуговування, лінії та напрями роботи, враховувати зміни, які відбуваються у криміногенному середовищі, та планувати негласні заходи з контролю та нейтралізації злочинності. Водночас, такі перспективні плани обговорюються на нараді, вносяться корективи, визначаються виконавці й терміни.

Види планів органів внутрішніх справ. Відповідно до Настанови з організації роботи органу внутрішніх справ № 495/1999 р., організація роботи відділу внутрішніх справ має забезпечувати планування діяльності в цілому та його структурних підрозділів, безперервний контроль за виконанням законодавчих і нормативних актів, планів роботи, прийнятих рішень та окремих доручень. Згідно з чинною Інструкцією № 65-2005 р., система планування охоплює три основні види планів: загальні, спеціальні й індивідуальні. Загальні плани, в свою чергу, поділяються на перспективні й поточні. Перспективні плани призначені для визначення стратегії діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ на значний час і є основою для поточних. До них належать: комплексні регіональні плани (програми); комплексні цільові плани (програми); плани заходів щодо виконання комплексних загальнодержавних програм.

У свою чергу, до поточних планів належать: план основних заходів органу внутрішніх справ, де окремим розділом передбачаються заходи

оперативно-розшукового характеру; плани роботи структурних підрозділів органів внутрішніх справ; плани роботи нарад керівництва.

До спеціальних планів відносять: плани виконання специфічних завдань, що потребують скоординованих дій підрозділів; міжвідомчі плани діяльності всіх державних органів і громадських організацій, які беруть участь у боротьбі зі злочинністю; комплексні плани, спрямовані на розв'язання окремих складних проблем зміцнення законності та правопорядку.

Спеціальні плани, у свою, чергу поділяють на плани разового використання (цільові) та плани багаторазового використання (типові). До планів разового використання (цільових) належать: плани заходів щодо виконання нових нормативно-правових актів; плани заходів щодо виконання окремих службових завдань; комплексні плани з профілактики правопорушень тощо.

До планів багаторазового використання (типових) належать плани: заходів щодо виконання постійних або періодично повторюваних завдань; дій за надзвичайних подій або в особливих умовах; забезпечення громадського порядку та громадської безпеки під час проведення громадсько-політичних, культурних, спортивних та інших масових заходів; комплексних операцій з профілактики правопорушень, боротьби з поширеними видами злочинів; попередження та припинення групових правопорушень; розшуку злочинців, які переховуються, та затримання озброєних злочинців; спільних заходів органів внутрішніх справ щодо боротьби з тяжкими та особливо тяжкими злочинами міждержавного, міжобласного та міжрайонного характеру; дій у разі виникнення стихійного лиха; оперативно-розшукових заходів і слідчих дій у конкретних кримінальних та оперативно-розшукових справах.

Більшість типових планів має такі умовні найменування: «Сирена», «Грім», «Буран», «Хвиля», «Заручник», «Темп», «Вихор», «Зброя», «Мак» та ін. У головних розділах типового плану мають бути передбачені: система сповіщення та збору особового складу за сигналом «тривога»; розрахунок сил і засобів для виконання окремих завдань у межах операції; порядок взаємодії з іншими правоохоронними органами, військовими підрозділами, державними структурами та громадянами; організація управління підрозділами, забезпечення їх взаємодії; надходження безперервної інформації та постійного зв'язку; дії особового складу; склад і функції оперативного штабу з керівництва операцією.

Планування роботи оперативних підрозділів. Згідно з нормативними актами МВС України та практикою оперативно-розшукової діяль-

ності оперативні підрозділи органів внутрішніх справ складають такі основні види планів: квартальні плани роботи оперативного підрозділу; індивідуальні плани роботи працівника оперативного підрозділу; плани початкових заходів оперативно-розшукової діяльності до заведення оперативно-розшукових справ; плани по заведеним оперативно-розшуковим справам різних категорій; плани проведення окремих оперативно-розшукових заходів; плани реалізації оперативно-розшукових справ; плани взаємодії зі слідчими та іншими оперативними підрозділами тощо.

Квартальні плани роботи оперативного підрозділу. Планування у діяльності оперативних підрозділів можна розглядати як управлінську діяльність, що являє собою постановку цілей і завдань на наступний період та визначення найбільш раціональних шляхів і засобів їх досягнення із урахуванням особливостей оперативної обстановки на території чи об'єкті, що обслуговується, можливостях оперативного підрозділу, а також імовірних (прогнозованих) змін оперативно-тактичної ситуації.

Індивідуальні плани роботи працівника оперативного підрозділу. Індивідуальні плани складаються на місяць, робочу добу. Вони передбачають: вивчення та аналіз оперативної обстановки; заходи щодо підбору та залучення різних категорій негласного апарату; заходи, що спрямовані на виявлення, попередження та розкриття злочинів, а також розшук осіб, які ухиляються від кримінального переслідування та безвісно зниклих; зустрічі з негласними працівниками та перевірка отриманої інформації; заведення, закриття оперативно-розшукових справ та складання оперативно-розшукових документів; проведення опитувань чи допитів, в тому числі за дорученнями слідчого; проведення оперативно-профілактичних відпрацювань; проведення оглядів чи обшуків; вивчення за місцем мешкання чи роботи осіб, які становлять оперативний інтерес; спільні дії із працівниками інших підрозділів органів внутрішніх справ, а також іншими правоохоронними та контролюючими органами тощо.

Плани початкових заходів до заведення оперативно-розшукових справ. Із надходженням до органів внутрішніх справ інформації про кримінальні події, протиправну діяльність окремих осіб, у тому числі тих, які ухиляються від кримінального переслідування, планується та здійснюється система першочергових заходів оперативно-розшукового характеру. Вона планується в залежності від оперативно-розшукової ситуації та передбачає: перевірку отриманої інформації; встановлення потерпілих, очевидців, свідків і термінове одержан-

ня від них відомостей, які можуть сприяти розкриттю злочину, затриманню винних; використання отриманої первинної інформації про злочин і осіб, які до нього причетні, для визначення напрямів оперативного пошуку злочинців; переслідування і затримання злочинців по гарячих слідах, а також у місцях їх можливого перебування або появи (організація засідок, оточення тощо); перевірку осіб, які перебувають на обліках в органах внутрішніх справ, а також осіб, щодо яких одержані сигнали про можливу їх причетність до злочину; проведення заходів розвідувального характеру в місцях скупчення злочинного елементу і збуту викраденого майна; здійснення загальнорозшукових заходів шляхом оперативного орієнтування на прикмети та обставини, які мають значення для розшуку злочинців, особового складу підрозділів органів внутрішніх справ на території обслуговування, де вчинений злочин (працівників патрульно-постової служби, дільничних інспекторів міліції, підрозділу кримінальної міліції у справах дітей, державної служби по боротьбі з економічними злочинами, управління з боротьби із незаконним обігом наркотиків, державної автомобільної інспекції та ін.), представників громадськості тощо; використання з цією самою метою можливостей інформаційно-пошукових систем, а також засобів масової інформації; залучення до розкриття злочинів та отримання необхідної інформації відносно конкретних негласних працівників; взаємодію зі слідчими та іншими правоохоронними, державними та контролюючими органами, а також інші заходи.

Плани по заведеним оперативно-розшуковим справам.

За фактами нерозкритих тяжких злочинів протягом 5 днів з моменту порушення кримінальної справи заводиться оперативно-розшукова справа категорії «Злочин». Цей план узгоджується з керівниками підрозділів карного розшуку та слідства і затверджується начальником міськрайліноргану. У плані обґрунтовуються висунуті версії і перевірені заходи стосовно конкретних осіб, які можуть підозрюватися у вчиненні злочину, розподіляються обов'язки між виконавцями для перевірки висунутих версій, встановлюється термін виконання тощо.

На основі узгодженого плану працівник карного розшуку складає окремий план оперативно-розшукових заходів з розкриття злочину. Цей план затверджується керівником органу внутрішніх справ (або служби кримінальної міліції) і додається до оперативно-розшукової справи. В ньому відображаються висунуті оперативно-розшукові версії і заходи щодо їх перевірки з використанням оперативно-розшукових сил, методів та засобів.

В оперативно-розшуковій справі також планується: додаткове інформування інших органів внутрішніх справ про виявлення нових обставин вчиненого злочину й про підозрюваних; повторне обстеження місця події з метою отримання додаткової інформації про злочин; перевірка осіб, які виявлені в ході оперативної розробки, на можливу причетність їх до злочину; оперативно-пошукові заходи в місцях скупчення, появи злочинного елементу і збуту викраденого майна; організація взаємодії з оперативними апаратами установ з виконання покарань у розробці засуджених, підозрюваних у вчиненні нерозкритих злочинів; активізація агентурної розробки осіб, які перебувають на обліках в органах внутрішніх справ, тих, що затримані, заарештовані за інші злочини, доставлені в приймальники-розподільники тощо. Якщо складений план виконаний повністю, а злочин не розкритий, розробляється план додаткових оперативно-розшукових заходів.

При наявності достатньої інформації про протиправну діяльність окремих осіб заводиться оперативно-розшукова справа категорії «Захист». В її межах, з метою документування злочинної діяльності фігурантів розробки, складається відповідний план, який передбачає: забезпечення розробки агентурою, тобто вирішуються питання розробки фігурантів за допомогою наявних негласних працівників, чи існує проблема вводу нового агента; виявлення осіб – майбутніх учасників кримінального судочинства (спільників, свідків, потерпілих тощо), а також зв'язків фігурантів; фіксацію протиправних дій розроблюваних осіб, для чого планується проведення оперативних установок, візуальних спостережень, проведення оперативно-технічних заходів, у тому числі тих, що потребують дозволу суду; встановлення предметів, речей та документів, які мають доказове значення та застосування тактичних прийомів щодо їх збереження до моменту процесуального вилучення; встановлення місць збереження вкраденого та отриманого злочинним шляхом з метою повернення нанесених збитків; взаємодію з іншими підрозділами органів внутрішніх справ, правоохоронними та контролюючими органами з метою отримання відомостей, що мають доказове значення.

У процесі оперативної розробки складається не один план заходів оперативно-розшукового характеру, а цілий їх комплекс. Складений за первинними відомостями план вимагає постійного коригування, що зумовлено динамічністю оперативно-розшукової роботи (постійне надходження, перевірка та використання оперативно-розшукової інформації). Для цього складаються плани додаткових заходів по оперативно-розшуковій справі. Крім них, у процесі проведення оператив-

ної розробки виникають ситуації, коли необхідно деталізувати проведення окремих оперативно-розшукових заходів та скласти плани щодо їх проведення. Ці плани конкретизують первинні оперативно-розшукові заходи або навіть передбачають проведення інших заходів.

У плані також можуть передбачатися проведення оперативних комбінацій, спрямованих на вирішення завдань оперативної розробки шляхом створення штучних умов, що спонукають розроблюваних діяти у бажаному для працівників оперативних підрозділів напрямку. Для цього розробляється окремий план оперативної комбінації з урахуванням відповідних умов за встановленою формою.

Він починається з опису оперативно-тактичної задачі та обґрунтування необхідності проведення оперативної комбінації, потім викладаються її задум, цілі та конкретні заходи оперативно-розшукового характеру, що стосуються: вибору та обґрунтування легенди; способу доведення легенди до розроблюваних осіб; інсценування різних подій та обставин, що підкріплюють легенду; способів матеріального підкріплення легенди та інсценувань.

Кожна оперативно-розшукова справа передбачає активну участь агентури у виявленні та фіксації фактів протиправної діяльності фігурантів. З цією метою складається окремий план щодо вводу негласного працівника в розробку, який передбачає: детальне вивчення об'єкта оперативної розробки; розробку відповідної легенди та проведення оперативної комбінації з метою встановлення контакту та довірчих відносин негласного працівника з фігурантами оперативно-розшукової справи; визначення лінії поведінки щодо психологічної сумісності під час контакту негласного працівника з розроблюваними; застосування технічних, електронних, хімічних та інших засобів документування отриманих відомостей; проведення заходів, спрямованих на забезпечення особистої безпеки негласного працівника під час виконання завдань оперативної розробки; проведення оперативних комбінацій щодо виводу негласного працівника з розробки, яка спрямована на припинення контакту, нерозшифровку агента та недопущення притягнення його до кримінальної відповідальності.

В межах оперативно-розшукової справи може передбачатися і проведення окремих оперативно-розшукових заходів по документуванню злочинної діяльності, наприклад, оперативної закупівлі. За наявності постанови про проведення оперативної закупівлі, планується безпосереднє проведення самого заходу, який, як правило, здійснюється у два етапи: перший – закупівля забороненого предмету чи речовини без

затримання фігуранта; другий – закупівля із подальшим затриманням фігуранта.

Що стосується внутрішньокамерної розробки, то вона теж передбачає складання окремого плану її проведення. В обов'язковому порядку внутрішньокамерна розробка здійснюється відносно осіб, які вчинили тяжкі та особливо тяжкі злочини; організаторів, лідерів та учасників організованих груп і злочинних організацій; авторитетів злочинного середовища; злочинців-гастролерів; фальшивомонетників та інших осіб, які становлять оперативний інтерес для органів внутрішніх справ. В залежності від особи розроблюваного, планується застосування конкретного тактичного прийому його розробки, а також реалізації отриманої інформації.

Аналогічні оперативно-розшукові заходи проводяться і в межах оперативно-розшукової справи категорії «Розшук», завданням якої є встановлення місця знаходження та затримання особи, яка ухиляється від слідства, суду та відбуття кримінального покарання. Плани по оперативно-розшуковим справам «Розшук» передбачають аналіз обставин, що характеризують розшук особи (час, місце, спосіб ухилення тощо), розсилку розшукових завдань та орієнтувань, оголошення особи в регіональний, державний та міждержавний розшук, оперативну розробку зв'язків розшукуваних осіб, здійснення інших заходів розшукового характеру.

Плани реалізації оперативно-розшукових справ повинні складатися так, щоб у них можна було знайти відповідь на всі питання, які можуть виникнути в ході процесуального закріплення оперативних матеріалів, а саме: заходи, які слід здійснити з метою запобігання подальших злочинних дій осіб, які залишилися на свободі; який тактичний прийом реалізації буде застосовуватися; коли і ким буде порушено кримінальну справу, які слідчі дії мають бути проведені і в якій послідовності; хто з розроблюваних підлягає арешту, (кого слід передусім притягнути до кримінальної відповідальності і щодо кого застосувати інші запобіжні заходи; у якій послідовності, коли і хто буде здійснювати арешти і обшуки, на що потрібно звертати особливу увагу при їх проведенні, які речові докази або документи слід шукати; які заходи необхідно провести з метою виявлення цінностей, здобутих злочинним шляхом, вилучення предметів, речовин, заборонених законом, тощо; що слід зробити для забезпечення цивільного позову або можливості конфіскації майна, якщо за характером справи з цього приводу може виникнути питання у суді; кого із затриманих (заарештованих) і з яких питань необхідно допитати перед тим, як помістити їх у каме-

ри, яка черговість допитів, хто їх буде проводити; як повинні бути розміщені заарештовані в камерах, з ким із заарештованих потрібно проводити внутрішньокамерну розробку, які тактичні прийоми будуть застосовуватися; де організувати ревізії, хто і в який термін їх повинен провести; які експертизи необхідно провести на початку розслідування; кого з свідків допитати насамперед, коли і хто буде проводити ці допити; які подальші оперативно-розшукові заходи слід провести відносно співників затриманих (заарештованих), які залишились на свободі, та їхніх зв'язків з метою швидкого і повного розкриття злочину; які оперативні комбінації необхідно провести з метою виводу агента з оперативної розробки, що спрямовані на недопущення його розшифровки та неправомірного притягнення до кримінальної відповідальності разом з розроблюваними тощо.

Плани взаємодії зі слідчими та іншими оперативними підрозділами передбачають координацію роботи щодо проведення слідчих, оперативно-розшукових, інших заходів, спрямованих на вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності та кримінального судочинства. Вони складаються в процесі розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів, що мають міжрегіональний характер, по сумісним оперативним розробкам, розшуку особливо небезпечних злочинців, проведенні сумісних спеціальних оперативно-тактичних операцій, наприклад, «контрольоване постачання» та інших. У цих випадках координацію роботи щодо виконання запланованих заходів, надання практичної допомоги та здійснення контролю покладається на керівні оперативні підрозділи регіонального та державного рівня.

Одним із різновидів взаємодії оперативних підрозділів зі слідчим є спланована координація дій щодо забезпечення оперативно-розшукового супроводження кримінальних справ, яке спрямоване на повне, всебічне і об'єктивне дослідження обставин справи, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, постійне інформування органів досудового слідства і суду про дії підозрюваних, обвинувачуваних та інших осіб, а також нейтралізацію протидії злочинного середовища на процес здійснення правосуддя. У цих випадках негласні заходи працівник оперативного підрозділу має планувати з урахуванням планів слідчого, щоб при їх проведенні не створювати перешкод чи ускладнень для розслідування, не допустити порушень законності. В свою чергу, слідчий повинен інформувати працівника оперативного підрозділу про напрямки розслідування для того, щоб своїми діями не розшифрувати негласні джерела та способи отримання оперативних матеріалів, не зірвати проведення намічених операти-

вно-розшукових заходів. Плани оперативно-розшукового супроводження повинні передбачати: отримання та уміле використання оперативної інформації про задуми щодо протидії слідству, про передбачувані кроки її членів і лідерів у цьому напрямку; активне і продумане використання при контактах із затриманими ефекту раптовості і зроблених для цієї ситуації оперативно-розшукових і криміналістичних прийомів; проведення, в разі потреби, оперативно-тактичних операцій по захисту свідків і потерпілих від тиску на них злочинців, забезпечення їхньої безпеки; кодування відомостей про свідків і потерпілих у процесуальних документах; використання спеціальних телевізійних та інших технічних засобів, що виключають безпосередній контакт свідків із підозрюваними й обвинувачуваними, при проведенні окремих слідчих дій (допит, очна ставка, пред'явлення на впізнання і т. ін.); проведення оперативно-розшукових заходів по виявленню і нейтралізації осіб, що сприяють витокові інформації та дезорієнтації злочинців щодо намірів слідства; проведення оперативних комбінацій з метою введення у злочинне середовище дезінформації, що дозволяє зашифрувати правдиві джерела інформації, що надходить, сутність проведення оперативно-розшукових заходів, а також створення ситуації підозрілості й недовіри між учасниками організованої злочинної групи; усунення слідчих і працівників оперативних підрозділів, які підозрюються у неформальних зв'язках із членами злочинних груп, від розслідування з наступною передачею справи слідчим іншого територіального слідчого підрозділу тощо; отримання та передачу відомостей, здобутих оперативно-розшуковим шляхом, про готування або здійснення протиправних дій злочинців, спрямованих на протидію здійснення правосуддя.

Висновки

Підсумовуючи викладене, потрібно зазначити, що планування оперативно-розшукової діяльності є важливим та необхідним фактором успішного виконання завдань, які стоять перед оперативними підрозділами органів внутрішніх справ.

Згідно з нормативними актами МВС України та практикою оперативно-розшукової діяльності оперативні підрозділи органів внутрішніх справ складають такі основні види планів:

- квартальні плани роботи оперативного підрозділу;
- індивідуальні плани роботи оперативного працівника;
- плани початкових заходів ОРД до заведення оперативно-розшукових справ;

- плани по заведеним оперативно-розшуковим справам різних категорій;
- плани проведення окремих оперативно-розшукових заходів;
- плани реалізації оперативно-розшукових справ;
- плани взаємодії зі слідчими та іншими оперативними підрозділами тощо.

ЛЕКЦІЯ № 5. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІ КОМБІНАЦІЇ ЗА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИМИ СПРАВАМИ

План лекції

Вступ.

Оперативно-розшукова ситуація як підстава для вибору та застосування оперативної комбінації.

Поняття, види та структурні елементи комбінації.

Висновки.

Література.

Вступ

У боротьбі зі злочинністю особливу роль відіграють оперативні підрозділи ОВС. За характером діяльності вони протидіють кримінальному середовищу, а тому стикаються з несприятливими ситуаціями, коли оперативна обстановка потребує негайного реагування з метою виявлення, попередження і розкриття злочинів. У таких випадках працівники цих підрозділів мають застосовувати оперативні комбінації, створюючи сприятливі умови для вирішення приватних завдань оперативно-розшукової діяльності.

Невід'ємним елементом прийняття вірного тактичного рішення, вибору тактики, способу проведення комбінацій є вивчення та оцінка оперативно-розшукової ситуації. Саме тому оперативна комбінація та оперативно-розшукова ситуація нерозривно пов'язані між собою як на практичному, так і на теоретичному рівнях.

Оперативно-розшукова ситуація як підстава для вибору та застосування оперативної комбінації

Оперативно-розшукова тактика вивчає закономірності злочинної діяльності, особливості характеру злочинців, тактико-технічні можли-

вості оперативно-розшукових засобів і методів, інформаційні, організаційні, матеріально-технічні та інші фактори оперативної обстановки. Слід зауважити, що ці об'єкти оперативно-розшукової тактики притаманні кожній оперативно-тактичній ситуації.

На практиці це використовується оперативними підрозділами ОВС під час підготовки та проведення таких тактичних заходів, як оперативна комбінація.

Як елемент оперативно-розшукової тактики вона є комплексом дій, об'єднаних єдиним задумом, легендою та спрямованих на вирішення конкретного завдання щодо виявлення, запобігання або

розкриття злочину. Вона характеризується складністю задуму, багатоетапністю дій, наявністю однієї або декількох легенд, складною системою тактичних прийомів використання оперативно-розшукових засобів і методів для виконання конкретного оперативно-тактичного завдання. До того ж оперативній комбінації об'єктивно властива ситуаційність.

Про врахування оперативно-розшукової ситуації під час прийняття тактичних рішень щодо проведення оперативної комбінації все частіше згадується у працях українських учених. Так, В.П. Євтушок, аналізуючи наукові дослідження минулих років, дійшов висновку, що оперативна комбінація – це відповідне поєднання оперативно-розшукових методів, прийомів та засобів, метою застосування яких є вирішення найбільш складних і конспіративних тактичних заходів, об'єднаних єдиним задумом, стосовно певної оперативно-розшукової ситуації. Цікавою є позиція В.В. Шендрика, який комбінацію розглядає в двох аспектах: як теоретичну категорію оперативно-розшукової тактики та як діяльність, спрямовану на створення умов щодо розв'язання конкретних оперативно-тактичних завдань стосовно певної оперативно-розшукової ситуації.

Зазначимо, що сутність оперативної комбінації полягає в застосуванні непроцесуальних методів пізнання. Тому, проаналізувавши думки науковців з цього приводу, ми дійшли висновку, що оперативною комбінацією є комплекс поєднаних єдиним задумом оперативно-розшукових, оперативно-технічних та інших тактичних дій оперативних підрозділів з виявлення, попередження і розкриття злочинів, що полягає у штучному створенні сприятливих умов для вирішення оперативно-тактичних завдань, що стосуються конкретної оперативно-розшукової ситуації, побудований на застосуванні переважно непроцесуальних методів пізнання у поєднанні з використанням індивідуа-

льного досвіду практичної роботи суб'єктів ОРД у взаємодії з іншими суб'єктами кримінального судочинства.

Відповідно завдання оперативних комбінацій, що виникають з урахуванням конкретної оперативно-розшукової ситуації, також можуть бути різноманітними, а саме: виявлення об'єктів оперативної уваги та отримання інформації первинного характеру; забезпечення попереджувального впливу на осіб, які становлять оперативний інтерес; досягнення мети оперативної розробки (впровадження негласного співробітника в злочинне середовище, виведення його з розробки, забезпечення зберігання таємниці джерела оперативної інформації,

забезпечення затримання злочинців тощо); виявлення і зберігання фактичних даних, які можна використати як докази у кримінальному судочинстві (створення умов, необхідних для проведення процесуальних дій і забезпечення їх результативності, створення умов для встановлення та збереження матеріальних доказів та інших джерел доказової інформації, забезпечення отримання правдивих показань від фігурантів кримінальних справ); забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства; створення умов, необхідних для проведення оперативного експерименту тощо.

До речі, використання комбінації з метою створення умов, необхідних для проведення оперативного експерименту, на нашу думку, слід розглядати окремо від завдань досягнення мети оперативної розробки (створення умов, необхідних для проведення ОРЗ), тому що згідно із законодавством України оперативний експеримент не є оперативно-розшуковим заходом з усіма властивими формальними ознаками та вимогами. Таким чином, ми прагнемо звернути увагу на доцільність полеміки щодо процесуальної регламентації оперативного експерименту.

Розглядаючи розмаїття можливих оперативно-розшукових ситуацій та завдань, вирішуваних за допомогою їх проведення, вважаємо, що тут доцільно навести класифікацію, запропоновану В.Г. Самойлович. Він поділяє оперативно-розшукові ситуації: за часом виникнення – на початкову, проміжну та кінцеву; за можливостями досягнення бажаного результату – на сприятливу або несприятливу; за характером і ступенем протистояння – на безконфліктну й конфліктну (двосторонню чи багатосторонню, а також суворого чи помірною суперництва); за ступенем повторюваності в практиці – на типову і специфічну.

Слід урахувати, що кожна з оперативних ситуацій спричиняє особливий вплив на оперативну обстановку і, як наслідок, на тактику проведення оперативно-тактичних заходів (у тому числі оперативних

комбінацій). Особливу увагу, на нашу думку, викликають несприятливі, специфічні та конфліктні оперативно-розшукові ситуації, які створюють передумови до прийняття оперативними працівниками оригінального творчого рішення, що саме і передбачає застосування оперативних комбінацій.

Тактичні рішення приймаються оперативним працівником, зазвичай, в умовах складної оперативної обстановки, а тому пов'язані з великим психологічним навантаженням.

Тому під час прийняття рішення про застосування оперативної комбінації суб'єкти ОРД мають враховувати такі фактори, як: характер злочинних дій осіб, відносно яких проводяться оперативно-розшукові заходи; наявність відомостей про осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, і оперативних підходів до розроблювальних осіб; негласність проведених заходів; інтенсивність протидії оперативно-розшуковим підрозділам з боку злочинців; можливості та умови застосування спеціальних засобів і методів ОРД; місце й час проведення оперативної комбінації; поведінка учасників оперативної комбінації; взаємодія оперативних працівників з іншими учасниками кримінального судочинства тощо.

Таким чином, вирішальне значення у прийнятті рішень щодо проведення оперативних комбінацій суб'єктами ОРД має вивчення та оцінка оперативно-розшукової ситуації.

Поняття, види та структурні елементи комбінації

Вибір тих чи інших тактичних прийомів оперативно-розшукових дій тісно пов'язаний та обумовлений оперативною обстановкою, що склалася на території або об'єкті обслуговування. Рішення зазначених приватних завдань оперативної розробки досягається шляхом застосування різних способів, заснованих на використанні сприятливих для цього умов.

Під способом рішення оперативно-тактичних завдань розуміється сукупність тактичних прийомів, застосовуваних при активному використанні сприятливих для цього умов. На способи рішення приватних завдань оперативної розробки накладає свої особливості сама сутність оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ.

У теорії та практиці оперативно-розшукової діяльності виділяються два основних способи вирішення оперативно-тактичних завдань:

1) вирішення оперативно-тактичних завдань шляхом використання природно сформованих умов;

2) вирішення оперативно-тактичних завдань шляхом штучного створення сприятливих умов (проведення оперативних комбінацій).

Під природно сформованими умовами розуміються такі обставини, які виникли незалежно від волі працівника оперативного підрозділу, а також у результаті його зусиль, докладених ним для вирішення інших попередніх оперативно-тактичних завдань. Оскільки сприятливі умови оперативно-тактичної обстановки, які складаються природним шляхом, істотно полегшують вирішення оперативно-тактичних завдань, забезпечують економію часу, сил і матеріальних ресурсів, а також конспіративність проведених заходів, перед працівниками оперативних підрозділів виникають наступні завдання:

- по-перше, постійно спостерігати за розвитком оперативно-тактичної обстановки, вчасно виявляти складні сприятливі умови для проведення тих чи інших оперативно-розшукових заходів;
- по-друге, правильно оцінювати ці умови з огляду на можливе їх використання для вирішення оперативно-тактичних завдань і проведення відповідних оперативно-розшукових заходів;
- по-третє, забезпечувати своєчасне проведення необхідних оперативно-розшукових заходів з урахуванням можливої зміни обстановки та зникнення сприятливих умов.

Зазначимо, що для успішної реалізації оперативно-тактичних завдань працівник оперативного підрозділу повинен орієнтуватися в оперативно-тактичній обстановці і для цього володіти інформацією про:

- характеристику вчиненого злочину або злочину, який готується;
- способи вчинення і приховування злочинів;
- прийоми та хитрощі, які застосовуються злочинцями;
- психологічні особливості розроблюваних осіб тощо.

Найпростішим прикладом використання сприятливих умов оперативно-тактичної обстановки є організація негласного спостереження за квартирою, де проживає зв'язок розшукуваного злочинця і передбачається можлива його поява за допомогою агента, що проживає з ним на одній сходовій клітці. У практичній діяльності оперативних підрозділів нерідко виникають несприятливі ситуації, що стають на заваді здійсненню тих чи інших оперативно-розшукових заходів, досягненню поставлених цілей. Між тим, з метою ефективного виконання завдань кримінального судочинства, оперативна обстановка потребує негайного вжиття заходів, що забезпечують розв'язання оперативно-тактичних задач. У таких випадках працівники оперативних підрозділів застосовують оперативні комбінації. Основним їх призначен-

ням є зміна оперативної обстановки в потрібному органам внутрішніх справ напрямку, створення сприятливих умов для вирішення оперативно-тактичних завдань. Завдяки цілеспрямованим зусиллям працівників оперативних підрозділів, чіткому узгодженому плануванню їх дій, результати оперативно-розшукової діяльності, отримані під час проведення оперативних комбінацій, після певної процедури згодом можуть лягти в основу процесу доказування по кримінальних справах.

Поняття «оперативна комбінація» необхідно розуміти як:

- по-перше, спосіб вирішення оперативно-тактичних завдань, що полягає в штучному створенні сприятливих для цього умов;
- по-друге, комплекс дій, поєднаних єдиним задумом, легендою та спрямованих на вирішення конкретного завдання щодо виявлення, запобігання або розкриття злочину;
- по-третє, практичне втілення результатів вільного неформалізованого мислення, яке здійснюється із застосуванням таких не процесуальних сфер пізнання, як інтуїція, передчуття тощо разом із використанням індивідуального досвіду практичної роботи конкретного працівника оперативного підрозділу у взаємодії з іншими суб'єктами кримінального судочинства.

Усі оперативні комбінації, залежно від характеру оперативно-тактичних завдань, які вирішуються в певній оперативній ситуації, поділяють на такі, що спрямовані на:

- забезпечення оперативної розробки агентурою і шифрування джерел отримання негласної інформації;
- негласне виявлення і зберігання фактичних даних та забезпечення можливості використання матеріалів негласного документування у судочинстві як доказів;
- здійснення оперативно-профілактичного впливу на осіб, схильних до вчинення злочину;
- розв'язання конфліктних ситуацій, нейтралізація протидії з боку розроблюваних осіб;
- створення умов, необхідних для проведення оперативно-розшукових заходів;
- забезпечення конспірації заходів, дотримання таємниці джерел оперативно-розшукової інформації;
- інші тактичні заходи впливу на оперативно-тактичну ситуацію з метою її зміни на більш сприятливу.

Завданням оперативної комбінації є вплив на оперативно-тактичну ситуацію в цілому або на її компоненти з метою забезпечення ефективності оперативно-тактичних прийомів, способів і методів стосовно

осіб, які перебувають у сфері оперативно-розшукової діяльності, а саме:

- виявлення об'єктів оперативної уваги та отримання інформації первинного характеру;

- досягнення мети оперативної розробки (впровадження негласного працівника в злочинне середовище, виведення позаштатного негласного працівника з оперативної розробки, забезпечення зберігання в таємниці джерела оперативної інформації, забезпечення затримання злочинців, забезпечення безпеки учасників оперативно-розшукової діяльності тощо);

- виявлення і зберігання фактичних даних, які можливо використати як докази у кримінальному судочинстві (створення умов, необхідних для проведення процесуальних дій і забезпечення їх результативності, створення умов для встановлення і збереження матеріальних доказів та інших джерел доказової інформації, забезпечення отримання правдивих показань від фігурантів кримінальних справ);

- забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства тощо.

Перелічені завдання оперативних комбінацій передбачають обов'язкове існування невід'ємних елементів оперативної комбінації: легендування, інсценування, матеріальне підкріплення легенди.

Легендування – це цілеспрямована передача розроблюваному (або особі, яку перевіряють) правдоподібної інформації, що об'єктивно обумовлює порядок провадження їхніх дій у напрямку, бажаному для досягнення поставлених оперативно-тактичних завдань. Під «легендою» мають на увазі вигадані, але правдоподібні відомості про нібито існуючі явища, події, обставини тощо, які дають можливість зашифрувати оперативно-тактичні заходи, агентуру, негласних працівників, конспіративні квартири та інші приміщення, що використовуються в оперативно-розшуковій діяльності. Щоб легенда досягла мети – ввела розроблювану (чи особу, яка перевіряється) в оману і змусила її діяти так, як це потрібно для працівника оперативного підрозділу, вона повинна відповідати ряду вимог, з яких найважливішими є:

- правдоподібність – правопорушникові мають бути надані такі відомості про факти і події, які цілком могли бути насправді;

- реальність – відомості мають ґрунтуватися на реальних обставинах;

- конспіративність – розроблювана особа не повинна мати можливості перевірити справжню суть легендованих обставин;

- законність – легенда і подані відомості не повинні порушувати гідності розроблюваної особи чи тієї, котра перевіряється, її конституційних прав і свобод;

- відповідність змісту легенди способу її доведення до осіб – легенда повинна подаватися через осіб, які не мають службових зв'язків з оперативними підрозділами, або через надійно зашифрованих.

Інсценування – це штучне зображення яких-небудь подій, фактів або обставин, які, ставши відомими розроблюваному (або особі, яку перевіряють), змінюють їхню поведінку в потрібному для працівників оперативних підрозділів напрямку. Інсценована подія має відповідати меті й задуму оперативної комбінації та її легенді. Залежно від цього організується, наприклад, інсценування купівлі чи продажу наркотиків, зброї, викрадених речей і цінностей, раптового захворювання або сп'яніння; вчинення кишенькових крадіжок та інших дій у присутності зв'язків злочинних елементів. Від інсценувань багато в чому залежать ефективність легенди, результативність її сприйняття розроблюваними (або особами, яких перевіряють). Оперативні комбінації, спрямовані на введення агентури у розробку, завоювання довіри розроблюваних, агентурне вивідування оперативної інформації, можуть супроводжуватися імітацією причетності негласного працівника до вчинення злочинів, приналежності до певних категорій злочинних елементів. Так, наприклад, агент може встановлювати і підтримувати довірчі відносини з розроблюваними (або особами, яких перевіряють), вирішувати інші завдання, висловлюючи «злочинні» думки та настрої, проявляючи в інший спосіб свою «антигромадську» активність, не виходячи, однак, за межі кримінально-правового поняття «виявлення наміру». При цьому не можна припускати підбурювання і таких форм виявлення наміру, які утворюють самостійний склад злочину (наприклад, погроза вбивством).

Матеріальне підкріплення легенди дозволяє ввести в оману розроблювану чи підозрювану особу і створює сприятливі умови для вирішення оперативно-тактичних завдань. Серед засобів матеріального підкріплення легенди та інсценованої події, фактів, обставин особливе місце посідають такі прийоми:

- застосування документів прикриття працівника оперативного підрозділу, агента, конспіративних приміщень, автотранспорту тощо;
- використання предметів, речей, макетів зброї, наркотичних засобів;
- виготовлення та використання «грошових ляльок», кредитних карток, чеків, акредитивів, золотих виробів та інших предметів згідно із задумом комбінації;

- використання спеціального автотранспорту (медичної допомоги, пожежних частин, будівельних організацій та ін.) при інсценуванні подій і фактів відповідно до легенди;

- зміна натурального вигляду особи, яка діє під легендою (нанесення фальшивих татувань, імітація фізичних недоліків, заміна одягу відповідним до легенди тощо);

- використання справжніх валютних цінностей і грошових коштів при проведенні оперативних закупівель наркотиків, зброї, відвідуванні ресторанів, барів, казино згідно з легендою тощо.

Застосування оперативної комбінації потребує від працівників органів внутрішніх справ прояву творчої активності, ініціативи, спритності, уміння глибоко аналізувати й правильно оцінювати наявні умови, відмінного знання можливостей наявних сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності.

Процес підготовки оперативних комбінацій складається з чотирьох основних етапів. Перший етап – всебічне вивчення та оцінювання оперативно-тактичної обстановки; виявлення умов, що виключають або ускладнюють реалізацію оперативно-тактичного задуму, тобто встановлення неможливості своєчасного попередження, швидкого і повного розкриття злочину, встановлення особи злочинця з використанням природно сформованих сприятливих умов. Другий етап – уявне передбачення та обґрунтування чинників, які необхідні в конкретних умовах місця й часу для успішного вирішення оперативно-тактичного завдання. Третій етап – складання уявної моделі проведення оперативної комбінації з метою створення сприятливих умов для здійснення оперативно-розшукових заходів щодо попередження, розкриття злочинів, розшуку й затримання злочинців. На цьому етапі складається легенда, здатна дезорієнтувати розроблюваних осіб, викликати в них переконаність у чому-небудь, що відповідає інтересам працівника оперативного підрозділу, спонукати до дій, що полегшують вирішення оперативно-тактичних завдань. Четвертий етап – складання детального письмового плану вирішення оперативно-тактичного завдання шляхом застосування оперативної комбінації та її різних варіантів.

Висновки

Таким чином під оперативно-розшуковою ситуацією, на нашу думку, слід розуміти наявний стан кримінальної події, що передбачає її аналіз, оцінку, постановку конкретних тактичних завдань та проведення оперативними підрозділами оперативно-розшукових, оперативно-тактичних та інших тактичних заходів щодо виявлення, попере-

дження чи розкриття злочинів. Вжиття у комплексі зазначених заходів, спрямованих на вирішення єдиного конкретного завдання, означає проведення оперативної комбінації.

З огляду на це можна виділити такі відмітні риси оперативної комбінації, що відрізняють її від оперативно-розшукового заходу:

- можливість проведення на всіх етапах оперативно-розшукового провадження та без заведеної оперативно-розшукової справи;
- можливість поєднання декількох оперативно-розшукових або інших тактичних заходів, слідчих дій;
- наявність чіткої структури з трьох елементів (легенди, інсценування, матеріального підкріплення);
- необмежене коло завдань, які вирішуються за допомогою її проведення (одним з таких завдань є створення умов, необхідних для проведення оперативно-розшукових заходів).

Слід звернути увагу на головне – функціональну спрямованість результатів проведення оперативних комбінацій, можливість їх використання в кримінальному судочинстві.

Зазначимо, що розв'язання багатьох актуальних методологічних, правових та організаційно-тактичних проблем оперативно-розшукової діяльності вбачаємо у можливості застосування оперативних комбінацій підрозділами ОВС як варіантів розв'язання оперативно-тактичних завдань, що зрештою потребує здійснення подальших розвідок та досліджень ситуаційних основ ОРД. З огляду на це вважаємо, що право оперативних підрозділів проводити оперативні комбінації необхідно закріпити законодавчо з урахуванням ситуаційного підходу до їх вибору та проведення.

ЛЕКЦІЯ № 6.

СПІВВІДНОШЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОГО ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

План лекції

Вступ.

Поняття, сутність та вимоги, що висуваються до документування злочинних дій розроблюваних.

Основні напрями документування злочинної діяльності розроблюваних осіб.

Умови забезпечення можливості використання фактичних даних, отриманих під час документування у кримінальному процесі.

Висновки.

Література.

Вступ

Необхідність оперативного документування походить, по-перше, з вимог КК України, за яким кримінальній відповідальності та покаранню підлягає тільки особа, винна у вчиненні злочину. Подія злочину, винність особи у його вчиненні й інші пов'язані із цим обставини встановлюються шляхом доказування, тобто збирання, перевірки й оцінки доказів органами дізнання, досудового слідства і судом. По-друге, документування визначається і особливостями поведінки розроблюваних осіб, які, вчиняють переважно неочевидні злочини, заздалегідь до них готуються, маскують свої дії, знищують сліди і докази, прагнучи залишитися невикритими; усіляко протидіють державним органам, що здійснюють боротьбу зі злочинністю. Виходячи з викладеного, оперативні підрозділи органів внутрішніх справ змушені використовувати негласні сили, засоби і методи оперативно-розшукової діяльності, щоб потай від розроблюваних виявити не тільки їх злочинні наміри, але й фактичні дані, які надалі можуть використовуватися як докази.

Поняття, сутність та вимоги, що висуваються до документування злочинних дій розроблюваних

Під документуванням злочинних дій розроблюваних розуміють процес виявлення та закріплення силами, засобами і методами оперативно-розшукової діяльності фактичних даних про ці дії, забезпечення можливості використання вказаних відомостей для попередження та розкриття злочинів, а також застосування до розроблюваних передбачених законом заходів відповідальності. Сутність документування полягає в тому, що воно є видом пізнавальної діяльності, що ґрунтується на застосуванні спеціальних сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності. При документуванні пізнається факт (явище) реальної дійсності – готування до злочину та його вчинення. Документування, як ефективний засіб виявлення об'єктивних даних, що свідчать у своїй сукупності про підготовку або вчинення злочину розроблюваними особами, є одним із завдань оперативної розробки. Виявлені в процесі документування фактичні дані використовують для отримання судових доказів шляхом проведення певних слідчих дій.

Значення документування. Теорія документування як складова науки оперативно-розшукової діяльності покликана вивчати і розкривати закономірності пізнання в оперативно-розшуковій діяльності. Але документування, на відміну від інших видів пізнавальної діяльності, носить правовий характер і регламентується різними нормативними актами. Тому теорія документування разом із дослідженням закономірностей пізнання в оперативно-розшуковій діяльності має на меті вивчення норм права, що регламентують порядок документування, застосування цих норм на практиці, а також виникаючих з цього приводу правовідносин між учасниками документування. Теорія документування вивчає такі основні питання: документування як різновид пізнання явищ об'єктивного світу; встановлення об'єктивної істини як мети документування; завдання й предмет документування; джерела та способи документування; зміст процесу документування; особливості документування при здійсненні оперативно-розшукових заходів оперативно-розшукової діяльності тощо. Інформація, отримана при документуванні, має важливе значення для розслідування. Головна мета її отримання – сприяти швидкому, повному та об'єктивному розслідуванню, забезпечити правильний напрямок розслідування, ефективне проведення слідчих дій.

Конкретне значення документування визначається тими завданнями, які можуть бути вирішені шляхом використання даних, отриманих при його здійсненні. До них відносяться: забезпечення безпосереднього отримання судових доказів; забезпечення інших цілей розслідування, опосередковано пов'язаних із доказуванням; обґрунтування деяких рішень, що приймаються у ході розкриття та розслідування злочину. Успішне виявлення та закріплення фактичних даних оперативно-розшуковим шляхом визначається, насамперед, характером дотримання вимог, що висувають до документування (своєчасність, повнота, дотримання законності і правил конспірації).

Своєчасність документування полягає в тому, щоб дії працівників оперативних підрозділів щодо виявлення та збереження даних, що мають значення для розслідування, випереджали дії злочинців, спрямовані на їх приховування або знищення. Утім, не треба виявляти зайву квапливість, тому що це може призвести до небажаних наслідків, таких як неякісне документування, розшифровка оперативно-розшукових заходів. Говорячи про своєчасність, дуже важливо визначити найбільш сприятливий час для здійснення таких заходів (негласного фотографування об'єкта розробки, предметів і документів, негласного вилучення тощо).

Під повнотою документування слід розуміти максимально повне виявлення і закріплення фактичних даних про злочинну діяльність усіх розроблюваних осіб. Розглядаючи питання щодо визначення меж документування, необхідно зазначити, що повністю встановити всі злочинні дії всіх розроблюваних осіб не завжди вдається. Тут потрібно виходити з конкретних матеріалів розробки. Як правило, варто ставити перед собою головне завдання – зафіксувати основні факти, найбільш важливі епізоди протиправної діяльності зазначених осіб із таким розрахунком, щоб ці відомості максимально сприяли їх успішному викриттю під час розслідування кримінальної справи.

Конспірація документування полягає в проведенні всіх заходів по-тай від розроблюваних та оточуючих їх громадян. В іншому випадку зазначені особи можуть переховуватися або знищити (сховати) знаряддя, сліди злочину, речі, здобуті злочинним шляхом, або підкупити чи залякати свідків тощо. Достатньо часто до документування залучаються представники громадськості або окремі громадяни. Однак їх потрібно ретельно перевірити, з'ясувати зв'язки, чи знайомі вони із розроблюваними, і обов'язково попередити про необхідність зберігати в таємниці те, що стане їм відомо. Крім того, участь цих людей у документуванні повинна бути обмежена, необхідними для успішного виконання поставленого перед ними приватного завдання межами. Не слід розкривати перед ними всю картину злочинної діяльності, а також форми і методи оперативно-розшукової діяльності.

Забезпечення законності під час документування є необхідною умовою успішного здійснення оперативної розробки. Гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності означені в ст. 9 Закону про оперативно-розшукову діяльність і полягають в наступному. У кожному випадку наявності підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності заводиться оперативно-розшукова справа. На особу, яка підозрюється в підготовці або вчиненні злочину, переховується від органів розслідування, суду або ухиляється від відбування кримінального покарання, безвісти зникла, ведеться тільки одна оперативно-розшукова справа. Без заведення оперативно-розшукової справи проведення оперативно-розшукових заходів із метою документування і викриття злочинної діяльності розроблюваного, забороняється. Виявлені фактичні дані та їх закріплення мають бути достовірними, відповідати дійсності.

Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод мають винятковий та тимчасовий харак-

тер і можуть застосовуватись лише за рішенням суду щодо особи, в діях якої є ознаки тяжкого або особливо тяжкого злочину, та у випадках, передбачених законодавством України. Крім того, дотримання законності означає, що не можна допускати впливу на осіб, що спонукає їх до вчинення злочинів; невинуватого накопичення матеріалів відносно розроблюваних, що дозволяє їм тривалий час безкарно вчиняти злочини; проведення замість оперативно-розшукових заходів яких-небудь процесуальних дій (допитів, обшуків, виїмок тощо й ін.); необґрунтованого затримання громадян, що проходять за матеріалами оперативно-розшукової справи.

Забороняється передавати і розголошувати відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, нерозкриті злочини або такі, що можуть зашкодити слідству чи інтересам людини, безпеці України. Не підлягають передачі і розголошенню результати оперативно-розшукової діяльності, які, відповідно до законодавства України, становлять державну таємницю, а також відомості, що стосуються особистого життя, честі, гідності людини.

Таким чином, дотримання законності при документуванні полягає в точному і неухильному виконанні законів і підзаконних нормативних актів, що регламентують оперативно-розшукову діяльність органів внутрішніх справ.

Поняття і характеристика фактичних даних в оперативно-розшуковій діяльності. Документуючи дії розроблюваних, необхідно виявити оперативно-розшуковим шляхом фактичні дані. Відмінність таких даних від звичайних аргументів і міркувань полягає в тому, що вони являють собою не думки та розумові форми, а факти, фактичні дані, які, відображаючись у нашій свідомості, здобувають форму логічних доводів, аргументів, доказів. Причому, це повинні бути такі дані, які можна було б використовувати при розслідуванні для встановлення наявності або відсутності обставин, що мають значення для правильного вирішення справи. Предмет документування в справах оперативної розробки визначається предметом доказування у кримінальній справі. Сформулювати предмет документування можна лише на основі аналізу обставин, що складають предмет доказування, які визначені кримінально-процесуальним законодавством, а також деякими нормами кримінального права. Нерозривний зв'язок документування з кримінальним і кримінально-процесуальним правом обумовлений тим, що документування спрямоване на забезпечення процесу доказування, через що предмет документування тісно пов'язаний із предметом доказування в кримінальній справі.

Предметом документування є всі обставини, що підлягають установленню під час вирішення тих чи інших завдань оперативно-розшукової діяльності. Чітке встановлення предмета доказування в кожній конкретній кримінальній справі має значення як для визначення напрямків і меж дослідження у справі, так і для розробки версій і конкретних заходів, спрямованих на їх перевірку, і тим самим на отримання даних, необхідних для розслідування. До предмету доказування в кримінальній справі відносяться юридичні та доказові факти і обставини, що мають значення для правильного вирішення кримінальної справи. Фактичні дані в процесуальній діяльності. Згідно зі ст. 65 КПК України, доказами можуть бути будь-які фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються: показаннями свідка, показаннями потерпілого, показаннями підозрюваного, показаннями обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, та іншими документами.

Під фактичними даними в оперативно-розшуковій діяльності мають на увазі відомості, отримані з оперативно-розшукових джерел. Вони поділяються на первинні, що підлягають перевірці, та перевірені, які можна використати для вирішення завдань боротьби зі злочинністю. Крім того, у теорії та практиці оперативно-розшукової діяльності як синоніми доказової інформації також використовуються терміни оперативні дані (або відомості), але в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» визначення цих понять відсутні. Під оперативними даними (відомостями) слід розуміти як фактичні дані, так і іншу інформацію, отриману під час здійснення оперативно-розшукової діяльності, які сприяли виявленню ознак підготовки або вчинення злочинів, а також розшуку злочинців. Під доказовою інформацією розуміють фактичні дані (відомості), які надходять в органи внутрішніх справ і на підставі яких встановлюють обставини, що мають значення для боротьби зі злочинністю. Доказова інформація може надходити в органи внутрішніх справ: а) у ході оперативно-розшукової діяльності; б) у процесі розслідування по кримінальній справі.

Характеристика фактичних даних, які необхідно виявляти та фіксувати в процесі документування. Зміст і способи здійснення заходів

щодо документування, фактичні дані, що підлягають виявленню і закріпленню, й інші положення документування регламентовані нормативними актами МВС. Треба підкреслити, що до предмета документування мають включатися, перш за все, такі фактичні дані, які не можна встановити процесуальним шляхом:

- про подію злочину (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину);
- про причетність розроблюваних осіб до підготовки злочину або вчинення злочину;
- про інших осіб, причетних до злочинної діяльності;
- про обставини, що обтяжують або пом'якшують відповідальність винних, а також характеризують їх особистість;
- про характер і розмір збитків, заподіяних злочином;
- про місцезнаходження знарядь злочину, викрадених або набутих злочинним шляхом грошей та цінностей;
- про місця збуту і зберігання викраденого;
- про умови, що сприяють учиненню злочинів;
- про інші обставини, які мають значення для попередження, припинення та розкриття злочинів і застосування до розроблюваних заходів, передбачених законом.

Під час документування: а) встановлюються особи, які можуть бути свідками у кримінальній справі, здійснюється їх опитування; б) виявляються предмети і документи, які мають ознаки доказів злочинної діяльності, забезпечується їх збереження до порушення кримінальної справи і наступного приєднання до неї в установленому порядку; в) фіксуються дії розроблюваних осіб (шляхом застосування аудіо-, кіно-, відеозапису, фотографування); г) забезпечується негласне отримання відбитків пальців рук та інших слідів; д) визначається можливість використання отриманих даних у кримінальному процесі тощо. Виявлення фактичних даних у процесі документування означає здійснення цілеспрямованих заходів щодо їх перевірки та оцінювання. Під час перевірки встановлюють вірогідність оперативних відомостей, а під час оцінювання визначають значення отриманих відомостей для доказування, практичну можливість їх використання під час досудового розслідування. При оцінюванні початкових відомостей призначають криміналістичні, товарознавчі та інші дослідження. З метою закріплення виявлених даних застосовують заходи щодо забезпечення їх збереження та можливості використання в процесі розслідування.

Межі документування і оформлення його результатів. Факти і обставини, що підлягають установленню при документуванні, неодноя-

кісні, мають безліч властивостей (сторін, ознак), часто пов'язані з іншими явищами реальної дійсності. Щоб дослідження цих фактів і обставин не було з однієї сторони поверхневим, а з іншого боку – нескінченним, необхідно усвідомити поняття меж документування. Під межами документування варто розуміти такі границі цієї діяльності, які виражають глибину дослідження фактів (обставин), які підлягають встановленню, обсяг фактичних даних та їх джерел, обов'язкових для визнання наявності або відсутності цих фактів, і достатність обґрунтування висновків у справі. При документуванні необхідно встановити факти і обставини, що відносяться до його предмета в таких межах, які забезпечили б можливість почати кримінальне переслідування осіб, що вчинили конкретний злочин, і застосування до них покарання відповідно до суспільної небезпеки діяння. Документування здійснюють з урахуванням часу, необхідного для виявлення та закріплення фактичних даних, що свідчать про злочинні дії розроблюваних осіб, або про відсутність ознак злочину в їхніх діях. Кінцеві строки документування не повинні перевищувати строків ведення оперативно-розшукової справи.

Важливою і складною проблемою, з якою на практиці стикаються практичні працівники, є визначення меж документування злочинної діяльності учасників злочинних груп. Подекуди працівники оперативних підрозділів, які ведуть розробки, зумисне їх затягують з тим, щоб «накопичити» більше даних про злочинну діяльність розроблюваних, хоч уже наявні матеріали дозволяють розпочати їх реалізацію і притягнути винних до відповідальності. Небезпечність такого підходу міститься у тому, що з боку працівників оперативних підрозділів інколи навмисне допускається переростання злочинних дій у важчі, а як наслідок їх скоєння, можуть настати серйозніші наслідки. Визначення меж документування у такій постановці є невинуватим, бо суперечить принципам плановості і наступальності ведення оперативної розробки. У зв'язку з цим доцільно виходити з такого. Умовою готовності матеріалів оперативної розробки до реалізації повинно бути виконання плану документування злочинної діяльності учасників злочинних структур і наявність такої кількості фактичних даних, яка б дозволила порушити кримінальну справу і забезпечити доказування вини розроблюваних. Якщо під час документування злочинних дій розроблюваних виявляються факти підготовки до нового злочину, результатом якого можуть стати тяжкі наслідки (убивство, зґвалтування, підпали, вибухи тощо), якщо іншими способами запобігти їх скоєнню неможливо, то необхідно розпочати реалізацію матеріалів розробки.

Критерієм оцінки документування як пізнавальної діяльності є можливість практичного використання фактичних даних у попередженні та розкритті злочинів у порядку, встановленому законодавчими та нормативними актами. Результати документування повинні оформлятися відповідними документами (рапортом, довідкою або актом), що складаються працівником оперативного підрозділу. Рапорт доцільно складати в тих випадках, коли працівник оперативного підрозділу повинен доповісти начальникові про відомості, отримані у процесі документування. Довідка складається при необхідності зафіксувати виявлені при документуванні факти і події, відомості, які згодом можуть бути використані для проведення інших оперативно-розшукових заходів. Акт складається для фіксації результатів оперативно-розшукових заходів, здійснених при документуванні групою осіб, зокрема за участю представників громадськості.

Відомості, отримані під час опитування осіб, що можуть бути свідками, фіксують у поясненнях, заявах, шляхом звукозапису тощо. Для збереження та використання виявлених предметів і документів (за умови наявності небезпеки втрати) здійснюють негласне або зашифроване вилучення, або переміщення цих предметів чи документів з метою наступного виявлення процесуальним шляхом та інші заходи. Повні дані про застосування спеціальних технічних засобів відображаються в рапорті або довідці про проведення заходів у тому випадку, якщо ці документи долучаються до оперативно-розшукової справи і використовуються надалі тільки в процесі оперативно-розшукової діяльності. Якщо результати застосування спеціальних технічних засобів у процесі документування передбачається використовувати у доказуванні, то у відповідному документі (акті або рапорті працівника оперативного підрозділу) потрібно докладно відобразити всі дані, необхідні для наступного визначення доказового значення виявлених і зафіксованих фактів.

Сили та засоби, які використовуються при документуванні. Через багатоплановість та різноманітність завдань і труднощів їх вирішення, у зв'язку з таємним характером злочинів, з метою документування використовуються найрізноманітніші сили, засоби і методи, успішне застосування яких можливе лише при чіткій організації цієї діяльності.

До сил, які використовуються під час документування злочинної діяльності розроблюваних осіб, відносяться оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, уповноважені здійснювати оперативно-розшукову діяльність. Повноваження працівників цих підрозділів залежать від компетенції, а також наявності в їх розпорядженні спеціа-

льних сил та засобів. Для виконання окремих доручень у здійсненні оперативно-розшукової діяльності можуть залучатися інші служби органів внутрішніх справ: дільничні інспектори міліції, чергові частини, підрозділи служби охорони, Державтоінспекції тощо; позаштатні негласні працівники (агенти, інформатори, резиденти, утримувачі явочних, конспіративних квартир) – виконуючи під керівництвом працівників оперативних підрозділів спеціальні функції по боротьбі зі злочинністю; представники державних органів, громадськості та спеціальних знань фахівці різних галузей знань. Згідно зі ст. 11 про оперативно-розшукову діяльність органи державної влади, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності зобов'язані сприяти оперативним підрозділам у вирішенні завдань оперативно-розшукової діяльності.

Не можна залишити поза увагою значення спеціальних знань фахівців різних галузей для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності. Так, без урахування документів, що є приводами до порушення кримінальної справи, виявлення слідів злочину й інших речових доказів тощо, допомоги спеціалістів у їхній підготовці, збиранні і дослідженні неможливо достовірно оцінити ту вихідну інформацію, що є підставою для законного й обґрунтованого порушення кримінальної справи і від якої багато в чому залежать хід і результати подальшого розслідування злочинів. У процесі документування нерідко використовуються технічні засоби, до числа яких відносяться засоби негласного фотографування, відеозапису й ін. Для цього застосовується як звичайна, так і спеціальна апаратура. Тому цей спосіб може використовуватися як працівниками оперативних підрозділів, агентами, так і представниками громадськості. Негласний фотографуються, наприклад, факти зустрічі розроблювальних осіб, передачі (одержання) певних предметів, відвідувань певних місць для здійснення тих або інших угод. Негласну фото-, відеозапис працівники оперативних підрозділів застосовують зазвичай, коли треба зафіксувати який-небудь закінчений цикл злочинних дій, наприклад: доставку викрадених матеріальних цінностей у місце збуту, продаж викрадених товарів покупцям і т.д.

У документуванні широко застосовуються спеціальні хімічні речовини: барвні речовини, люмінофори, індикатори. Вони використовуються для нанесення міток на об'єкти, які можуть бути викрадені при вчиненні злочинів. Ці об'єкти згодом можна виявити, а при вилученні довести їхню приналежність державній чи громадській організації або окремим громадянам. Таким способом установлюють замасковані ка-

нали збуту викраденого. Все це сприяє своєчасному і повному викриттю злочинців.

Основні напрями документування злочинної діяльності розроблюваних осіб

Проведення ефективних заходів щодо документування припускає правильне визначення основних напрямків (прийомів) документування. Указані вище обставини, що складають предмет документування, підлягають виявленню та закріпленню шляхом здійснення оперативно-розшукових заходів за такими основними напрямками документування:

- 1) виявлення осіб, які можуть бути свідками по кримінальній справі;
- 2) виявлення предметів і документів, що мають доказове значення;
- 3) фіксація дій розроблюваних осіб з метою наступного використання отриманих даних у розслідуванні.

Виявлення осіб, що можуть бути свідками, і забезпечення можливості використання відомостей, які їм відомі. Свідком може бути будь-яка особа, якій стали відомі ті чи інші фактичні дані про злочинні дії розроблюваних осіб. Особливо важливо встановити осіб, які безпосередньо спостерігали ці дії, були присутніми під час розмов злочинців, виконували їхні доручення тощо. Для успішного здійснення заходів необхідно по кожному виду злочину знати коло осіб, які можуть надати вагомі показання як свідки. Так, у справах про бандитизм, розбій, нанесення тілесних ушкоджень, зґвалтування, а також про шахрайство свідками можуть бути очевидці й особи, що перебували поблизу місця вчинення злочину, а також потерпілі. Свідками у справах про крадіжки можуть бути працівники комісійних магазинів, ломбардів, ринків та інших місць можливого збуту викрадених предметів і цінностей, а також особи, що спостерігали факти купівлі чи продажу викраденого майна, або особи, що придбали такі речі, не знаючи про те, що вони викрадені. Свідками у справах про злочини у сфері господарської діяльності можуть бути працівники та службовці підприємств, де вчиняються злочинні дії (наприклад, недовкладення сировини під час виготовлення продукції, підробка документів, поставання неврахованої продукції на підприємства торгівлі тощо). Установлюючи осіб, що можуть бути свідками, працівники оперативних підрозділів використовують усі наявні сили, засоби і методи оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ, а також можливості інших служб і представників громадськості. Найбільш ефективні в

даному напрямку дії негласних працівників, використовуваних у справах оперативної розробки. Вони повинні бути постійно націлені на це. Виявити майбутніх свідків можна за допомогою оперативної установки та візуального спостереження. Під час оперативної установи виявляються особи серед сусідів і колег по роботі, які обізнані про злочинні дії розроблюваних. Візуальне спостереження дозволяє встановити свідків конкретних дій розроблювальних (підготовка, збут викраденого тощо), їхні зв'язки та осіб, обізнаних про місця зберігання викрадених речей тощо.

Плідні результати дає і розвідувальне опитування. На місці події, у місцях можливої появи злочинців або їхнього відходу після вчинення злочину застосовується гласне розвідувальне опитування. Негласно опитують осіб, виявлених через агентів, за допомогою візуального (прихованого) спостереження та оперативної установки. Велике значення має особистий пошук. Під час його здійснення працівники оперативних підрозділів одночасно з виявленням злочинних намірів і дій розроблюваних, встановлюють осіб, які можуть бути свідками. Те саме відбувається під час ознайомлення з документами (нарядами, рахунками, дорученнями, відомостями, накладними тощо) та фотографіями, отриманими за результатами проведення оперативно-розшукових заходів.

Після виявлення осіб, які можуть бути свідками, вони підлягають перевірці з метою встановлення, що конкретно їм відомо про злочинні дії розроблюваних осіб та чи здатні вони бути свідками в кримінальній справі. Для цього доцільно провести розвідувальне опитування, результати якого зафіксувати в письмовому поясненні опитуваного, у протоколі заяви про вчинення злочину та за допомогою звукозапису. Зазначені документи зберігаються у відповідній оперативно-розшуковій справі, а в разі порушення кримінальної справи можуть бути використані під час допиту цієї особи як свідка. Оскільки достатньо часто в практиці оперативних підрозділів для здійснення у процесі документування яких-небудь оперативних заходів (оперативних закупівель, контрольованих поставок й ін.) в якості покупця використовується допомога позаштатних негласних працівників (агентів, інформаторів або інших осіб, які конфіденційно співробітничать з оперативними підрозділами), то настільки ж часто виникає необхідність, по-перше, зашифрувати їх належність до органу внутрішніх справ, а, по-друге, після здійснення ними конкретних оперативно-розшукових заходів – забезпечити їх безпеку як свідків у кримінальному судочинстві.

В умовах активізації злочинного світу особливої актуальності набув захист учасників кримінального процесу від фізичного та психічного впливу, він став реальною необхідністю для суспільства, незалежно від рівня його економічного розвитку та соціальної забезпеченості. Саме тому так поширені випадки відмови свідків від своїх свідчень, зміни і давання заздалегідь неправдивих показань на користь обвинувачених або підсудних. Залишаючись незахищеними перед реальною загрозою, вони вимушені йти на угоду зі своєю совістю, віддаючи перевагу збереженню власного та життя своїх рідних і близьких. Своєчасне виявлення під час проведення документування та запобігання кримінально-процесуальними, організаційно-тактичними та фізичними засобами незаконному впливу на учасників кримінального процесу створює належні умови для неупередженого розгляду кримінальних справ, захисту прав людини у кримінальному судочинстві, прийнятті законних і обґрунтованих рішень у кримінальних справах. Для забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, можуть застосовуватися відповідно до діючого законодавства такі заходи: а) особиста охорона, охорона житла і майна; б) видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку; в) використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження; г) заміна документів та зміна зовнішності; д) зміна місця роботи або навчання; е) переселення в інше місце проживання; є) поміщення до дошкільної виховної установи або установи органів соціального захисту населення; ж) забезпечення конфіденційності відомостей про особу; з) закритий судовий розгляд.

Слід зазначити, що матеріали оперативно-розшукової діяльності можуть бути використані як приводи для застосування заходів безпеки до зазначених осіб лише в тому випадку, коли вони містять відомості, які свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу й майну, що може здійснюватися з метою: а) перешкодити сприянню здійснення правосуддя; б) примусити цих осіб припинити таке сприяння; в) через помсту за сприяння правосуддю.

Виявлення предметів і документів, що можуть бути доказами в кримінальній справі, вимагає від працівника оперативного підрозділу чіткого знання діючого кримінально-процесуального законодавства, що встановлює сутність і перелік речових доказів і документів. Речовими доказами є предмети, які були знаряддям вчинення злочину, зберегли на собі сліди злочину або були об'єктами злочинних дій. Залежно від виду злочину працівники оперативних підрозділів вживають

заходів щодо виявлення відповідних предметів і документів та забезпечують можливість їх використання під час розслідування кримінальної справи. Під час розробки небезпечних злочинів варто виявляти, насамперед, холодну й вогнепальну зброю, а також різні інструменти і прилади, за допомогою яких злочинці проникають у приміщення, залізні скрині та сейфи (відмички, набори ключів, фомки тощо), а також викрадені цінності. Якщо на місці події наявні сліди ніг або транспорту, необхідно виявляти взуття і транспортні засоби, а у разі виявлення слідів пальців рук, придатних до ідентифікації, – треба перевірити їх за наявними дактилоскопічними картками підозрюваного, а за необхідності – відібрати відбитки пальців негласно. У ході оперативної розробки осіб, що готують або вчиняють злочини у сфері господарської діяльності, слід звернути увагу на невраховану продукцію, пакувальні матеріали і маркувальні ярлики, фальсифіковану сировину, фіктивні розкрійні відомості, зменшені лекала тощо. Також необхідно виявляти документи, за допомогою яких злочинці створюють надлишки товарів і коштів, приховують нестачу (підроблені акти на списання матеріальних цінностей, наряди на фактично невиконані роботи, підроблені відомості про видачу зарплати, підроблені накладні на видачу товарів, касові чеки тощо).

Можуть бути використані як докази в кримінальному судочинстві документи:

- які мають ознаки часткової або повної підробки;
- що відбивають сумнівні господарські операції;
- зміст яких не відповідає змісту інших екземплярів того ж документа;
- які містять відомості про підготовку або вчинення злочину;
- які побічно підтверджують факти, що матимуть доказове значення (записи про перебування в готелі, проїзні квитки тощо);
- листи, записи, щоденники тощо.

Під час виявлення предметів і документів, що можуть бути доказами, використовують всі сили, засоби і методи оперативно-розшукової діяльності, у тому числі із залученням агентів, за допомогою візуального (прихованого) спостереження, оперативної установки, оперативного опитування та особистого пошуку. Значними можливостями щодо виявлення предметів і документів наділені агенти. Довірчі відносини нерідко дозволяють їм відвідувати квартири та службові приміщення фігурантів і виконувати завдання працівників оперативних підрозділів щодо виявлення таких предметів і документів. Негласні працівники за своїми посадовими повноваженнями можуть мати доступ

до службових документів бухгалтерського обліку тощо. У роботі підрозділів карного розшуку велике значення відіграє допомога агентів у місцях збуту викраденого (комісійні магазини, ринки тощо). Візуальне спостереження доречно застосовувати для встановлення місцезнаходження схованок предметів, цінностей та документів, що мають значення для справи, а також місць збуту речей, набутих злочинним шляхом. Оперативні установки дозволяють з'ясувати наявність у фігурантів викраденого майна, речей і цінностей, здобутих злочинним шляхом, факти їх доставки додому або, навпаки, вивозу відтіля.

Після встановлення зазначених предметів і документів необхідно переконатися в їхній цінності як майбутніх доказів у справі. Для цього застосовуються оперативний огляд і спеціальне дослідження. Оперативний огляд проводиться в тих випадках, коли є необхідність візуально, негласно переконатися, що саме ці предмети і документи відіграватимуть доказове значення під час розслідування (наприклад, речі, здані в комісійний магазин, ломбард, камери схову, а також відправлені поштою або багажем). Зазвичай це доручають агентам або працівникам оперативних підрозділів за наявності в них можливості непомітно або під певною легендою проникнути у відповідне місце, приміщення чи будівлю. У разі якщо після оперативного огляду не можна вирішити питання щодо доказового значення виявлених документів і предметів, виникає необхідність у їх спеціальному дослідженні. Ці дослідження дозволяється проводити за умови, якщо якісний стан об'єкта дослідження не зміниться та його тимчасову відсутність не буде помічено.

Після того, як предмети або документи, що можуть бути доказами, вже виявлені нерідко виникає необхідність вжиття заходів щодо їх зберігання з метою забезпечення використання під час розслідування кримінальної справи. Для цього необхідно: знати, де вони будуть перебувати до моменту порушення кримінальної справи і залучення їх до неї в установленому законом порядку; не дозволити знищення знарядь та засобів вчинення злочину або збуту викраденого майна через невідомі канали або невідомих осіб; відшукати частини знищених документів з метою відновлення цих документів; сфотографувати всі документи, які мають бути знищені; створити умови для правомірного залучення до кримінальної справи предметів і документів як речових доказів. З метою забезпечення зберігання предметів і документів може бути застосоване негласне або зашифроване вилучення цих речей; негласне або зашифроване переміщення зі звичайного місця їх зберігання до іншого; ховання в певному місці тощо. На практиці також засто-

совується негласне фотографування предметів і документів, що мають важливе значення для справи. Фотокопії знищених предметів і документів за постановою слідчого разом із рапортом працівника оперативно-го підрозділу можуть бути залучені до кримінальної справи з метою використання як доказів.

Фіксація дій розроблюваних у процесі здійснення контролю за їх діями. У процесі розробки деяких категорій злочинців треба, насамперед, проводити заходи щодо документування їх дій шляхом фіксації, тому що іншим шляхом важко або взагалі неможливо зібрати достатню кількість фактичних даних, необхідних для викриття розроблюваних. Використання матеріалів, що фіксують конкретні дії фігурантів, справляє сильне враження на останніх, що спонукує їх до дачі показань і, навіть, до повного визнання своєї провини. Серед розповсюджених прийомів одержання таких матеріалів можна виокремити спостереження та фіксування дій фігурантів за допомогою представників громадськості. При цьому оперативним підрозділам необхідно особливо увагу приділяти підбору громадян для участі у заходах з документування – робити старанну перевірку особи кожного з них. Спостереження має бути безперервним, інакше можуть виникнути протиріччя в показаннях, що згодом може викликати сумніви у слідчого або суду. Під час спостереження необхідно точно зафіксувати прикмети розроблюваних та їх спільників, характер їхніх дій, зовнішній вигляд, відмітні ознаки транспортних засобів, на яких вивозилася чи доставлялася продукція, характеристика продукції тощо. Допомога громадськості дозволяє працівникам оперативних підрозділів здійснювати зазначені вище заходи одночасно в декількох місцях; безперервно та протягом необхідного періоду часу; отримані в такий спосіб дані, зазвичай, значно легше використати під час досудового розслідування ніж ті, що отримані безпосередньо з негласних джерел. У цьому випадку представники громадськості допитуються як свідки, а складені ними документи приєднують до кримінальної справи як докази.

Під час спостереження за діями розроблюваних можуть застосовуватися оперативно-технічні й спеціальні засоби, до яких можна віднести аудіо- і відеотехніку. Процес документування протиправних дій розроблюваних за допомогою оперативно-технічних засобів можна поділити на два етапи: підготовку і проведення. До організаційно-технічних аспектів етапу підготовки слід віднести: а) з'ясування мети застосування аудіо-, відеотехніки; б) вибір головного напрямку фіксації за допомогою цих оперативно-технічних засобів; в) уточнення складу оперативної групи, яка здійснює аудіо-, відеозапис, розподіл

між її членами обов'язків (до складу оперативної групи обов'язково повинні входити фахівці, які досконало володіють відповідними технічними засобами, тактикою їх застосування у різноманітних ситуаціях). Під час фіксації дій розроблюваних є можливість залучення до документування окремих громадян. Оперативно-технічні засоби все більше використовуються як джерело отримання оперативно-розшукової інформації. Такі засоби здатні виконувати безліч оперативно значущих функцій. Використання сучасних науково-технічних засобів значно підвищує ефективність оперативно-розшукових заходів та сприяє вдосконаленню оперативно-розшукової діяльності правоохоронних органів щодо протидії злочинності. У ході документування злочинних дій розроблюваних може застосовуватися фотографування документів, які викривають винних осіб. У цьому випадку до кримінальної справи разом з документами повинні долучатися негативи. Підрозділами Державної служби по боротьбі з економічною злочинністю успішно застосовуються такі способи фіксації розроблюваних як зашифровані перевірки, контрольні закупівлі, контрольні відвантаження, перевірки в дорозі тощо.

Документування злочинних дій може передбачати застосування негласного звукозапису розмов фігурантів та їх зв'язків. Після прослуховування зробленого запису складається довідка з викладом її змісту. Застосування хімічних речовин або засобу «Бумеранг», нанесення позначок також повинно оформлятися відповідними документами, зокрема, актами. Результати документування злочинної діяльності розроблюваних, у тому числі, коли застосовувалися спеціальні технічні засоби, повинні оформлюватися відповідними оперативно-службовими документами: рапортами, довідками, актами, протоколами за результатами здійснення оперативно-розшукової діяльності тощо.

Умови забезпечення можливості використання фактичних даних, отриманих під час документування у кримінальному процесі

По-перше, оперативно-розшукові заходи повинні здійснюватися непомітно (негласно), як для самих розроблюваних та їх оточення, так і для інших громадян, щоб уникнути протидії розроблюваних оперативному підрозділу, а також опосередковано органу досудового розслідування.

По-друге, оперативно-розшукові заходи, які обмежують конституційні права громадян (таємниця листування, телефонних переговорів, телеграфних повідомлень, недоторканість житла), мають обов'язково здійснюватися за мотивованою постановою суду; недотримання цієї

вимоги виключає можливість використання добутих під час документування фактичних даних як доказів під час досудового слідства.

По-третє, суворе дотримання верхньої межі документування злочинних дій конкретних осіб, що стало б достатнім для пред'явлення розроблюваним обвинувачення у скоєнні злочину.

До того ж, існують науково обґрунтовані вимоги до використання оперативної інформації (відомостей), яка підлягає реалізації за оперативно-розшуковою справою для подальшого використання у кримінальному судочинстві:

- ефективне використання всієї зібраної інформації означає надання всій наявній інформації значимості певного рівня;

- інтенсивне використання інформації – частота звернення до інформації та щільність інформаційного потоку, забезпечення доступу до неї всіх зацікавлених працівників;

- забезпечення тривалого використання інформації. Ця вимога може бути виконана за умови, якщо будь-які факти, що представляють оперативний інтерес та містяться в матеріалах оперативно-розшукової справи, не будуть ігноруватися під час збирання та фіксації інформації, кожний з них отримає оцінку з огляду на перспективу звертання до них іншого разу;

- активність використання інформації – прийняття рішень на основі нових відомостей, що надходять на кожному етапі оперативної розробки. Деякі з них мають бути уточнені, звірені, поповнені, і це, звичайно, займає певний час. Але іноді складаються ситуації, коли зволікання з використанням інформації, що надійшла, може заподіяти істотної шкоди цілям оперативної розробки та вирішенню завдань боротьби зі злочинністю. Злочин має бути відвернений на якомога ранніх стадіях, а оперативна розробка, за необхідності, продовжена;

- забезпечення конспірації, зашифровки джерел інформації означає застосування комбінаційної тактики, використання спеціальної техніки для документування розмов, зустрічей, копіювання листів та інших документів. Під час зашифровки справжніх джерел інформації істотну роль відіграє використання матеріалів архівних кримінальних справ, особистих справ засуджених, оформлення повідомлень, що нібито надійшли від адміністрації установи виконання покарань, за колишнім місцем проживання особи, що представляє оперативний інтерес тощо.

Як відомо, чи використовувати ті чи інші матеріали під час розслідування як докази злочинної діяльності розроблюваних вирішує, насамперед, слідчий. У зв'язку з цим виникає питання про характер і форми участі слідчого у реалізації матеріалів розробки учасників зло-

чинних груп. Практика діяльності оперативних підрозділів свідчить про значення, яке надається керівниками і особовим складом участі слідчого у реалізації матеріалів документування. Переважно, роль слідчого полягає у тому, що він:

- виступає як консультант, котрий використовує свій досвід і знання для оцінки результатів документування;
- допомагає певною мірою уникати виконання роботи, яка згодом не буде слугувати доказом злочинної діяльності;
- надає допомогу у визначенні першочергових оперативних заходів і перспективності використання отриманих матеріалів;
- допомагає уникнути непоправних помилок при отриманні потенційних доказів, які будуть перешкоджати їх перетворенню у кримінально-процесуальні.

Висновки

Як висновок необхідно зазначити, що у процесі документування виявляються і фіксуються фактичні дані про осіб, які володіють даними про злочинну діяльність учасників злочинних угруповань, предметів і документи, які можуть бути доказами у викритті винних, а також фіксуються дії розроблюваних учасників злочинних груп. З цією метою працівники оперативних підрозділів застосовують як відомі, так і нові для теорії і практики оперативно-розшукові заходи, засоби і методи оперативно-розшукової діяльності.

Суттєвим фактором, який визначає результативність документування, є рівень взаємодії між оперативними працівниками і слідчими.

ЛЕКЦІЯ № 7. ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

План лекції

Вступ.

Сутність та поняття реалізації матеріалів оперативної розробки.

Тактичні прийоми реалізації оперативно-розшукової інформації.

Виведення агентів з оперативної розробки.

Реалізація матеріалів оперативної розробки засобом оперативно-розшукових операцій.

Форми взаємодії працівників оперативних підрозділів зі слідчими при реалізації оперативно-розшукової інформації.

Висновки.

Література.

Вступ

Головна мета оперативної розробки полягає у запобіганні та розкритті злочинів або в розшуку злочинців і досягається не тільки повним і швидким виявленням та документуванням злочинних дій розроблюваних, але і своєчасною та повною реалізацією її матеріалів, усе, що виявлено і задокументовано в процесі розробки, повинно бути використано для прийняття до розроблюваних відповідних заходів, передбачених законом. Ефективність реалізації визначається її моментом. З метою своєчасного викриття злочинців не можна допускати зволікання з реалізацією матеріалів оперативної розробки. Водночас не можна допустити і поспішного, передчасного переходу до проведення слідчих дій. Своєчасна і тактично правильна реалізація матеріалів оперативної розробки дозволяє забезпечити невідворотність покарання відносно розроблюваних осіб, які вчинили злочини, і це повинно характеризуватись двома критеріями: фактичною наявністю достатніх даних, які переконують у підготуванні або вчиненні злочину; наявністю ознак злочину у вчиненому діянні.

Сутність та поняття реалізації матеріалів оперативної розробки

Для вірного визначення моменту реалізації матеріалів оперативної розробки, необхідна відповідність матеріалів вимогам, що висуваються до цього процесу, а також ретельно зважити усе, що зможе заважати успішному викриттю злочинців. Тому до реалізації доцільно приступати у разі:

- виявлення і достатньої задокументованості основних суттєвих злочинних дій усіх учасників злочинної групи;
- виявлення і достатньої задокументованості злочинних дій окремих учасників злочинної групи, коли реалізація матеріалів на них не перешкодить викриттю інших учасників;
- виявлення злочинних дій та хоч і неповної задокументованості, але розроблювані готують новий злочин, намагаються зникнути або знищити сліди раніше вчинених злочинів, а зібраних матеріалів достатньо для притягнення їх до кримінальної відповідальності;

- виявлення злочинних дій розроблюваних загалом, але якщо вина не задокументована, або задокументована частково, однак при цьому є можливість затримати злочинців на стадії замаху.

Названі обставини в загальних рисах визначають момент реалізації оперативно-розшукових даних з подальшим порушенням кримінальної справи. Вирішувати це питання потрібно на основі відповідних положень кримінально-процесуального закону, враховуючи, що кримінальна справа може бути порушена, коли є достатні дані, які вказують на наявність ознак злочину. Використання оперативно-розшукових матеріалів на стадії порушення кримінальної справи можливе при дотриманні певних умов. Слідчому необхідно зберігати в таємниці відомості про спеціальні засоби і методи оперативно-розшукової діяльності, які стали йому відомі. Він повинен вживати заходи щодо шифрування джерел і способів отримання оперативної інформації при використанні її в кримінальному процесі, а в необхідних випадках – обговорити із працівниками або керівниками оперативних підрозділів тактику отримання судових доказів на основі оперативних даних, перш ніж приступити до розслідування.

Діяльність оперативних підрозділів з використання оперативно-розшукової інформації поділяється на два етапи: підготовчий і основний, а джерела, що можуть бути використані для отримання цієї інформації, умовно поділяються на гласні і негласні. Підготовчий етап характеризується впорядкуванням інформації, отриманої безпосередньо у ході оперативної розробки, що забезпечує повноту і якість її використання. Такий етап передбачає систематизацію, угруповання й оцінку оперативно-розшукової інформації, її перевірку і визначення її значення для вирішення завдань оперативної розробки; створення системи фіксації первинних даних з метою подальшого їх використання як джерел доказів; прийняття рішень про використання інформації, що розглядається. Класифікувати оперативно-розшукову інформацію можна за особами, які проходять у справі, за епізодами здійснення злочинів або за місцями їх скоєння. У справах оперативної розробки, за якими проходить велика кількість розроблюваних, доцільно складати схему їх зв'язків. Систематизація матеріалів, що містять оперативно-розшукову інформацію, наприклад, при розкритті злочинів, передбачає їх розподіл і зосередження за епізодами злочинних дій осіб, які перевіряються. На основі такого угруповання можуть складатися узагальнені довідки (меморандуми), огляди, аналітичні довідки, таблиці і т.п. Іноді узагальнені відомості викладаються у вступній частині спільного плану реалізації оперативно-розшукової інформації.

Наступним і дуже важливим моментом роботи з оперативно-розшуковою інформацією є її аналіз. Він являє собою не тільки пізнавальну діяльність, але й ключ до ефективних рішень. Аналіз повинен бути направлений на визначення цінності виявлених даних для досягнення певної мети; міри достовірності відомостей, що мають значення для розв'язання завдань оперативної розробки; можливості і режиму використання отриманих відомостей на стадії порушення кримінальної справи.

Правильна оцінка оперативно-розшукової інформації має важливе значення для прийняття рішення, оскільки від цього залежить ефективність використання сил, засобів і методів оперативно-розшукової діяльності при легалізації оперативної інформації. Оцінити інформацію: означає, визначити її відповідність обраним критеріям оцінки, що повинно забезпечувати перехід від негласних заходів до гласних, коли здобути в процесі розробки дані використовуються в процесі досудового і судового слідства.

Таким чином, реалізація матеріалів оперативної розробки – це заплановане на законі та нормативних актах використання оперативної інформації в належних умовах з метою ефективного вирішення завдань виявлення, запобігання та розкриття злочинів, а також виявлення осіб, які їх готують або вчинюють, розшуку злочинців та безвісно зниклих осіб.

Організаційно-тактичні аспекти реалізації матеріалів оперативної розробки багато в чому залежать від оперативної та слідчої ситуацій, при яких вирішується питання про порушення кримінальної справи. Особливість цієї ситуації обумовлює також і варіанти оперативно-розшукового забезпечення цього процесу, який має ряд особливостей, притаманних реалізації оперативних матеріалів. По-перше, значно звужені часові межі проведення усіх агентурно-оперативних заходів, орієнтованих на їх легалізацію. Це тягне за собою необхідність більш цілеспрямованої роботи з виведення негласних працівників із оперативної розробки з одночасним шифруванням їх участі в оперативній розробці. По-друге, працівники оперативних підрозділів обмежені в проведенні методів оперативно-розшукової діяльності, так як не виключається обізнаність злочинців про розпочате досудове слідство.

До закономірностей, що визначають тактику використання оперативно-розшукової інформації в інтересах кримінального судочинства, належать:

- використання цієї інформації таким чином, щоб не розшифрувати джерело її отримання;

- застосування форм і методів оперативно-розшукової діяльності з метою шифрування таких джерел;
- документальне оформлення отриманої інформації, відповідно за обліком вимог кримінально-процесуального законодавства.

Пізнання цих закономірностей дає змогу формулювати прийоми отримання на основі оперативно-розшукової інформації процесуальних доказів, тобто легалізувати цю інформацію, зберігаючи таємність оперативно-розшукових джерел її отримання. Працівник оперативно-го підрозділу, який веде розробку, реалізовує її матеріали для запобігання злочинам і прийняття до розроблюваних, що здійснили злочинні дії, заходів, передбачених законом.

З метою запобігання злочинам матеріали агентурної розробки реалізуються шляхом усунення виявлених умов, що сприяють здійсненню злочинів, вживання заходів, що забезпечують відмову розроблюваних від злочинних намірів і дій: притягнення розроблюваних до відповідальності за завершені підготовчі до злочину дії, а також за замах на злочин.

Матеріали оперативної розробки відносно розроблюваних, що здійснили злочинні дії, які становлять велику суспільну небезпеку, реалізуються шляхом притягнення винних до кримінальної відповідальності. Тут також надзвичайно важливим є те, наскільки правильно в тактичному відношенні будуть здійснюватися всі заходи, пов'язані з реалізацією матеріалів оперативної розробки. Тактично правильна реалізація матеріалів оперативної розробки передбачає передусім те, щоб заходи, передбачені законом, вживалися до розроблюваних раптово. В цьому випадку забезпечення раптовості має виключно велике значення. Раптове вживання заходів, направлених на затримання злочинця, що розробляється, надає можливість не впустити злочинця, запобігає знищенню його слідів і т.п. Загалом, воно додає тактиці реалізації матеріалів розробки активного наступального характеру, дозволяє провести заходи відносно кожного розроблюваного таємно від інших осіб та захопити злочинців зненацька.

У визначенні тактики реалізації матеріалів оперативної розробки велике значення має врахування характеру злочинних дій розроблюваних, а також того, наскільки повно такі дії задокументовані. Залежно від цього, реалізація матеріалів оперативної розробки може бути розпочата:

- із провадження слідчих дій, направлених на збирання і закріплення доказів, на підставі яких вирішується питання про затримання або арешт розроблюваних;

- зі здійснення оперативно-розшукових заходів, направлених на отримання доказів, які можуть бути підставою для затримання розроблюваних.

Практика свідчить, що найчастіше працівники оперативних підрозділів реалізацію матеріалів оперативної розробки починають із використання їх для проведення слідчих дій, направлених на збирання доказів. В цьому випадку, щоб не дати розроблюваним можливості переховуватися або вжити інші заходи, що перешкоджають реалізації матеріалів оперативної розробки, необхідно:

- слідчі дії, направлені на отримання доказів, проводити так, щоб розроблюваним не відразу стало відомо про почате розслідування вчиненого ними злочину;

- максимально скоротити термін, що відділяє затримання (арешт) тих, що розробляється, від порушення кримінальної справи, для чого не допускати зволікання у провадженні слідчих дій.

У зв'язку з цим на цьому етапі реалізації звичайно використовуються лише ті матеріали оперативної розробки, які необхідні для розв'язання питання про обрання запобіжного заходу відносно розроблюваних, що вчинили небезпечний злочин. Інші матеріали реалізуються в ході проведення операцій і затримання або арешту розроблюваних, при обшуках, а також в ході викриття затриманих і заарештованих.

Тактичні прийоми реалізації оперативно-розшукової інформації

Перш, ніж приступити до використання матеріалів оперативної розробки для збирання доказів, працівник оперативного підрозділу зі слідчим визначають, на підставі яких фактичних даних, які слідчі дії і в якій послідовності проводити. Зокрема, вони вирішують:

- кого з осіб, які можуть бути свідками, необхідно допитати в першу чергу;

- які провести експертизи, ревізії;

- які документи потрібно вилучити або витребувати;

- які запобіжні засоби необхідно прийняти, щоб про реалізацію оперативних матеріалів не стало відомо розроблюваним до їх затримання.

Правильне розв'язання цих питань і кваліфіковане проведення оперативно-розшукових заходів в поєднанні зі слідчими діями забезпечує отримання доказів, що дозволяють обрати відповідну міру запобіжного заходу кожному розроблюваному, або прийняти заходи із запобігання можливості уникнення окремих осіб від притягнення до кримі-

нальної відповідальності. Виходячи з наявності джерел доказів на кожного із учасників злочинної групи в матеріалах оперативної розробки, подальша реалізація цих матеріалів може здійснюватися шляхом:

- одночасного затримання (арешту) всіх учасників злочинної групи, що розробляється;
- затримання (арешту) спочатку декількох розроблюваних як однієї із ланок злочинної групи;
- затримання (арешту) спочатку одного учасника злочинної групи таємно від інших;
- затримання (арешту) спочатку одного з учасників злочинної групи, що розробляється, за вчинення ним самостійно іншого злочину.

Одночасне затримання (арешт) всіх учасників злочинної групи, що розробляється, найкращим чином забезпечує раптовість дій, дозволяє захопити злочинців зненацька, не даючи їм змоги переховуватися або знищити сліди злочину, а в ході проведення обшуків зібрати додаткові докази та забезпечити відшкодування матеріального збитку. Цей прийом, незважаючи на його ефективність, застосовується тоді, коли не тільки виявлені і задокументовані злочинні дії усіх учасників групи, але й зібрані докази, які дають підстави для вирішення питання про їх затримання, з подальшим проведенням обшуків і обранням відносно них відповідного запобіжного заходу.

Затримання спочатку декількох розроблюваних, як однієї із ланок злочинної групи, як правило, застосовується в тих випадках, коли виявлені і задокументовані злочинні дії не всіх, а тільки деяких учасників злочинної групи, що розробляється, причому вживання до них заходів, передбачених законом, не перешкодить викриттю інших. У таких випадках успіх викриття інших учасників злочинної групи буде залежати від активності подальшого проведення слідчих дій та оперативно-розшукових заходів. Затримання злочинців, проведення у них обшуків, а потім допит учасників злочинної групи дозволять зібрати докази їх причетності до злочинної діяльності. Цей прийом застосовується і в тих випадках, коли учасники групи, що розробляється, проживають в різних містах, областях. У таких випадках не всі вони можуть бути затримані або арештовані одночасно. Кожна операція проводиться відносно розроблюваних, що проживають в одному місті.

Затримання (арешт) спочатку декількох розроблюваних, як однієї зі складових ланок злочинної групи, не повністю забезпечує раптовість прийняття заходів, передбачених законом до всіх розроблюваних. Це зобов'язує працівника оперативного підрозділу всіляко активізувати оперативну розробку учасників злочинної групи, що залишаються на

свободі, щоб своєчасно виявити і запобігти всім їх спробам знищити сліди злочинних дій або сховатися від слідства і суду.

При затриманні одного з учасників злочинної групи, таємно від інших розроблюваних з числа учасників злочинної групи, що розробляються, вибирається той, чиї злочинні дії виявлені і задокументовані і відносно кого в той же час є підстави передбачати, що він не тільки зізнається у вчинених ним злочинних діях, але і свідчитиме про дії інших учасників групи, що розробляється. Під час підготовки і здійснення цього прийому працівник оперативного підрозділу вживає необхідних заходів, щоб інші розроблювані не відразу дізналися про арешт їх співника. Якщо при цьому не можна використати умови, що природно склалися, застосовується ретельно підготовлена оперативна комбінація.

Затримання спочатку одного з учасників злочинної групи за здійснення ним самостійного іншого злочину. У процесі розробки учасників злочинної групи, що підозрюються в здійсненні тяжкого злочину, працівник оперативного підрозділу нерідко отримує відомості про те, що один з них самостійно здійснив інший злочин. При цьому він документує його причетність до даного злочину і таким чином забезпечує проведення слідчих дій по збиранню доказів, на підставі яких вирішується питання про його затримання.

Слідчі дії із затримання проводяться таким чином, щоб інші розроблювані знали, що їх співник притягується до кримінальної відповідальності за скоєння самостійного злочину, а його дії не пов'язані з їх злочинними діями. Одночасно всіляко активізуються оперативно-розшукові заходи щодо розробки і притягнення до кримінальної відповідальності інших учасників злочинної групи. Таким чином, затримання спочатку одного з розроблюваних за вчинення ним самостійного злочину дає реальну змогу приступити до реалізації матеріалів оперативної розробки на інших учасників цієї злочинної групи.

Реалізація матеріалів оперативної розробки може бути почата не зі слідчих дій, а з оперативно-розшукових заходів. Такі випадки утворюють другу групу її тактичних прийомів. Практикою вироблено декілька таких прийомів, головними з яких є:

- реалізація матеріалів оперативної розробки шляхом затримання злочинців на місці злочину;
- реалізація матеріалів оперативної розробки шляхом схилення розроблюваного до явки з повинною.

При застосуванні таких тактичних прийомів не обов'язково повністю задокументувати злочинні дії розроблюваних. Їх застосуванню не

передують і слідчі дії, направлені на збирання доказів. Це пояснюється тим, що шляхом затримання злочинців на місці злочину або шляхом схилення розроблюваного до явки з повинною, працівники оперативних підрозділів забезпечують отримання доказів, що дають підстави для притягнення розроблюваних до кримінальної відповідальності або для застосування до них інших заходів, передбачених законом. Затримання розроблюваних злочинців на місці злочину необхідно застосовувати в тих випадках, коли злочинні дії розроблюваних виявлені повністю, але задокументувати їх негласним шляхом не було можливим. Особливо це притаманно негласному документуванню хабарництва і деяких інших злочинів. Тому в подібних випадках реалізацію матеріалів оперативної розробки можна забезпечити тільки шляхом затримання злочинців на місці злочину. Затримання злочинців на місці злочину є також надійним засобом отримання додаткових доказів проти інших розроблюваних, злочинні дії яких в ході розробки були задокументовані лише частково.

Застосування цього тактичного прийому вимагає особливо ретельної підготовки. За допомогою агентів, а також інших сил і засобів необхідно встановити місце і точний час, коли злочинець має намір вчинити злочин, організувати за ним візуальне спостереження, а у разі необхідності – влаштувати засідку. Таким чином, затримання злочинців на місці злочину як тактичний прийом реалізації матеріалів оперативної розробки, є ефективним засобом, що забезпечує припинення злочинної діяльності розроблюваних і успішним виведення з розробки негласних працівників або агентів.

Реалізація матеріалів оперативної розробки шляхом схилення розроблюваних до явки з повинною застосовується у тих випадках, коли є реальна можливість забезпечити явку з повинною хоч би одного з тих, хто розробляється, коли документування злочинних дій інших надзвичайно уповільнене і вимагає багато часу, і коли надзвичайно утруднене виведення з розробки агентів. Для успішного застосування цього прийому насамперед необхідно з'ясувати чи є в групі, що розробляється, учасник, який обтяжується своїм положенням, розуміє, що вчинений злочин буде безумовно розкритий і кримінальна відповідальність за нього неминуча. Крім того, потрібно мати на увазі, що за допомогою кваліфікованих агентів завжди є реальна можливість проведення оперативних комбінацій з метою створення у розроблюваного переконання неминучості викриття його і неминучої відповідальності за скоєні злочинні дії. Цьому повинно передувати ретельне вивчення особистості розроблюваного.

Як показує практика, схилення розроблюваних до явки з повинною може бути успішно досягнуте внаслідок використання з цією метою кваліфікованих агентів. Працівник оперативного підрозділу при завершенні провадження за оперативно-розшуковою справою «Захист» доповідає про це безпосередньому керівнику, при наявності підстав для реалізації матеріалів оперативної розробки, – з дотриманням режиму таємності готує матеріали оперативно-розшукової справи для ознайомлення слідчому. Підготовка матеріалів до реалізації включає в себе їх систематизацію, аналіз, а також складення плану оперативно-розшукових заходів та слідчих дій. Працівник оперативного підрозділу, на підставі отриманої в процесі документування інформації, оформляє на кожного розроблюваного довідку, в якій викладаються відомості про усі злочинні дії розроблюваних та вказуються отримані дані, які стверджують ці відомості. Складається схема злочинних зв'язків розроблюваного. При аналізі матеріалів необхідно встановити:

- чи відносяться виявлені та задокументовані факти до предмету доказування;
- чи достовірні отримані відомості, що мають значення для правильного вирішення справи;
- чи можливо використати виявлені фактичні дані в процесі досудового слідства.

Відповідно до вимог кримінально-процесуального кодексу України ці матеріали повинні містити достатні підстави та приводи для порушення кримінальної справи, а саме: дані про місце, час, спосіб вчинення злочину та осіб, які його вчинили, розмір завданої шкоди чи незаконно одержаного доходу, вжиття заходів щодо встановлення майна та коштів для забезпечення цивільного позову і можливої конфіскації майна, а в матеріалах за злочинами, унаслідок яких незаконно одержані доходи, також дані про їх подальше використання. За необхідності, мають бути вжиті заходи щодо отримання вільних зразків почерку причетних до скоєння осіб для подальшого використання цих зразків при проведенні почеркознавчих експертиз.

При направленні до слідчих підрозділів матеріалів оперативно-розшукової діяльності для прийняття рішень про порушення кримінальних справ, згідно з вимогами діючих нормативних актів, одночасно надаються довідки про проведену оперативними підрозділами роботу з викриття злочинців, забезпечення відшкодування завданих злочинцями збитків, у тому числі про вжиті заходи з розшуку майна і коштів, на які може бути накладено арешт, та про їх місцезнаходження.

План реалізації має відповідати завданням, які необхідно вирішити на стадії порушення кримінальної справи оперативним підрозділом та органам досудового слідства. Для того, щоб план як смислова структура міг стати дійсно організуючим засобом і сприяти успішному рішенню завдань реалізації оперативної розробки, незалежно від вигляду, він повинен відповідати ряду загальних вимог. До них відноситься: індивідуальність, реальність, ясність і простота плану.

Індивідуальність плану. Планування реалізації оперативної розробки за кожною конкретною справою має свої характерні риси, є індивідуальним і побудовано на конкретних обставинах такої справи. Індивідуальність розумової діяльності, якою є планування, зумовлює неповторність її результату. План, складений за будь-якою справою, унікальний і придатний лише для конкретної слідчої та оперативної ситуації, у чітко визначений період. Він не може бути використаний без відповідних коректив навіть за аналогічними розробками при проведенні схожих заходів.

Реальність плану передбачає: 1) постановку таких завдань, рішення яких здійсненне; 2) визначення таких заходів, кожний з яких в конкретних умовах є реально здійсненим; 3) вибір таких заходів і тактики їх здійснення, які реально забезпечують досягнення поставленої мети. Для того, щоб він був реальним при його складанні необхідно виходити з об'єктивної оцінки наявної інформації, точного розрахунку і обліку реальних можливостей.

Ясність плану. Це, передусім, його конкретність і логічність. Ясними повинні бути: мета і засоби їх досягнення. Нарівні з метою і планом абсолютно чітко, наскільки це можливо, повинні бути передбачені сили, засоби і методи оперативно-розшукової діяльності в поєднанні зі слідчими діями, використання яких передбачається, терміни і порядок проведення кожного з намічених заходів, їх виконавці та ін. Подробиці плану повинні бути в межах розумного і витікати з наявності конкретних даних. Але їх наявність обов'язкова. План не зіграє своєї ролі, якщо в ньому будуть міститися лише загальні декларації. Для того, щоб дійсно стати робочим інструментом, він повинен бути досить конкретним, ясним.

Простота плану є найголовнішою його достоїнстю, основною умовою успішного втілення в життя запланованих заходів, оскільки чим простіший план, тим він зрозуміліший для виконавців, а його виконання пов'язане з меншими труднощами і, можливо, у більш короткі терміни.

1. При складанні плану потрібно виходити з того, що виконанню підлягають насамперед такі заходи, запізніле проведення яких пов'язане внаслідок ряду різних причин з неможливістю отримання фактичних даних, що можуть бути використаними для отримання доказів.

2. Доцільніше найперше здійснювати такі заходи, які дозволять вже в момент реалізації зібрати достатні фактичні дані про злочинну діяльність розроблюваних, які можуть їх викрити і виключать можливість уникнути відповідальності.

3. При інших рівних умовах більш ранньому виконанню підлягають заходи, які хоч і не носять невідкладного характеру, але результати яких можуть бути використані для перевірки всіх або декількох версій, висунених у справі.

4. Раніше інших повинні виконуватися також заходи, що дозволяють отримати достовірну відповідь на питання, від розв'язання якого залежить доля всієї версії чи підлягає вона подальшій перевірці, чи ж повинна бути відкинута як така, що не знайшла підтвердження.

5. При розробці плану працівник оперативного підрозділу та слідчий повинні ретельно продумати, які початкові дані необхідні їм для успішного здійснення кожного з намічених заходів. З'ясування цього питання дозволить правильно визначити послідовність застосування оперативно-розшукових заходів і слідчих дій. Вони повинні по можливості намічатися в такому порядку, щоб при виконанні кожної з дій могли бути використані дані, отримані внаслідок інших, раніше проведених заходів.

6. Такі дії, як напрям різних запитів до інших органів, дача агентурі завдань, на виконання яких потрібен час, а також інші заходи, пов'язані з великою витратою часу, доцільно планувати на початок реалізації або безпосередньо перед реалізацією.

7. Заходи, спрямовані на запобігання злочинам з боку осіб, які розробляються, а також на те, щоб перешкодити останнім зникнути, повинні проводитися поза чергою.

Встановлення послідовності намічених заходів тісно пов'язане із визначенням термінів їх здійснення. У встановленні останніх, власне, і знаходить конкретне вираження послідовність заходів відносно один до одного. Таким чином, план реалізації оперативної розробки повинен бути складений таким чином, щоб у ньому можна було знайти відповідь на будь-яке питання, яке може виникнути в процесі самої реалізації. У ньому повинно бути чітко і ясно окреслено:

- які заходи необхідно провести з метою запобігання подальшим злочинним діям розроблюваним, які залишаються на свободі;

- коли і ким буде порушена кримінальна справа і які першочергові слідчі дії повинні бути проведеними до початку операцій;
- який тактичний прийом реалізації буде застосовано;
- хто із розроблюваних підлягає процесуальному затриманню і арешту, кого передбачається притягнути до кримінальної відповідальності із застосуванням інших запобіжних заходів;
- в якій послідовності, коли і хто буде проводити обшуки і затримання, на що потрібно звертати увагу при їх проведенні; які речові докази або документи потрібно шукати;
- які заходи потрібно провести з метою виявлення цінностей, здобутих злочинним шляхом, а також вилучених законом із обігу предметів і зброї;
- що потрібно зробити для забезпечення цивільного позову та можливої конфіскації майна;
- кого із затриманих і з яких питань потрібно допитати перед процесуальним затриманням, яка черговість допитів і хто їх буде проводити;
- як повинні бути розміщені затримані ізоляторі тимчасового утримання;
- кого із затриманих потрібно взяти у внутрішньокамерну розробку;
- де організувати проведення ревізій, експертиз, хто і в який термін повинен їх провести;
- кого зі свідків необхідно допитати в першу чергу, хто і коли буде проводити допити;
- які потрібно провести заходи щодо подальшої оперативної розробки співучасників затриманих, що залишились на свободі, і пов'язаних з ними осіб з метою швидкого і повного розкриття злочину;
- в якому порядку, якими способами буде проводитись виведення агентів із оперативної розробки, які конкретні дії приймає з цього приводу слідчий та працівник оперативного підрозділу.

Кримінально-процесуальний закон визначає, що джерела доказів повинні бути оформлені процесуальними документами відповідно до вимог щодо порядку проведення слідчих дій. Це означає, що їх достовірність може бути перевірена як в процесі досудового, так і судового слідства. При реалізації матеріалів оперативної розробки на стадії порушення кримінальної справи уведення фактичних даних до кримінального процесу проводиться відповідно до плану реалізації шляхом проведення початкових слідчих дій, що надає змогу закріпити доказову інформацію, отриману при проведенні оперативно-розшукових заходів. Окрім цього, до матеріалів розслідування залучаються протоко-

ли за результатами оперативно-розшукових заходів з відповідними додатками, які законодавцем віднесені до джерел доказів (ч. 2 ст. 65 КПК України).

Слідчий або керівник слідчого підрозділу, ознайомившись з матеріалами оперативно-розшукової діяльності, доходять висновку, що вони можуть використовуватись для формування доказів, котрі задовольняють потреби кримінального судочинства. У такому випадку визначається, через які слідчі дії відповідні оперативно-розшукові заходи можуть увійти до кримінального процесу:

- матеріали опитування можуть бути використані під час допиту, очної ставки, обстеження та інших слідчих дій;

- результати негласного проникнення до житлових та інших приміщень громадян, транспортних засобів та земельних ділянок – реалізуватися шляхом процесуального обшуку, виїмки, огляду;

- зняття інформації з каналів зв'язку – відтворенням звукозапису на попередньому слідстві, у суді, проведенням експертиз тощо;

- контролювання телеграфно-поштових відправлень – накладенням арешту на кореспонденцію, виїмкою в поштово-телеграфних установах, за участю спеціаліста, проведенням обшуку, експертизи, допиту, очної ставки та інших слідчих дій;

- застосування фото-, кіно- та відеозйомки, оптичних та радіоприладів, інших оперативно-технічних засобів – участю спеціаліста, допитом, пред'явленням для впізнання, відтворенням на попередньому слідстві та в суді, експертизою;

- оперативний огляд знарядь злочину, об'єктів злочинних дій, предметів, які на собі зберегли сліди злочину, – процесуальним оглядом, обшуком, виїмкою, оглядом місця події, пред'явленням для впізнання, вилученням предметів, які заборонені законом до обігу, проведенням експертиз тощо;

- отримана від гласних і негласних штатних та позаштатних працівників інформація, як правило, реалізується шляхом проведення оперативних комбінацій за умови ретельного дотримання правил конспірації, які виключають встановлення джерел її отримання.

Суттєвим чинником обрання виду та черговості проведення відповідних слідчих дій є визначення їх невідкладності. При цьому необхідно враховувати методики розкриття та розслідування відповідної категорії кримінальних справ, характер наявної оперативної інформації, динамічний розвиток оперативної ситуації в момент реалізації матеріалів оперативної розробки. Таким чином, матеріали оперативно-розшукової діяльності повинні дозволити формувати докази, що задо-

вольняють потреби кримінально-процесуального законодавства та містити відомості, які мають значення для встановлення обставин, що підлягають доказуванню, вказувати на джерело передбачуваного доказу, або предмета, який може стати речовим доказом, а також містити дані, що дозволяють перевірити в умовах судочинства докази, сформовані на їх основі.

Виведення агентів з оперативної розробки

Незалежно від результатів завершення оперативної розробки, із неї повинна бути виведена агентура, яка в ній використовувалась. При цьому повинні бути створені умови, за якими не тільки самі розроблювані та пов'язані з ними особи, але й усі інші, окрім обмеженого кола працівників оперативного підрозділу, не повинні знати про те, що серед розроблюваних осіб були особи, пов'язані з органами внутрішніх справ. Залежно від необхідності виведення агентів із розробки, слід проводити ті заходи, які по ній проводились. В тактиці виведення агента із розробки не повинно бути шаблону. Заходи повинні розроблятися і проводитися індивідуально відносно кожного агента, з урахуванням його лінії поведінки в розробці. При цьому заходи зашифровки обов'язкові відносно усіх агентів, а заходи щодо недопущення притягнення їх до кримінальної відповідальності – тільки стосовно тих з них, які деякою мірою мають відношення до злочинної діяльності розроблюваних або є загроза обмови з боку злочинців. Якщо агент не брав участі у підготовці або скоєнні злочину, то в таких випадках для виведення його із розробки достатньо вжити заходи щодо недопущення його від розшифровки.

Як правило, агента виводять з оперативної розробки за загальним або окремим планом із проведенням оперативної комбінації або інших оперативних заходів. Необхідними умовами для успішного виведення агентів з оперативної розробки є:

- дотримання правил залучення осіб до конфіденційного співробітництва або правил їх вводу в оперативну розробку;
- доручення агентам завдань, що виключають можливість їх розшифрувань або участі у скоєнні злочинів;
- суворе (безумовне) виконання легендованого завдання;
- дотримання конспірації в роботі з агентами;
- ретельний контроль за поведінкою агента серед розроблюваних та оточуючих;
- правильна перевірка та використання отриманих від агента відомостей.

Таким чином, виведення агента із оперативної розробки – це система спеціальних заходів, спрямованих на уберегання агента від розшифрування в період реалізації матеріалів оперативної розробки. В практичній діяльності оперативних підрозділів найбільш поширеними способами виведення агентів із оперативної розробки та їх уберегання від розшифрування та неправомірного притягнення до кримінальної відповідальності є такі:

- створення у розроблюваних впевненості у тому, що їх провал стався внаслідок особистої необережності, а не тому, що хтось із них повідомив про злочин до органу внутрішніх справ;
- створення у розроблюваних думки, що вони затримані внаслідок випадкового збігу обставин, а не внаслідок викриття їх агентом;
- створення у розроблюваних упевненості, що їх провал відбувся не з вини агента, оскільки на момент реалізації він був відсутній (за декілька днів до їх затримання він виїхав за межі міста, селища, району, потрапив до лікарні, був під адміністративним арештом);
- навмисне залишення на волі декількох другорядних учасників розроблюваного злочинного угруповання з метою зашифрування агента і створення у заарештованих впевненості в тому, що їх викрив хтось інший;
- створення обставин, які дають упевненість злочинцям, що вони заарештовані в результаті застосування службово-розшукового собаки;
- використання для затримання злочинців результатів візуального спостереження або телефонних розмов.

При розслідуванні кримінальних справ не дозволяється використовувати такі агентурні відомості, реалізація яких може потягнути за собою розшифрування агентури та методів агентурної роботи. Теорією та практикою оперативно-розшукової діяльності вироблено декілька способів запобігання притягненню агентів до кримінальної відповідальності при реалізації матеріалів оперативної розробки і особливо під час досудового слідства. Найбільш поширеним та застосованим способом створення умов, що забезпечують виділення матеріалів кримінальної справи відносно агента в окреме провадження. Цей метод застосовується у тих випадках, коли розроблюваним відомі дані агента і коли вони дають свідчення про нього, як про співучасника. Працівник оперативного підрозділу повинен створювати умови для виділення таких матеріалів в окреме провадження з послідовним прийняттям законних заходів щодо припинення кримінальної справи відносно агента за реабілітуючими обставинами. Залежно від конкретних обставин при виділенні матеріалів на агента в окреме провадження

можуть бути використані природно складені умови, які витікають із матеріалів кримінальної справи. Це може бути виїзд агента у невідомому напрямку, поміщення його в лікарню з приводу його психічного або іншого тяжкого захворювання, по можливості – призов на військовий збір, що робить неможливим його явку до слідчого або суду.

У практиці оперативно-розшукової діяльності можуть бути й інші способи уберігання агентів від розшифрування та притягнення до кримінальної відповідальності. Вирішуючи ці завдання, слід завжди пам'ятати, що однією з умов уберігання агента від розшифрування є своєчасне та усестороннє продумане, засноване на врахуванні обставин і можливостей, планування цих заходів при суворому дотриманні законності та узгодженні дій зі слідчим.

Таким чином, виведення агентів із оперативної розробки – це сукупність заходів, що забезпечують оберігання агентів від розшифрування перед розроблюваними та від притягнення їх до кримінальної відповідальності за умови правомірності їх дій.

Реалізація матеріалів оперативної розробки засобом оперативно-розшукових операцій

Період реформ супроводжується активним проникненням криміналітету в усі сфери суспільного життя, посилюється організованість, професіоналізм, озброєність та технічна оснащеність злочинності. Змінюється і структура злочинності: індивідуальна злочинність поступається місцем груповій, а групова переростає в організовану. Остання посилює свій вплив на офіційні структури, контролює частину економіки України, відбувається її зрощення з політичним екстремізмом. У цих умовах нерідко доводиться проводити реалізацію оперативних матеріалів на злочинні угруповання засобом проведення оперативно-розшукових операцій. Особливо це стосується оперативних розробок відносно наркоділків, торгівців людьми та зброєю, злочинів у сфері економіки. Як правило, при реалізації матеріалів на ці злочинні угруповання проводяться оперативно-розшукові операції. Оперативно-розшукові заходи здійснюються відповідно до плану операції. Планування оперативно-розшукової операції має управлінський характер, що дозволяє створити узгоджену, скоординовану структуру дій, яка сфокусована на бажану мету. Планування реалізації оперативної розробки засобом проведення оперативно-розшукової операції передбачає притягнення до участі в ній сил та засобів різними підрозділами, автотранспорту, криміналістичної техніки; одночасного затри-

мання та проведення обшуків, своєчасної ізоляції співучасників, організацію їх внутрішньокамерної розробки та ін.

Форми взаємодії працівників оперативних підрозділів зі слідчими при реалізації оперативно-розшукової інформації

Головними завданнями взаємодії органів досудового слідства з оперативними підрозділами є своєчасне виявлення, якісне документування злочинних дій розроблюваних, забезпечення повного, всебічного й об'єктивного розслідування, притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності, відшкодування заподіяної злочинами шкоди, відновлення прав громадян.

Наукою і практикою вироблені процесуальні та непроцесуальні (організаційні) форми, в яких здійснюється взаємодія слідчого з працівниками оперативних підрозділів. Їх відмінність заснована на змістовній стороні відносин, які при цьому виникають. Так, процесуальні форми передбачені кримінально-процесуальним законом і характеризуються наявністю певних процесуальних відносин між суб'єктами, що розглядаються в процесі досудового слідства. До процесуальних форм взаємодії відносяться:

- розгляд вказаними працівниками заяв і повідомлень про злочини, виявлені в процесі оперативно-розшукової діяльності, за якими обов'язкове досудове слідство, перевірка наявності підстав до порушення кримінальної справи;
- повідомлення працівника оперативного підрозділу слідчого про виявлений за оперативними даними злочин, за яким обов'язкове досудове слідство;
- передача працівником оперативного підрозділу гласних матеріалів про такий злочин слідчому для вирішення питання про порушення кримінальної справи;
- виконання працівником оперативного підрозділу доручень слідчого про перевірку оперативно-розшуковим шляхом відомостей, що мають значення для встановлення підстав до порушення кримінальної справи за матеріалами оперативно-розшукової діяльності;
- порушення працівником оперативного підрозділу на підставі таких матеріалів кримінальної справи, за якою обов'язкове досудове слідство, проведення по ній невідкладних слідчих дій і передача справи слідчому;
- проведення органом дізнання за оперативними матеріалами необхідних оперативно-розшукових заходів у поєднанні з невідкладними слідчими діями.

Друга група форм взаємодії полягає у безпосередній реалізації функціональних обов'язків слідчих і працівників оперативних підрозділів органів внутрішніх справ у процесі спільної роботи з розкриття і розслідування злочинів. Ця форма не має процесуального характеру і регулюється, як правило, відомчими нормативними актами, які передбачають організаційні заходи, що мають забезпечити узгоджену і цілеспрямовану діяльність працівника оперативного підрозділу і слідчого в межах кримінального судочинства. Зазначимо, що відомче регламентування з цих питань досить загальне і не конкретизує ці форми. До найбільш поширених форм взаємодії слідчого і працівника оперативного підрозділу при реалізації оперативно-розшукових даних на стадії порушення кримінальної справи можна віднести:

- спільне вивчення і аналіз оперативно-розшукової інформації про підготовлювані або скоєні злочини;
- узгоджене планування оперативно-розшукових заходів та слідчих дій при реалізації оперативно-розшукової інформації;
- взаємна усна і письмова інформація суб'єктів взаємодії з питань проведення додаткової перевірки повідомлень органу дізнання про злочин, згідно з вимогами ч. 5 ст. 97 КПК України;
- спільна робота у складі слідчо-оперативної групи, що створюється для реалізації матеріалів оперативно-розшукової діяльності.

В останні роки практика правоохоронних органів значно збагатилася досвідом роботи слідчо-оперативних груп (далі – СОГ). Це є універсальною організаційною формою взаємодії, прийнятою при розслідуванні будь-якого злочину і досить ефективною на кожному етапі провадження у справі, коли у розкритті і розслідуванні однієї кримінальної справи одночасно беруть участь кілька працівників: слідчі та працівники оперативних підрозділів, кожний з яких застосовує при цьому свої специфічні можливості і діє в межах своєї компетенції. Слідчо-оперативна група створює можливість маневрувати силами, дозволяє вести розслідування одночасно в різних напрямках і в різних місцях. І навпаки, у разі такої необхідності сконцентрувати зусилля всієї групи на якій-небудь одній, вирішальній в певний момент ділянці (наприклад, реалізація із затримання всіх підозрюваних, з одночасним проведенням у них обшуків за місцем роботи та проживання), що створює ряд переваг, у тому числі і можливість здійснити необхідні слідчі дії та оперативно-розшукові заходи у відносно стислі терміни.

Діяльність таких груп створює ряд переваг у порівнянні з іншими формами взаємодії слідчих і працівників оперативних підрозділів. Зокрема, з'являється більше можливостей залучати до розслідування

найбільш кваліфікованих працівників, що не завжди вдається при організації «разової» взаємодії слідчого з оперативними підрозділами, а також створювати кращі умови при порозумінні між членами групи. Це сприяє більш активному й умілому використанню науково-технічних засобів під час оперативної перевірки кількох версій, а при необхідності – концентрації зусиль групи на вирішальній ділянці. Створення та діяльність слідчо-оперативних груп урегульована відомчими нормативними актами. Практикою вироблені чотири види слідчо-оперативних груп:

- чергова (при черговій частині), яка забезпечує негайне реагування на заяви та повідомлення про злочини;
- цільова (тимчасова) для розкриття та розслідування злочинів по конкретній кримінальній справі;
- спеціальна (постійно діюча) для розкриття та розслідування обумовленої категорії злочинців;
- спільна слідчо-оперативна група (бригада) для розкриття та розслідування тяжких злочинів, у тому числі скоєних організованими злочинними групами. До її складу можуть включатися за погодженням працівники прокуратури, Служби безпеки України, податкової міліції.

З урахуванням сучасного стану злочинності особливо актуальною є проблема формування «змішаних» груп, тобто зі слідчих різних відомств. Створення об'єднаних слідчих груп є можливим, оскільки слідчі наділені законом рівними процесуальними правами. Відомчими нормативними актами передбачено створення таких груп для розкриття, злочинів, що становлять підвищену громадську безпеку.

Рішення про створення слідчо-оперативних груп приймають керівники апаратів слідства та оперативних підрозділів і оформляють наказом начальника відповідного органу внутрішніх справ. При створенні міжвідомчих слідчо-оперативних груп сумісний наказ підписують керівники відповідних відомств. Керівником групи призначається слідчий, який прийняв справу до провадження. При розслідуванні справи декількома слідчими виноситься відповідна постанова, у передбаченому ч. 2 ст. 114-1 КПК України порядку. Якщо до групи включають декілька працівників оперативних підрозділів, один з них призначається старшим. Зміни у складі групи можуть бути зроблені лише начальником, який видав наказ про її створення, за узгодженням з керівником слідчо-оперативної групи.

Для розкриття і розслідування міжрегіональних злочинів, які скоєні на території декількох областей, наказом керівництва МВС створю-

ються міжрегіональні слідчо-оперативні групи. Контроль за їх роботою покладається на керівників відповідних Департаментів та ГУ МВС України. Керівник групи, крім особистої участі у проведенні оперативно-розшукових заходів та слідчих дій, розподіляє роботу між учасниками групи і координує їх дії, здійснює організаційне забезпечення і контроль за виконанням плану розслідування, знайомиться з оперативними матеріалами, що відносяться до справи й контролює належне їх використання.

Оперативний підрозділ, що отримав оперативно-розшуковим шляхом інформацію, яка відноситься до розслідуваного злочину або інших фактів злочинної діяльності обвинувачених (підозрюваних), що проходять у справі, своєчасно знайомить з нею слідчого, вживаючи заходів, що виключають розголошення джерел і способи їх отримання. У свою чергу, слідчий має право знайомити з матеріалами кримінальної справи працівника оперативного підрозділу, який несе відповідальність за їх розголошення.

На стадії розслідування слідчий і працівник оперативного підрозділу складають план слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, який узгоджують їх безпосередні начальники і затверджує керівник органу внутрішніх справ. План включає в себе слідчі версії; дані, що підлягають встановленню для їх перевірки; перелік слідчих дій; обставини, що підлягають встановленню оперативним шляхом; терміни і виконавців.

Узгоджене планування слідчих дій і оперативно-розшукових заходів повинно охоплювати всі послідовні етапи розслідування злочину. При складанні окремого плану оперативно-розшукових заходів за реалізованою оперативно-розшуковою справою, з ним повинен бути ознайомлений старший слідчо-оперативної групи або слідчий, у провадженні якого знаходиться кримінальна справа.

Контроль за реалізацією намічених слідчих дій та оперативно-розшукових заходів щодо кримінальних справ і практичну допомогу в їх здійсненні працівникам надають начальники слідчого й оперативного підрозділів. Про виконання планових заходів і результати роботи слідчий і працівник оперативного підрозділу інформують керівників відповідних підрозділів. При необхідності, звіти заслуховуються одночасно. Працівники оперативних підрозділів мають забезпечувати оперативне супроводження розслідуваних кримінальних справ, порушених в результаті реалізації заведених ними оперативно-розшукових справ, особливо на злочинні угруповання, як ініціативно, так і у разі надання слідчими письмового доручення на проведення оперативно-

розшукових заходів. Таке супроводження може здійснюватися до завершення розгляду справи в суді.

Висновки

Як висновок необхідно зазначити, що тематика реалізації матеріалів оперативної розробки – це центральне питання теорії оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ, оскільки саме на цьому етапі зароджуються передумови швидкого і повного розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожен, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності та жоден невинуватий не був покараний, як то передбачено завданнями кримінального судочинства в ст. 2 Кримінально-процесуального кодексу України.

Реалізація матеріалів оперативної розробки, як засноване на законі та нормативних актах використання оперативної інформації з метою ефективного вирішення завдань виявлення, запобігання та розкриття злочинів, а також виявлення осіб, які їх готують або вчинюють, розшуку злочинців та безвісно зниклих, повинна відбуватися у тісній взаємодії працівників оперативного підрозділу зі слідчим та з неухильним дотриманням вимоги виведення негласних працівників з оперативної розробки.

ЛЕКЦІЯ № 8.

ВЗАЄМОДІЯ ЗІ СЛІДЧИМИ ПІДРОЗДІЛАМИ У ПРОВЕДЕННІ ВНУТРІШНЬО КАМЕРНОЇ РОЗРОБКИ ЗАТРИМАНИХ ТА ЗА-АРЕШТОВАНИХ

План лекції

Вступ.

Організація та тактика розробки затриманих і заарештованих.

Способи впровадження негласного співробітника в камеру і керівництво його роботою.

Використання матеріалів внутрішньокамерної розробки, порядок оформлення завдання (звернення) на розробку затриманих і заарештованих.

Висновки.

Література.

Вступ

У вирішенні завдань запобігання і розкриття злочинів важливе значення має внутрішньокамерна розробка затриманих і заарештованих. Оперативна розробка затриманих і заарештованих це процес негласного проведення оперативно-розшукових заходів у відношенні особи, обґрунтовано підозрюваної, у скоєнні злочину, коли розкрити його гласними заходами неможливо. Здійснюється вона в умовах ізоляції, тобто у місці, де утримуються розроблюваний і негласний співробітник – в ІТТ, спеціальних приймальниках і приймальниках-розподільниках та кімнатах для затриманих в ОВС.

Організація та тактика розробки затриманих і заарештованих

Внутрішньокамерна розробка затриманих і заарештованих звичайно організується при реалізації даних оперативної розробки і служить як би її продовженням. Під час проведення внутрішньокамерної розробки негласний співробітник, знаходячись разом з затриманим чи заарештованим в умовах ізоляції, використовує існуючі чи спеціально створені сприятливі умови для встановлення контактів з особою, у процесі спілкування входить до неї в довіру і добуває оперативно значиму інформацію.

Для оперативних розробок затриманих та заарештованих осіб використовуються агенти, залучені спеціально для цієї мети, а також інші агенти, обізнані з умовами утримання затриманих та заарештованих, що мають можливість і згодні виконувати завдання з їх розроблення, здатні швидко встановлювати довірчі стосунки з розроблюваними. Забороняється використання інформаторів для проведення внутрішньокамерних розробок.

При плануванні внутрішньокамерної розробки враховується вік розроблюваного, його національність, освіта, професія, психологічні особливості, риси характеру, зміст інформації, яку необхідно отримати при проведенні розробки, а також інші дані, що мають значення для належної організації внутрішньокамерної розробки. Забороняється розробка одним агентом декількох затриманих які притягаються до відповідальності по одній кримінальній справі чи справі знайомих один з одним.

Внутрішньокамерна розробка затриманих і заарештованих має ряд особливостей, що відрізняють її від оперативної розробки, здійснюваної на волі, у звичайних умовах. Сутність її зводиться до наступного:

1. Оперативна розробка в камері цілком відповідає інтересам проведеного у відношенні затриманого й заарештованого розслідування, і

тому всі заходи в ході такої розробки здійснюються для успішного вирішення завдань, що виникають у процесі розслідування;

2. Зведення про затриманих і заарештованих, одержувані в ході оперативної розробки в камері, після ретельної перевірки негайно повідомляються слідчому для використання в процесі розслідування, і в такий спосіб реалізується по мірі їх надходження;

3. Яких-небудь справ у зв'язку з оперативною розробкою в камері не оформляються, оскільки затримані беруться на облік в органах внутрішніх справ по самому їх факту затримання, а відносно заарештованих ведуться кримінальні справи;

4. Є характерні риси в тактичних прийомах впровадження негласних співробітників у камеру для оперативної розробки затриманих і заарештованих, у виборі способів зв'язку з негласними співробітниками і керівництві ними.

Зазначені особливості дозволяють зробити висновок про те, що оперативна розробка затриманих і заарештованих є різновидом оперативної розробки, здійснюваної в особливих умовах, коли розроблюваний і негласний співробітник разом перебувають у умовах ізоляції.

Внутрішньокамерна розробка проводиться тільки тоді, коли мають законні підстави для утримання під вартою підозрюваного у вчиненні злочинів.

У необхідних випадках внутрішньокамерна розробка може проводитися у відношенні осіб, заарештованих в адміністративному порядку по постанові суду за дрібне хуліганство, у відношенні затриманих за бродяжництво і жебрацтво з застосуванням до них заходів адміністративного впливу у вигляді арешту.

Внутрішньокамерна розробка здійснюється у відношенні осіб які:

- не мають постійного місця проживання та заняття або приховують дані, які свідчать про їх особу;

- приховують факт своєї участі, а також участі інших осіб у вчиненні злочинів;

- мають дані про злочини, що вчинені іншими особами, або про місце знаходження осіб, які переховуються від органів розслідування та суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, або вкляли з місця позбавлення волі;

- знають місця зберігання предметів і документів, що можуть бути використані як речові докази у кримінальній справі, зброї, наркотичних засобів, майна, грошей та цінностей, що були викрадені або отримані злочинним шляхом.

Обов'язковій внутрішньокамерній розробці підлягають організатори, лідери, учасники злочинних груп і злочинних організацій, авторитети злочинного середовища, злочинці-гастролери, фальшивомонетники, а також особи, які підозрюються у вчиненні особливо тяжких злочинів.

Дані, що дають підстави підозрювати затриманого чи заарештованого в приховуванні зазначених вище обставин, можуть бути отримані як безпосередньо з різних джерел: від громадян, негласних співробітників, шляхом особистого пошуку, оперативної установки, розвідувального опитування і т.ін, так і встановлені непрямим шляхом при проведенні розслідування. Так, наприклад підставою для підозри в тім, що затриманий чи арештований скоїв інші злочини можуть служити такі обставини як:

- виявлення в затриманого колишніх у вживанні предметів одягу і взуття, не придатних йому за розміром;
- виявлення в нього чужих предметів;
- скоєння затриманим злочину способом, якими були скоєні ряд аналогічних злочинів на території, що обслуговується органом внутрішніх справ.

У процесі внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих виявляються причини злочину й умови, що сприяли його скоєнню, а також виявляються факти про злочини, які готуються чи замислюються особами, які знаходяться на волі, не зв'язаними з розроблюваними по даній справі, але добре йому відомими. Внутрішньокамерна розробка затриманих і заарештованих сприяє всебічному, повному й об'єктивному розслідуванню злочинів. Крім того, виявлення в ході внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих осіб, що знаходяться на волі і готуються до скоєння злочину, дозволяє вести успішну роботу по запобіганню злочинів.

З метою підвищення ефективності роботи з організації внутрішньокамерних розробок затриманих і заарештованих в оперативних підрозділах ГУМВС, УМВС, як правило, створюються підрозділи (відділи, відділення, сектори), які спеціалізуються на роботі з негласними співробітниками, які здійснюють розробки затриманих і заарештованих у ІТТ, приймальниках-розподільниках і спеціальних приймальниках для адміністративно арештованих. До основних функціональних обов'язків цих підрозділів віднесено:

- залучення спеціалізованої агентури для роботи в ІТТ, і керівництво ними;

- організація і проведення внутрішньокамерних розробок осіб, які утримуються в ІТТ по кримінальних справах;
- надання практичної і методичної допомоги підрозділам і співробітникам оперативних підрозділів міськрайлінорганів внутрішніх справ по організації розробок в ІТТ, включаючи в необхідних випадках особисті виїзди на місця з негласними співробітниками;
- оперативна робота з громадянами, запрошеними в органи внутрішніх справ у зв'язку з проведенням оперативно-розшукових заходів чи розслідуванням кримінальної справи.

З метою успішного проведення внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих у ІТТ для оперативних працівників, що здійснювали її, повинні бути створені наступні умови:

- у їх розпорядження виділяється окреме ізольоване приміщення, чи кабінет, кілька кабінетів, де можна конспіративно приймати негласних співробітників;
- у кабінетах встановлені окремі міські телефони для забезпечення зв'язку з негласними співробітниками;
- створено спеціальний гардероб для екіпірування негласних співробітників відповідно до легенди, що обирається.

Організаційно весь процес внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих містить у собі наступні основні стадії:

1. підготовка до проведення розробки, створення умов, що сприяють досягненню цілей розробки (тобто проводиться бесіда з розроблюваними і допит слідчим, вибір і підготовка камери, негласного співробітника тощо);
2. ухвалення рішення про розробку, вироблення легенди, визначення способу впровадження в ІТТ, чи приймальник-розподільник, спецприймальник;
3. організація зв'язку з негласним співробітником і керівництвом ним з боку оперативного працівника по виконанню завдання;
4. організація взаємодії оперативного працівника з негласним співробітником і використання отриманих даних;
5. виведення негласного співробітника з розробки.

Установивши наявність основ для взяття затриманого чи арештованого в оперативну розробку, оперативний працівник уживає заходів до її забезпечення.

Для внутрішньокамерної розробки в ІТТ доцільно використовувати різні категорії негласних співробітників:

- негласні співробітники, які тривалий час перебувають на зв'язку в оперативних апаратах;

– негласні співробітники, які перебувають на зв'язку в оперативних частинах СІЗО й установах виконання покарань і переданих у встановленому порядку на тимчасовий зв'язок в оперативні апарати органів внутрішніх справ.

Питання про те, яким способом забезпечити внутрішньокамерну розробку агентурою головним чином залежить від того, де утримується затриманий чи арештований. Для розробки затриманих і арештованих у ІТТ, спецприймальниках і приймальниках-розподільниках у практиці найбільше часто застосовується безпосереднє введення агента в оперативну розробку. У слідчому ізоляторі, оперативна розробка забезпечується або наявною агентурою оперативного апарата СІЗО, або для цієї мети спеціально залучаються до співробітництва негласні співробітники з числа засуджених. Отже, тут як способи забезпечення внутрішньокамерної розробки можуть бути застосовані як введення в розробку вже наявних негласних співробітників, так і залучення до співробітництва нових.

У випадках необхідності впровадження в ІТТ, оперативний працівник підбирає з числа наявної агентури такого негласного співробітника, що по своїх особистих якостях і розвідувальних можливостях щонайкраще може справитися з виниклими завданнями розробки затриманого чи арештованого. Негласний співробітник повинний знати:

1. Зміст і санкції статей КК України найбільш розповсюджених злочинів.
2. Основні положення порядку проведення окремих слідчих дій.
3. Особливості режимів змісту в ІТТ, СІЗО, УВП.

Він повинен вміти розпізнавати по зовнішньому вигляду, поведінню, розмові й іншим ознакам осіб зі злочинним минулим. Як показує практика, для розробки затриманих і заарештованих в умовах ІТТ використання негласних співробітників з числа осіб, раніше засуджених, є більш доцільним, тому що негласні співробітники зазвичай краще обізнані з правилами, звичаями, жаргоном, що існує в місцях позбавлення волі, знають карткові ігри й інші ігри, що найбільш поширені в камерах ІТТ, що нерідко допомагає їм швидко входити в довіру до розроблюваного і давати відповідні «поради» про те, як поводитися на досудовому слідстві тощо. Підбору і впровадженню негласного співробітника в ІТТ передують чітке з'ясування оперативним працівникам задач, що йому за допомогою негласного співробітника треба буде розв'язати в камері ІТТ з урахуванням характеру злочину й особистості злочинця.

Використання агента в тому самому ІТТ чи приймальнику-розподільнику більш двох разів у рік не дозволяється.

Облік внутрішньокамерних розробок у ІТТ, спецприймальниках, приймальниках-розподільниках ведеться в спеціальному журналі керівником або спеціально призначеним для цього співробітником оперативного підрозділу. При підборі негласного співробітника варто враховувати вік розроблюваного, його національність, професію, освітній і інтелектуальний рівень, релігійну приналежність, психологічні особливості і риси характеру, звички, нахили, наявність судимості, поінформованість про методи оперативної роботи, обставини скоєння злочину й інші відомості, що мають значення для внутрішньокамерної розробки.

Після підбора відповідного негласного співробітника оперативний працівник приступає до вироблення легенди, під якою буде виступати агент, розробляючи затриманого чи заарештованого. З урахуванням особистості і якостей особи, що підлягає розробці, звичайно обирається нескладна легенда, що дозволяє негласному співробітнику її добре запам'ятати й у разі потреби мати можливість розвивати в інтересах швидкого зближення з розроблюваним і одержання від нього необхідної інформації.

Відповідно до легенди, що обирається, визначається лінія поведінки негласного співробітника у камері, що повинна бути спрямована на швидке завоювання їм довіри в розроблюваного й у той же час на забезпечення повної зашифровки його належності до категорії негласних співробітників органів внутрішніх справ.

З приводу змісту легенди і лінії поведінки в камері оперативний працівник інструктує негласного співробітника, з огляду на його розуміння. Одночасно з цим намічаються заходи щодо підтвердження легенди. Легенда повинна підтверджуватися не тільки розповідями негласного співробітника, але і відповідати його зовнішньому вигляду, одягу, поведінку, наявності при ньому визначених предметів і речей, вона повинна підкріплюватися й іншими об'єктивними даними. Розроблюючи легенду, завжди треба враховувати, що вона може бути перевірена затриманими й арештованими.

Перед впровадженням негласного співробітника у камеру, оперативний працівник проводить перевірку за обліком, що відображають кожну участь негласного співробітника у внутрішньокамерній розробці з моменту початку його використання в цих цілях. Негласний співробітник знайомиться зі списком осіб, що містяться в ІТТ, спецприймальнику, приймальнику-розподільнику, їхніми фотографіями (з

особистих справ, паспортів і т.д.), щоб виключити ймовірність несподіваної зустрічі з особами, у розробці яких він раніше брав участь чи які можуть встановити його особу.

У залежності від характеру і змісту завдання негласному співробітнику можуть повідомлятися окремі дані про особистість розроблюваного (прізвище, прізвище, дані про судимість, у чому підозрюється, обставини затримання тощо). Завдання негласному співробітнику оформляється в письмовому виді і надається для ознайомлення під розписку.

Впровадження негласного співробітника в камеру оформлюється відповідними документами прикриття, що за своєю формою не повинні відрізнятися від документів, на підставі яких звичайно здійснюється прийом затриманих і арештованих у ІТТ, спецприймальник і приймальник-розподільник.

Способи впровадження негласного співробітника в камеру і керівництво його роботою

Здійснивши підбір і підготовку негласного співробітника до впровадження в камеру, одержавши на це дозвіл, продумавши легенду й оформивши завдання, потрібно оформити й інші документи по впровадженню.

Впровадження негласного співробітника в ІТТ оперативний співробітник, як правило, оформляє протокол затримання на облікованих черговою частиною ОВС бланках за відповідним порядковим номером. Його зміст повинний відповідати легенді, під прикриттям якої здійснюється введення агента в розробку.

В умовах великого міста, де особистість негласного співробітника не може бути відома працівникам ІТТ, а також затриманим і заарештованим протокол затримання оформлюється на вигадані особисті дані, якими користується негласний співробітник відповідно до легенди. У зв'язку з цим дуже важливо, щоб негласний співробітник добре запам'ятав своє прізвище й інші дані, швидко на них відгукувався й у розмові з розроблюваними не плутався, називав себе. В умовах сільської місцевості, де негласний співробітник, як особистість може бути відомий співкамерникам, документи оформляються на його справжнє прізвище.

У випадку перевірки прокурором законності утримання осіб у ІТТ, якщо про негласного співробітника виникає розмова в самій камері, начальник органа чи міліції його заступник доповідає в усній формі сутність фактів і обставин що послужили, відповідно до легенди, під-

ставою для його затримання і впровадження в ІТТ, і пояснює, що повідомлення не було вчасно спрямоване в прокуратуру з якої-небудь причини. Поза камерою прокурору в таких випадках прямо повідомляється без викладу докладних зведень про особистість, що затриманий є негласним співробітником міліції.

Впровадження негласного співробітника в спеціальний приймальник з метою розробки затриманих здійснюється на основі підготовлених працівником матеріалів, що підтверджують обрану легенду.

Внутрішньокамерна розробка затриманих, що утримуються в приймальниках-розподільниках, здійснюється негласними співробітниками, які вводяться в розробку під виглядом затриманих за жебрацтво.

При впровадженні в ІТТ негласного співробітника УВП і СІЗО необхідний рапорт керівника оперативного апарату, план введення і виведення з розробки, дозвіл на вивіз і конвоювання ув'язненого в 2-х екземплярах, один з них залишається в УВП чи СІЗО.

Як вже відзначалося, при внутрішньокамерній розробці затриманих і заарештованих дуже важливо створити обстановку, у якій негласний співробітник зміг би швидко познайомитися з розроблюваним і схилити його до відвертої розмови. Для цього крім вдало розробленої легенди і правильно наміченої лінії поведінки негласного співробітника, необхідним є ще й придатний спосіб впровадження негласного співробітника в камеру. Вибір способу впровадження визначається різними обставинами, і насамперед кваліфікованістю негласного співробітника, наявністю судимостей у затриманого чи заарештованого, поінформованістю його про методи оперативної роботи.

Практикою організації та здійснення внутрішньокамерних розробок затриманих і заарештованих вироблені такі способи впровадження негласного співробітника в ІТТ.

1. Одночасне, як би випадкове затримання розроблюваного і негласного співробітника в чергову частину ОВС і впровадження їх в одну камеру. У цьому випадку в розроблюваного звичайно не виникає недовіри до негласного співробітника, тому що він сам бачив, як негласного співробітника доставляли до органу внутрішніх справ.

2. Впровадження розроблюваного в камеру, у якій вже знаходиться негласний співробітник. Такий спосіб особливо результативний тоді, коли розроблюваний затриманий чи заарештований вперше і йому незнайомий режим утримання в ІТТ, невідомо, як себе тримати під час допиту. У цьому випадку розроблюваний, як правило, перший звертається до негласного співробітника за порадами, підтримкою,

проханнями тощо. Це дає змогу негласному співробітнику правильно зорієнтуватися і швидко увійти в довіру до розроблюваного.

3. Впровадження негласного співробітника в камеру, де вже знаходиться розроблюваний. Цей спосіб застосовується тоді, коли по тактичному розумінню розроблюваний якийсь час утримується в окремій камері і передбачається, що в нього з'явилася потреба поговорити з ким-небудь. Таким співрозмовником і виявляється негласний співробітник.

4. Впровадження негласного співробітника і розроблюваного в загальну камеру з наступним переведенням за якимись причинами в окрему камеру. Мотиви переведення можуть бути різні: розвантаження камери в зв'язку з її перенаселеністю; необхідність розрядки обстановки в зв'язку з неприємними відносинами між співкамерниками; звільнення камери для ремонту і т.д. Такий спосіб використовується в тому випадку, коли відомо, що розроблюваний не буде реагувати на незнайому людину. Перебування в загальній камері дає негласному співробітнику можливість попередньо познайомитися з розроблюваним. Іноді цей спосіб застосовується для розробки особи, що тяготяється перебуванням в одній камері з рецидивістами. Негласний співробітник може порадити йому звернутися до слідчого з проханням про переводів іншу камеру.

5. Впровадження негласного співробітника і розроблюваного в загальну камеру, з якої виводяться інші особи. Цей спосіб застосовуємо тоді, коли розроблюваний, переймаючись довірою до негласного співробітника, не зважається в присутності інших відверто говорити з ним.

Особливого розгляду заслуговує питання введення в оперативну розробку затриманих і арештованих спарених негласних співробітників. При розкритті злочинів оперативними апаратами органів внутрішніх справ досить часто приходиться прибігати до оперативної розробки в ІТТ і СІЗО затриманих і заарештованих осіб, підозрюваних у здійсненні тяжких чи особливо тяжких злочинів і тій чи іншій мірі знайомих з методами оперативної роботи. Оперативна розробка зазначеної категорії осіб має ряд особливостей. Такі особи, знаходячись у камері, поводяться, як правило замкнено, намагаються уникати якогонебудь спілкування зі співкамерниками, у довірчі відносини з ними вступають лише після тривалого і ретельного вивчення, намагаються виявити в камері можливо присутніх негласних співробітників.

Тому негласному співробітнику, навіть дуже кваліфікованому і досвідченому з цією категорією затриманих і заарештованих, для того,

щоб увійти в довіру, потрібно порівняно тривалий час. Але інтереси розкриття злочину й обмеження терміну перебування негласного співробітника і розроблюваного в ІТТ і СІЗО, жадають від негласного співробітника якнайшвидше завоювати довіру розроблюваного, щоб повніше з'ясувати всі обставини злочину. Щоб успішно справитися з цією задачею дозволяється введення в розробку двох нерозшифрованих між собою негласних співробітників. В запобіганні взаємної розшифровки для таких негласних співробітників обираються різні завдання і легенди. Для кожного негласного співробітника оперативним працівником визначається самостійна лінія поведінки, спосіб введення в розробку і привід для виклику з камери.

У виняткових випадках, для рішення особливо складних задач оперативної розробки, допускається введення в розробку двох взаємно розшифрованих негласних співробітників з розшифровкою одного перед іншим.

Переваги цього способу в наступному:

- оперативному працівнику і негласним співробітникам дається можливість заздалегідь виробити лінію поведінки з урахуванням можливих ситуацій і реакцій розроблюваного, а також щоб протягом усього періоду розробки володіти ініціативою та змусити діяти розроблюваного у вигідному для оперативного працівника напрямку;

- при добре продуманій легенді і правильній лінії поведінки негласні співробітники, заволодівши ініціативою можуть швидко розсіяти підозри розроблюваного і переконати його, що перед ним особи, яким можна довіряти. При цьому, спосіб впровадження в камеру, легенда і лінія поведінки негласних співробітників у кожному випадку повинні визначатися з урахуванням даних, що характеризують розроблюваного, скоєний їм злочин і особисті якості негласних співробітників. Взаємно розшифрувати можна тільки абсолютно надійних і перевірених негласних співробітників, щоб цілком виключити можливість їхньої змови з метою дезінформації оперативного працівника. Взаємна розшифровка негласних співробітників можлива лише з їх обопільної згоди.

Оскільки робота з негласними співробітниками, використовуваними в розробці затриманих і заарештованих, здійснюється в специфічних умовах перебування негласних співробітників і об'єктів розробки під вартою, вона має ряд особливостей.

Істотні особливості маютья насамперед в організації зв'язку з такими негласними співробітниками. Тому оперативний працівник, що працює з негласним співробітником, що міститься в ІТТ чи слідчих

ізоляторах, повинний подбати про способи зв'язку з негласними співробітниками, усебічно продумати їх і проробити до деталей. Найчастіше зв'язок здійснюється шляхом виведення негласного співробітника з камери під різними приводами. При цьому дуже важливо обрати переконливий привід для виклику негласного співробітника, що відповідає легенді, під якою він був введений у камеру. Так, наприклад, якщо негласний співробітник введений у камеру під легендою, що він обвинувачується в злочині, із приводу якого проводиться розслідування, для зустрічі з ним можна використовувати такий привід, як виклик на допит, очну ставку і т.д. У цих випадках виклик повинний оформлятися в повній відповідності з правилами, установленими для всіх затриманих і арештованих. Яких-небудь відхилень від цих правил ні в якому разі не повинне допускатися. Негласний співробітник доставляється на «допит» також, як і інші, що містяться в камері затримані й арештовані, під конвоєм. На допиті він повинний знаходитися приблизно стільки ж часу, скільки знаходиться затримані й заарештовані. Можуть бути використані й інші приводи для виклику негласного співробітника, наприклад, на побачення чи з адвокатом або з родичами. Направляючи його на обстеження чи експертизу, для подачі скарги в справі, для яких-небудь господарських робіт у ІТТ, але тільки таких, котрі мають місце в ІТТ. Варто інструктувати негласного співробітника, що в разі потреби термінової зустрічі з оперативним працівником для передачі інформації, він може інсценувати раптове захворювання й у цьому зв'язку попроситися на прийом до лікарі, звернеться з проханням про виклик слідчого, чи прокурора знайти інші приводи, що забезпечують зашифровку справжніх причин виводу з камери.

Оперативний працівник при визначенні приводів, що можуть бути використані для екстреної зустрічі, повинний враховувати обґрунтовані пропозиції самого негласного співробітника. Під час роботи з негласним співробітником, використовуваним для розробки затриманих і заарештованих, як правило необхідно підтримувати його додатковим харчуванням, особливо в тих випадках, коли він тривалий час знаходиться в камері. Організувати таку підтримку негласного співробітника, оперативний працівник повинний враховувати всі дрібниці, щоб не було помітно яких-небудь ознак одержання негласним співробітником додаткового харчування. Наприклад, після повернення з «допиту» на одязі негласного співробітника не повинний бути крихт хліба, необхідно, щоб були відсутні специфічні запахи і т.п. Не можна, щоб у негласного співробітника з'явилася пачка сигарет, папір, олівець і т.д.

Усі ці «дрібниці» можуть призвести до розшифровки негласного співробітника. Добре продумане і грамотно тактично здійснюване впровадження негласного співробітника в камеру ІТТ, СІЗО вже саме по собі повинно багато в чому забезпечити надійну його зашифровку і створити сприятливі умови для встановлення довірчих відносин з розроблюваними. Але, як показує практика, досить часто виникає необхідність вживання додаткових заходів для створення потрібного психологічного клімату в камері й успішному входженню негласного співробітника в довіру до затриманого чи арештованого:

- негласний співробітник, повернувшись в камеру після чергового «допиту» чи інших «дій», розповідає співкамерникам про пред'явлення йому слідчим документів, що викривають, просить ради й у такий спосіб втягує в розмову розроблюваних;

- негласний співробітник, повернувшись в камеру засмученим, збудженим, зі збурюванням говорить, що його «викрили» співучасники чи свідки, і він прийняв рішення написати «щиросердечне визнання»;

- проводяться допити розроблюваних з деталізацією показань, роз'яснень статей кримінального кодексу щодо обтяжуючих і зм'якшуючих провину обставин. Це звичайно веде до непевності в правильності обраної ними лінії поведінки, викликає потребу поділитися зі співкамерниками, просити поради і т.д.

Час, мета й обставини виклику агента повинні відповідати внутрішньому порядку ІТТ і не повинні викликати підозри у розроблюваного й осіб які тримаються в камері. Забороняється часте повторення тих самих обставин для виклику джерела, а також використання таких які не відповідають легенді чи фактам відомим розроблюваному.

При використанні спарених негласних співробітників у ІТТ можна рекомендувати ряд апробованих схем поведінки негласних співробітників. От деякі з них.

Негласні співробітники, поміщені в камеру до розроблюваного в різний час, знайомі один з одним, або мають спільних знайомих. Вони, не зважаючи на присутність розроблюваного, відповідно до легенди, обмінюються новинами, згадують спільних знайомих, розповідають один одному про те, як скоїли злочин. Це допомагає їм уникнути недовіри розроблюваного до нових сусідів по камері й втягнути його в бесіду, а потім викликати відвертість.

В іншому випадку взаємно розшифровані негласні співробітники видають себе за незнайомих людей, поступово на очах розроблюваного «зближуються» і як у першому випадку втягують у розмову розроблюваного.

Заслуговує на увагу і така лінія поведінки, коли негласні співробітники створюють у камері обстановку недовіри до розроблюваного, змушуючи його виправдуватися і розповідати співкамерникам про вчинений злочин у знак того, що він нічого не приховує від них.

Використання спарених негласних співробітників, як правило, дає можливість у більш короткий термін успішно розробляти осіб, підозрюваних у скоєнні тяжких злочинів, особливо іногородніх злочинців. Це пояснюється тим, що два негласних співробітника, що одночасно знаходяться в одній камері, мають можливість забезпечити потрібний психологічний вплив на розроблюваного: погляди і висловлення одного негласного співробітника підтримуються і в міру необхідності розвиваються іншим негласним співробітником, створюючи таким чином у камері обстановку, у якій затриманий чи заарештований змушений погоджуватися з рекомендаціями негласних співробітників і виконувати їх. До того ж не можна не додати те, що досвідчені злочинці, обізнані про негласні методи оперативної роботи, з недовірою відносяться до появи в камері незнайомих їм осіб, а два спарених негласних співробітника викликають менше підозри у їх зв'язку з органами внутрішніх справ, ніж один негласний співробітник. У практиці можливі й інші варіанти поводження негласних співробітників. Але у всіх випадках оперативні працівники, що здійснюють введення і керівництво спареними негласними співробітниками повинні:

- не допускати одночасного впровадження негласних співробітників у камеру;
- обирати такі легенди і лінію поведінки негласних співробітників, щоб у розроблюваного склалася думка, що перед ним досвідчені, які побували в багатьох складних ситуаціях злочинці;
- детально розробити і повторити з негласними співробітниками перед їх впровадженням у камеру лінію їхньої поведінки з урахуванням можливих ситуацій.

Для того, щоб полегшити негласному співробітнику спілкування з розроблюваним, необхідно так будувати оперативні комбінації і слідчі дії, щоб у розроблюваного виникла потреба розбирати разом зі своїм досвідченим сусідом по камері нові обставини, пов'язані з його справою. Важливо, щоб рекомендації і поради негласного співробітника знаходили часткове підтвердження. Краще, коли думка негласного співробітника підтверджується не висловленнями оперативного працівника чи слідчого, а їх діями: проведенням очних ставок, пред'явленням речовинних доказів тощо. Мова йде саме про часткове, а не повне підтвердження, тому що повний збіг думок, доводів і рекомен-

дацій негласних співробітників і оперативного працівника може призвести до його розшифровки.

Знаходячись віч-на-віч з розроблюваним, негласний співробітник, природно, зіштовхується з такими обставинами, що не завжди можливо передбачити заздалегідь, при розробці легенди. Тому при підборі негласних співробітників і роботі з ними оперативні працівники повинні керуватися наступними вимогами:

- перевірка негласного співробітника на практичних справах, а отже, повне до нього довіра;
- постійна робота над удосконаленням його розвідувальних здібностей з урахуванням особистих якостей негласного співробітника.

Формування і розвиток необхідних негласному співробітнику ділових якостей багато в чому залежить від систематичного виховного впливу на нього з боку оперативного працівника. Сутність цього впливу в першу чергу в перебудові психології і свідомості негласного співробітника, його практичній виучці, а також у постійній турботі про негласного співробітника і його безпеку.

У процесі керівництва негласними співробітниками часто виникає питання про те, у яких межах можна інформувати негласного співробітника у справі, по якій тримається під вартою затриманий чи арештований, а також чи можна давати негласному співробітнику завдання схилити розроблюваного до визнання своєї провини в тому злочині в якому він підозрюється. Неприпустимо використовувати одного і того ж негласного співробітника для розробки декількох затриманих чи заарештованих по одній кримінальній справі осіб, які добре знають один одного. Тут також є небезпека дезінформації, тому що негласний співробітник, знаючи обставини справи від одного з розроблюваних, може помилково чи навмисно включити їх у дані, отримані від інших розроблюваних.

З метою отримання більш повної інформації та для здійснення контролю за агентом (встановлення фактів дезінформації, можливої змови агента з розроблюваним тощо) в процесі проведення внутрішньо-камерної розробки доречним є використання оперативно-технічних заходів.

Оперативно-технічні заходи проводяться ОТП за завданням підрозділу-ініціатора на підставі ухвали слідчого судді. Проведення заходу до постановлення ухвали слідчого судді регулюється згідно з положеннями глави 21 КПК України.

Аудіо-, відеоконтроль у спеціальних установах органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторах та місцях відбування кримінального пока-

рання проводиться ПОТЗ, ОТП виключно в спеціально відведених та обладнаних приміщеннях, будівлях органів внутрішніх справ або установах при органах внутрішніх справ, призначених для тимчасового утримання законодавчо визначених категорій осіб, у приміщеннях слідчих ізоляторів та місцях відбування покарання Державної пенітенціарної служби України з метою отримання інформації про протиправну діяльність затриманих, заарештованих та засуджених осіб, їх причетність до вчинення особливо тяжких та тяжких злочинів або тих злочинів, що готуються.

Приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення з примусового утримання осіб у зв'язку з відбуванням покарання, затриманням, узяттям під варту тощо), відповідно до ст. 267 КПК України мають статус публічно доступних.

До заходів аудіо-, відеоконтролю особи в спеціально призначених приміщеннях належать:

1) аудіо-, відеоконтроль особи в приміщеннях кімнат для затриманих органів внутрішніх справ, спеціальних приймальниках та пунктах тимчасового тримання нелегальних мігрантів (ОТЗ №№ 1, 6), які проводяться на підставі клопотання керівника оперативного підрозділу або органу внутрішніх справ, погодженого з прокурором за ухвалою слідчого судді;

2) аудіо-, відеоконтроль особи в приміщенні ізолятора тимчасового тримання органів внутрішніх справ, слідчого ізолятора чи установи відбування покарання Державної пенітенціарної служби України (НСРД №№ 1, 6), що проводяться на підставі наданого оперативному підрозділу письмового доручення слідчим чи прокурором за кримінальним провадженням відповідно до вимог ст. 260 КПК України та п. 2 ст. 7 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”;

3) аудіо-, відеоконтроль особи, яка утримується в установах Державної пенітенціарної служби України (НСРД №№ 1, 6), що завчасно погоджується з керівником регіонального управління цієї служби, уповноваженим на здійснення оперативно-розшукової діяльності, та проводиться на підставі наданого оперативному підрозділу письмового доручення слідчого чи прокурора за кримінальним провадженням відповідно до вимог ст. 260 КПК України та п. 2 ст. 7 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”.

Проведення аудіо-, відеоконтролю в зазначених місцях ПОТЗ, ОТП здійснюється за завданням, оформленим оперативним працівником підрозділу, який ініціював проведення заходу або отримав письмове дору-

чення слідчого чи прокурора щодо проведення НСРД. Завдання затверджується відповідним керівником МВС, ГУМВС, УМВС України.

Термін проведення аудіо-, відеоконтролю особи в спеціальних установах органів внутрішніх справ, слідчих ізоляторах та місцях відбукання кримінального покарання за одним завданням не повинен перевищувати 10 діб.

Відповідно до положень глави 21 КПК України та підрозділів 2.1.7 – 2.1.11 Інструкції за результатами проведення НСРД № 1 стосовно особи, яка утримується в ізоляторі тимчасового тримання, слідчому ізоляторі або іншій установі пенітенціарної служби, працівник оперативного підрозділу, який проводив такий захід, складає протокол.

Обов'язковою умовою проведення оперативно-розшукових заходів, що потребують ухали слідчого судді або рішення прокурора, є наявність достатніх підстав вважати, що в житловому приміщенні чи іншому володінні особи у відомостях, якими особа обмінюється з іншими особами безпосередньо або із застосуванням засобів телекомунікаційних мереж, у поштових відправленнях, телеграфній та іншій кореспонденції, містяться дані про готування до вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, про причетних до цього осіб, а також документи і предмети, що можуть мати доказове значення.

Відповідно до положень статті 250 КПК України в разі виникнення обставин, що потребують негайного реагування оперативних підрозділів, чи випадків, коли життя та здоров'я людини знаходяться під загрозою, а також з метою запобігання вчиненню тяжкого або особливо тяжкого злочину, передбаченого розділами I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини КК України проведення окремих оперативно-розшукових заходів (установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу, спостереження за особою, річчю або місцем) може бути розпочато до отримання ухвали слідчого судді за рішенням керівника оперативного підрозділу, узгодженого з прокурором. У такому випадку керівник оперативного підрозділу за погодженням з прокурором зобов'язаний невідкладно після початку такого оперативно-розшукового заходу звернутися до слідчого судді з клопотанням про надання відповідного дозволу.

Виконання будь-яких дій з проведення оперативно-розшукових заходів має бути негайно припинено, якщо слідчий суддя постановить ухвалу про відмову в наданні дозволу на їх проведення. Отримана внаслідок такого оперативно-розшукового заходу інформація має бути знищена в установленому законодавством порядку.

Застосування оперативно-технічних заходів під час внутрішньокамерної розробки здійснюється у спеціально обладнаних камерах, куди переводять або одразу поміщують негласного співробітника та розроблюваного. Як правило, про факт використання оперативно-технічних заходів негласного співробітника не сповіщають. Таке проведення оперативно-технічних заходів не потребує отримання дозволу апеляційного суду.

Фіксація оперативно-розшукової інформації технічними засобами під час внутрішньокамерної розробки створює додаткові гарантії її достовірності і визначає можливості подальшого перетворення (за потреби) даних, одержаних оперативно-розшуковим шляхом, на судові докази (легалізація). Проведення оперативно-технічних заходів вимагає творчого підходу. Від розумної ініціативи, ретельного планування та раціонального використання оперативної техніки залежить результативність цих заходів. Потрібно завжди пам'ятати, що використання оперативно-технічних заходів належить до особливо засекречених методів роботи оперативних підрозділів, тому необхідно чітко дотримуватися конспірації на всіх етапах їх підготовки і проведення.

***Використання матеріалів внутрішньокамерної розробки,
порядок оформлення завдання (звернення) на розробку
затриманих і заарештованих***

Основний напрямок реалізації даних, отриманих при оперативній розробці затриманих і заарештованих – це використання їх при проведенні окремих слідчих дій. У відношенні їх цілком діють загальні правила реалізації даних, отриманих від негласних джерел. Однак у реалізації даних, отриманих при розробці затриманих і заарештованих, є ряд особливостей, на яких варто зупинитися окремо.

По-перше, необхідно підкреслити існування підвищеної небезпеки розшифровки негласного співробітника, коли використовуються отримані від нього дані при проведенні тієї чи іншої слідчої дії, у зв'язку з чим у цей період взаємодія оперативного працівника і слідчого повинна бути найбільш тісною.

По-друге, відомості, отримані в процесі оперативної розробки затриманих і заарештованих, з ініціативи оперативних працівників або за дорученням слідчого, негайно повинні передаватися останньому для їх використання в розслідуванні. Якщо виникає необхідність у уточненні чи деталізації цих зведень, слідчий дає оперативним працівникам відповідне додаткове доручення. Одержувані в ході розслідування дані, що представляють оперативний інтерес, слідчий у свою

чергу зобов'язаний негайно повідомляти оперативним працівникам. Таким чином, правильно організована оперативна розробка затриманих і заарештованих припускає повсякденну і тісну взаємодію оперативних і слідчих працівників органів внутрішніх справ між собою по проведенню розслідування для досягнення найкращих результатів.

Одержуючи від оперативного працівника дані, добуті за допомогою негласного співробітника в камері, слідчий повинний користуватися ними дуже обережно. Особливо обережно необхідно їх використовувати при допиті самого розроблюваного. Не можна, наприклад, вводити в допит підозрюваного чи обвинувачуваного інформацію одержану зі зведень, отриманих від камерних негласних співробітників без попередньої і ретельної перевірки. Це найважливіше правило повинно неухильно дотримуватися тому, що негласний співробітник у камері не має можливості перевірити правильність фактів і обставин, що повідомляються розроблюваним, і свої повідомлення він цілком ґрунтує на тому, що йому стало відомо з розмов із затриманими й арештованими. Потрібно завжди пам'ятати, що затримані й заарештовані, особливо раніше судимі, як правило знають про те, що в камері використовуються негласні співробітники. Намагаючись виявити серед співкамерників негласних співробітників органів внутрішніх справ, вони спеціально розповідають у камері про епізоди злочинної діяльності, що свідомо не відповідають дійсності, вигадують різного роду обставини скоєних ними злочинів, називають вигаданих співучасників у розрахунку на те, що слідчий запитає про це їх на допиті. У цьому випадку, якщо на допитах дійсно, вигадують різного роду обставини скоєних ними злочинів, називають вигаданих співучасників у розрахунку на те, що слідчий запитає про їх на допиті. У цьому випадку, якщо на допитах дійсно задаються питання, пов'язані з цими епізодами й обставинами, вони роблять безпомилковий висновок про те, що в камері знаходиться негласний співробітник. Установивши цей факт, зазначені заарештовані потім уважно придивляються до кожного співкамерника і по поведженню, манері розмови й інших даних розшифровують негласних співробітників. Це призводить до провалу діла і ставить під загрозу життя негласного співробітника. От чому потрібно особливо ретельно перевіряти дані камерних негласних співробітників, перш ніж використовувати їх у процесі розслідування.

На практиці нерідко складається так, що негласний співробітник довідується від розроблюваного про такі факти й обставини його злочинної діяльності, про які крім розроблюваного і негласного співробітника ніхто не знає. Реалізація таких даних у процесі розслідування

ускладнюється, оскільки їх не можна використовувати звичайним шляхом не розшифрувавши негласного співробітника. У таких випадках оперативні працівники через негласного співробітника чи іншим шляхом намагаються установити, хто ще знає про ці обставини. Якщо це зробити неможливо, оперативний працівник прибігає до скоєння оперативної комбінації, розрахованої на створення у розроблюваного переконання, що про його дії стало відомо з інших джерел у результаті випадкового збігу обставин. В основу такої комбінації складається легенда, що повною мірою може забезпечити переконання розроблюваного в тому, що інформація про зазначені факти надійшла з якихось непередбачених джерел. Так, наприклад, для вилучення цінностей зі схованки в квартирі, про місце розташування яких розроблюваний в камері розповів негласному співробітнику (про цю схованку більш ніхто не знав) оперативні співробітники переконливо легендують необхідність повторного обшуку, при якому застосовують спеціальна техніка, і факт його застосування відображають у протоколі. І хоча схованка і цінності були виявлені за повідомленням негласного співробітника, а не в результаті використання приладу, у розроблюваного створюється повне переконання, що його «підвела» техніка, що знаходиться на озброєнні органів міліції, про наявність якої він раніше і не підозрював.

У ході оперативної розробки затриманих і заарештованих нерідко виникає необхідність у проведенні оперативної комбінації, розрахованої на дачу розроблюваним якого-небудь доручення негласному співробітнику на волі, наприклад із проханням сховати цінності, або зробити інші дії. Керівництво діями негласного співробітника в період підготовки і проведення таких заходів повинне бути особливо кваліфікованим. Головне, що потрібно в цих випадках – забезпечити досягнення поставленої мети і надійно зашифрувати негласного співробітника, виключити можливість його розшифровки і провалу розробки. Привід для проведення оперативної комбінації звичайно дає сам розроблюваний, коли в розмові з негласним співробітником висловлює намір іншим способом виявити прагнення зв'язатися з ким-небудь на волі і дати доручення, що може, на його думку, полегшити його положення. Найчастіше такий намір у розроблюваного виникає в той момент, коли він дізнається про майбутнє звільнення негласного співробітника з-під варти. У зв'язку з цим в основу оперативної комбінації повинна бути покладена легенда, яка самим переконливим образом обґрунтовує звільнення негласного співробітника з-під варти (не підтвердження підстав для затримання чи закриття кримінальної справи

за відсутністю або не доведеністю злочину тощо). Обравши найбільш придатну за даних обставин легенду, оперативний працівник оформлює за всіма правилами відповідну постанову про звільнення затриманого (якщо негласний співробітник перебував під вартою, як затриманий) або про закриття кримінальної справи і відповідно до існуючого порядку повідомляє його негласному співробітнику так, щоб це відбувалося в присутності співкамерників, або хоча б одного із них. Потім оперативний працівник під переконливим приводом (зібрати речі чи виконати інші формальності) дає негласному співробітнику можливість якийсь час побути з розроблюваним. Після того, як відповідне доручення негласному співробітнику буде дане (про це оперативний працівник може довідатися по заздалегідь обумовленому сигналу), він виводиться з камери і надалі діє по вказівці оперативного працівника в залежності від характеру даного йому доручення.

При проведенні оперативних комбінацій, розрахованих на одержання негласним співробітником доручення щодо дій на волі, нерідко виявляється дуже важливою для справи сама записка, написана розроблюваним і передана негласному співробітнику. Дії оперативних працівників по виявленню і вилученню такої записки для залучення її до кримінальної справи повинні бути особливо ретельно продуманими й обережними. В одних випадках вона може бути виявлена шляхом обшуку затриманих і арештованих, що знаходяться в камері (у цих випадках привід для обшуку повинний бути особливо переконливим). В інших – шляхом обшуку на квартирі осіб, кому адресована записка, при цьому випадку повинні бути достатні підстави для проведення обшуку і повна впевненість в тому, що вона буде виявлена. Важливі й інші моменти по виявленню і вилученню такого роду записок, але тільки такі заходи, які можуть забезпечити цілком правомірну появу її в кримінальній справі й у той же час надійну зашифровку негласного співробітника.

Знайомитися з оперативними повідомленнями мають право начальники відділу, їх заступники, начальники оперативних відділень. Про оперативні дані, що можуть бути використані в ході розслідування, оперативний працівник повинний повідомити слідчого органів внутрішніх справ, що веде розслідування. Але при всіх обставинах використання цих даних слідчим не повинне спричинити розшифровку негласного співробітника. Оперативник повинний домовитися зі слідчим і про порядок їх використання.

Оперативна розробка в місцях позбавлення волі здійснюється працівниками оперативних апаратів як за власною ініціативою, так і по

спеціальному письмовому зверненню оперативних апаратів ОВС. Звернення на оперативну розробку заарештованих, переведених з ІТТ у слідчі ізолятори, а також які знаходилися в установах виконання покарання надсилаються на ім'я начальника слідчих ізоляторів, установ виконання покарань за підписом керівників оперативних апаратів ОВС. Звернення повинне бути мотивованим і містити наступні зведення:

- а) анкетні дані й інші дані про особу заарештованого;
- б) підстави для розробки;
- в) чи залучався заарештований до негласного співробітництва раніше;
- г) чи розроблювався раніше;
- д) у якому напрямку потрібно здійснювати його подальшу розробку;
- е) які питання при цьому необхідно з'ясувати;
- ж) найбільш прийнятний спосіб розробки – наодинці з розроблюваним, одноособово агентом, спареною агентурою тощо.

Особлива увага в завданні звертається на біографічні та психологічні дані. У завданні ці дані диференційовані на конкретні пункти, розкриття яких дозволяє оперативним працівникам кваліфіковано підбрати і керувати роботою негласного співробітника.

Після закінчення внутрішньокамерної розробки оперативний працівник забезпечує виведення з розробки агента та вживає необхідних заходів щодо його зашифрування на випадок можливої зустрічі з розроблюваними або іншими особами, які бачили його в камері. Зашифруванню агента повинна сприяти правдива легенда про підстави його звільнення з ізолятора тимчасового тримання: у зв'язку із закриттям справи, актом амністії, закінченням строку давності; малозначністю вчиненого, за недоведеністю обвинувачення та за інших підстав, правомірність яких не викликає сумніву в розроблюваного та інших осіб.

Після завершення внутрішньокамерної розробки та виведення агента, матеріали, які були підставою для його введення в розробку та отримана оперативна інформація надсилаються до органу внутрішніх справ, де агент знаходиться на зв'язку. Ці матеріали долучаються до робочої справи агента. Інформація, отримана під час внутрішньокамерних розробок, обліковується в Управліннях (відділах) інформаційних технологій ГУМВС-УМВС-УМВСТ після заповнення та надсилання карток на отриману інформацію.

Висновки

Зазначені особливості дозволяють зробити висновок про те, що оперативна розробка затриманих і заарештованих є різновидом оперативної розробки, здійснюваної в особливих умовах, коли розроблюваний і негласний співробітник разом перебувають в умовах ізоляції.

У процесі внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих виявляються причини злочину й умови, що сприяли його скоєнню, а також виявляються факти про злочини, які готуються чи замислюються особами, які знаходяться на волі, не зв'язаними з розроблюваними по даній справі, але добре йому відомими. Внутрішньокамерна розробка затриманих і заарештованих сприяє всебічному, повному й об'єктивному розслідуванню злочинів. Крім того, виявлення в ході внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих осіб, що знаходяться на волі і готуються до скоєння злочину, дозволяє вести успішну роботу по запобіганню злочинів.

З метою підвищення ефективності роботи з організації внутрішньокамерних розробок затриманих і заарештованих в оперативних підрозділах ГУМВС, УМВС, як правило, створюються підрозділи (відділи, відділення, сектори), які спеціалізуються на роботі з негласними співробітниками, які здійснюють розробки затриманих і заарештованих у ізоляторі тимчасового тримання, приймальниках-розподільниках і спеціальних приймальниках для адміністративно арештованих.

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТАКТИКА

Програма вибіркової навчальної дисципліни

Вступ

Програма навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова тактика» є складовою стандарту вищої освіти, вона визначає роль і місце оперативно-розшукової діяльності у підготовці фахівців органів внутрішніх справ, мету і основні завдання її вивчення, розкриває інформаційний обсяг навчальної дисципліни, рівень сформованості вмінь і знань у сфері ОРД, зміст, форми та засоби навчального процесу. Програма навчальної дисципліни «Оперативно-розшукова тактика» складена з урахуванням змін у системі кримінального судочинства, пов'язаних із прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України.

Зміст програми відрізняється від традиційного підходу побудови таких документів з акцентом на діяльність окремих видів оперативних підрозділів органів внутрішніх справ. Програма переважно націлена на формування знань і вмінь протидії конкретним видам злочинів, передбачених Кримінальним кодексом України.

Програма навчальної дисципліни призначена для підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавр. Вона викладається у взаємозв'язку з конституційним, кримінальним, кримінально-процесуальним, адміністративним правом, криміналістикою, кримінологією та іншими юридичними дисциплінами.

Структура та зміст навчальної дисципліни. «ОРТ» складається з восьми тем, якими передбачено вивчення сутності тактики оперативно-розшукової діяльності, її методів, засобів.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни є підготовка кваліфікованих працівників оперативних підрозділів для органів внутрішніх справ, здатних самостійно виконувати завдання, пов'язані з виявленням, запобіганням, розслідуванням злочинів, розшуком злочинців та безвісно зниклих осіб, прищеплення курсантам (слухачам) практичних навичок оперативно-розшукової роботи, дотримання режиму конспірації, а також виховання в них чесності, пильності, службової добросовісності,

поваги до прав людини та громадянина, принципового ставлення до найменших порушень законності, норм моралі, професійної етики.

По закінченні курсу навчання фахівець за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра **повинен знати:**

- основи правового забезпечення оперативно-розшукової діяльності у сучасних умовах;

- структуру навчальної дисципліни „ОРТ”, завдання, систему, правову основу, принципи оперативно-розшукової тактики; поняття оперативно-розшукової тактики, її необхідність та зумовленість, місце в системі протидії злочинності, принципи, на яких ґрунтується здійснення оперативно-розшукових заходів, завдання, які виконуються в процесі ОРД;

- поняття, систему та тлумачення підстав для проведення ОРД оперативними підрозділами правоохоронних органів з урахуванням положень сучасної теорії ОРД та чинного законодавства; порядок документального оформлення підстав здійснення ОРД та процедуру використання документів, що містять такі підстави в оперативно-службовій діяльності правоохоронних органів;

- засоби забезпечення законності та гарантій дотримання конституційних прав і свобод громадян у здійсненні оперативно-розшукових заходів; гарантії дотримання законності під час проведення оперативно-розшукових заходів; права громадян та юридичних осіб із приводу обмеження їхніх прав і свобод; порядок поновлення порушених прав і відшкодування матеріальних та моральних збитків;

- поняття і зміст загальної та спеціальної оперативно-розшукової тактики; види оперативно-розшукових ситуацій, оперативно-тактичного моделювання; поняття, структуру оперативної комбінації та вимоги, що висуваються до неї;

- сутність, поняття і значення оперативного пошуку; особливості організації і тактики виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес; ОРЗ, що використовуються в оперативному пошуку; документальне оформлення результатів виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес;

- сутність і значення оперативно-розшукового запобігання; напрями оперативно-розшукового запобігання; особливості використання в оперативно-розшуковому запобіганні негласних працівників, засобів та заходів оперативно-розшукової діяльності; порядок, зміст і правову основу взаємодії оперативних підрозділів ОВС у процесі оперативно-розшукового запобігання з іншими службами та відомствами;

- поняття, сутність та значення оперативної розробки у боротьбі зі злочинністю; основні напрями оперативної розробки; оперативно-розшукові справи, їх категорії та підстави заведення; порядок документального оформлення заведення, провадження та припинення оперативно-розшукових справ;

- сутність і значення планування оперативної розробки; види планів, що складаються в оперативно-розшукових справах; способи забезпечення оперативної розробки агентурою та виконання завдань оперативної розробки;

- поняття, сутність і напрями документування злочинної діяльності розроблюваних осіб; правову основу та значення документування злочинної діяльності, вимоги, що висуваються до нього, конкретні тактичні прийоми по кожному напрямку документування; особливості документування за допомогою технічних засобів;

- поняття та сутність реалізації матеріалів оперативної розробки; порядок підготовки ОРС до реалізації; критерії визначення моменту реалізації матеріалів оперативної розробки; тактичні прийоми реалізації оперативно-розшукової інформації та використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності; порядок використання оперативно-розшукової інформації в кримінальному процесі;

- нормативне регулювання розробки затриманих і заарештованих; документальне оформлення внутрішньокамерної розробки; організацію і тактику розробки затриманих та заарештованих в умовах ізоляторів тимчасового тримання, слідчих ізоляторів; особливості оперативної розробки затриманих і заарештованих окремих категорій; організацію і тактику введення агентів у внутрішньокамерну розробку; особливості зв'язку з агентами; виведення агентів з оперативної розробки затриманих і заарештованих;

По закінченні курсу навчання фахівець за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра **повинен уміти**:

- проводити особисто чи брати участь у здійсненні всіх видів оперативно-розшукових заходів, оформлювати їх результати;

- складати оперативно-службову документацію щодо надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів із застосуванням технічних засобів;

- застосовувати окремі тактичні прийоми особистого пошуку (установлювати контакт з особами, які становлять оперативний інтерес, виявляти в громадських місцях осіб, які становлять оперативний інтерес, проводити установчі заходи та візуальне спостереження); використовувати засоби індивідуального маскування і оперативної тех-

ніки; документально оформлювати результати проведення особистого пошуку;

- використовувати сучасні інформаційні технології та діючі системи обліків в оперативно-розшуковій діяльності;

- складати плани оперативно-розшукових заходів у оперативно-розшукових справах; висувати версії; залучати до конфіденційного співробітництва осіб із числа зв'язків розроблюваних, а також забезпечувати введення агентів в оперативну розробку;

- документувати злочинну діяльність розроблюваних за всіма напрямками документування;

- складати плани реалізації матеріалів оперативно-розшукових справ та легалізовувати інформацію, отриману під час оперативно-розшукової діяльності; готувати плани проведення оперативно-розшукових операцій;

- документально оформлювати введення негласного працівника у внутрішньокамерну розробку, легендувати і зашифровувати джерела отриманої інформації під час її використання на досудовому слідстві;

- розробляти плани негласних слідчих (розшукових) дій з розслідування вбивств та інших тяжких злочинів; реалізувати отриману оперативну інформацію;

- розробляти плани негласних слідчих (розшукових) дій із запобігання та розслідування злочинів проти власності;

- використовувати в кримінальному судочинстві оперативно-розшукові відомості про факти протиправної діяльності; використовувати можливості негласних працівників, спеціалістів, громадськості та оперативної техніки.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1

Тема № 1. Поняття, зміст та сучасні проблеми оперативно-розшукової тактики.

Поняття і зміст загальної та спеціальної оперативно-розшукової тактики. Сутність, завдання та елементи оперативно-розшукової тактики.

Поняття та види оперативно-розшукових ситуацій. Вивчення та оцінка оперативно-розшукової ситуації. Уявне та фізичне моделювання в оперативно-розшуковій тактиці. Оперативно-тактичне прогнозування й планування. Тактика використання інформації, здобутої під

час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Поняття та види оперативно-тактичного моделювання.

Виконання оперативно-тактичних завдань шляхом використання сприятливих умов, що склалися природно.

Тема № 2. Пошукові заходи оперативних підрозділів.

Сутність, поняття та значення оперативного пошуку як організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності з виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес. Завдання, що виконуються за допомогою оперативного пошуку. Суб'єкти оперативного пошуку. Напрями пошукової роботи по лініях роботи підрозділів карного розшуку, державної служби боротьби з економічною злочинністю, підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, підрозділів кримінальної міліції у справах дітей, підрозділів по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, по боротьбі з кіберзлочинністю, а також спецпідрозділів по боротьбі з організованою злочинністю. Об'єкти оперативного пошуку: перелік осіб, фактів та предметів, що становлять оперативний інтерес для оперативних підрозділів органів внутрішніх справ.

Особливості організації і тактики виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес. Елементи організації пошукової роботи. Специфіка планування роботи з оперативного пошуку. Сили та засоби, які використовуються в оперативному пошуку. Взаємодія оперативних та інших служб органів внутрішніх справ у пошуковій роботі. Оперативно-розшукові заходи, що забезпечують отримання та перевірку первинних відомостей під час оперативного пошуку. Особливості використання негласних працівників у пошуковій роботі різними оперативними підрозділами органів внутрішніх справ.

Порядок документального оформлення результатів виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес. Порядок та основні напрями реалізації первинних даних оперативного пошуку.

Тема № 3. Запобігання злочинам у сучасних умовах роботи оперативних підрозділів.

Сутність, поняття та значення оперативного запобігання. Порядок, зміст і правова основа взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ у процесі оперативного запобігання з іншими службами та відомствами, громадськістю. Особливості використання в оперативному запобіганні негласних працівників, окремих засобів та методів оперативно-розшукової діяльності.

Виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, і застосування до них індивідуальних оперативно-профілактичних заходів. Підстави проведення індивідуальних оперативно-профілактичних заходів. Коло осіб, щодо яких необхідно здійснювати індивідуально-запобіжні заходи. Специфіка використання негласних працівників та оперативно-розшукових заходів, тактичні прийоми, що застосовуються у проведенні індивідуальної профілактики.

Попередження злочинів, що замислюються або готуються, та припинення вчинюваних злочинів. Джерела отримання інформації про злочини, що замислюються або готуються. Ознаки реальності злочинних задумів. Специфіка використання негласних працівників та оперативно-розшукових заходів у попередженні злочинів, що замислюються або готуються, й припиненні вчинюваних злочинів. Основні способи впливу негласних працівників на осіб, які виношують злочинні задуми. Тактичні прийоми, застосовувані негласними працівниками, у запобіганні злочинам, що готуються. Поняття припинення злочину. Загальна характеристика оперативно-розшукових ситуацій, що складаються під час припинення вчинюваних злочинів. Завдання оперативного підрозділу, що виникають у зв'язку з одержанням оперативної інформації про попередню злочинну діяльність. Аналіз та оцінка інформації про об'єкт передбачуваного злочинного посягання, обстановку попередньої злочинної діяльності та осіб, які готують злочин. Організаційні особливості запобігання злочинам, що готуються, та припинення вчинюваних злочинів. Оперативно-розшукові заходи й тактичні прийоми, що застосовуються під час припинення вчинюваних злочинів.

Тема № 4. Особливості планування за оперативно-розшуковими справами.

Поняття, сутність та значення оперативної розробки як окремої організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності. Завдання оперативної розробки та основні вимоги, що до неї висуваються. Співвідношення оперативної розробки з іншими організаційно-тактичними формами ОРД. Призначення оперативної розробки у виявленні, припиненні та розслідуванні злочинів, розшуку злочинців та безвісно зниклих громадян. Правові, психологічні та морально-етичні основи оперативної розробки. Підстави для початку провадження оперативної розробки.

Оперативно-розшукові справи, їх категорії, підстави заведення, строки ведення, порядок провадження та припинення. Порядок обліку

оперативно-розшукових справ, підстави та порядок їх пересилання в інші оперативні підрозділи. Порядок постановки розроблюваних осіб на додатковий оперативний облік.

Сутність і значення планування в оперативній розробці. Вимоги, що висуваються до складання планів заходів за оперативно-розшуковою справою. Види планів оперативно-розшукових заходів, що складаються в оперативно-розшукових справах. Особливості побудови версій та проведення їх перевірки за різними категоріями оперативно-розшукових справ.

Способи вирішення окремих завдань оперативної розробки. Значення правильного вибору способу вирішення окремих завдань оперативної розробки. Вирішення завдань оперативної розробки шляхом використання сприятливих умов, що природно склалися. Оперативна комбінація як спосіб вирішення завдань оперативної розробки.

Сутність та способи забезпечення оперативної розробки агентурою. Залучення до конфіденційного співробітництва осіб із числа зв'язків розроблюваних. Забезпечення введення агентів в оперативну розробку. Специфіка планування та проведення оперативних комбінацій з введення агентів в оперативну розробку. Особливості впровадження негласних працівників в організовані групи та злочинні організації.

Тема № 5. Оперативно-розшукові комбінації за оперативно-розшуковими справами.

Поняття, види та структурні елементи комбінації. Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації. Поняття легенди та вимоги, що до неї висуваються. Інценування. Матеріально-технічне підкріплення легенди. Основні правила підготовки та проведення оперативної комбінації. Порядок підготовки, проведення та документального оформлення оперативної комбінації. Процесуальні особливості проведення контролю за вчиненням злочину у формах спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину відповідно до вимог ст. 271 КПК України.

Тема № 6. Співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування.

Сутність, значення та поняття документування злочинних дій розроблюваних осіб. Вимоги, що висуваються до документування злочинної діяльності розроблюваних осіб. Забезпечення законності під час документування.

Поняття фактичних даних в оперативно-розшуковій та процесуальній діяльності. Характеристика фактичних даних, що підлягають виявленню й фіксації під час документування злочинних дій розроблюваних осіб. Межі документування й оформлення його результатів.

Сили та засоби оперативних підрозділів, що використовуються у документуванні. Використання можливостей інших служб органів внутрішніх справ, державних органів та представників громадськості, фахівців різних галузей знань у документуванні. Напрями документування злочинної діяльності розроблюваних осіб.

Виявлення осіб, які можуть бути свідками, та забезпечення можливості використання даних, якими вони володіють. Конкретні тактичні прийоми по зазначеному напрямку документування. Тактика використання по зазначеному напрямку документування можливостей, наданих Законами України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

Виявлення предметів і документів, що можуть бути доказами, забезпечення можливості їх використання на досудовому розслідуванні. Конкретні тактичні прийоми по зазначеному напрямку документування. Тактика використання можливостей негласних працівників у зазначеному напрямі документування.

Безпосередня фіксація дій розроблюваних осіб за допомогою технічних засобів. Конкретні тактичні прийоми зазначеного напрямку документування. Особливості застосування засобів негласного аудіо-, відеозапису, фотозйомки, дактилоскопіювання, інших технічних засобів.

Заходи, що забезпечують можливість використання фактичних даних, здобутих під час документування злочинних дій розроблюваних, як доказів у кримінальному судочинстві.

Тема № 7. Особливості тактичних прийомів реалізації оперативно-розшукової інформації.

Сутність, поняття та значення реалізації матеріалів оперативної розробки. Вимоги, що висуваються до реалізації.

Тактика підготовки та безпосередньо реалізації матеріалів оперативної розробки. Умови, що забезпечують успішну реалізацію матеріалів оперативної розробки. Аналіз інформації під час підготовки матеріалів оперативно-розшукової справи до реалізації. Визначення моменту реалізації матеріалів оперативної розробки, її напрямів та тактичних прийомів.

Тактичні прийоми реалізації оперативно-розшукової інформації та використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Порядок передачі матеріалів оперативно-розшукової діяльності слідчому. Зміст планів реалізації матеріалів оперативно-розшукових справ. Порядок уведення до кримінального процесу фактичних даних, отриманих у результаті проведення оперативно-розшукових заходів. Тактика зашифровки джерел оперативно-розшукової інформації в процесі доказування.

Сутність та значення виведення негласних працівників з оперативної розробки. Способи (тактичні прийоми) виведення негласних працівників з оперативної розробки, їх уберігання від розшифрування та неправомірного притягнення до кримінальної відповідальності.

Реалізація оперативної розробки на групу осіб шляхом проведення оперативно-розшукової операції, їх види, типові плани щодо затримання злочинців у різних умовах.

Форми взаємодії працівників оперативних підрозділів та слідчих під час реалізації оперативно-розшукової інформації. Порядок складання спільних планів слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у рамках оперативно-розшукового супроводження у кримінальних провадженнях про організовану злочинну діяльність.

Тема № 8. Взаємодія зі слідчими підрозділами у проведенні внутрішньо камерної розробки затриманих та заарештованих.

Сутність і призначення оперативної розробки затриманих і заарештованих осіб. Обставини, що зумовлюють необхідність проведення такої розробки. Поняття та завдання внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих осіб. Відомче нормативне регулювання розробки затриманих і заарештованих. Документальне оформлення внутрішньокамерної розробки.

Особливості організації і тактики розробки затриманих та заарештованих в умовах ізоляторів тимчасового тримання, слідчих ізоляторів, приймальників-розподільників, спецприймальників.

Порядок підбору агентів для внутрішньокамерної розробки конкретного об'єкту. Способи введення агента у внутрішньокамерну розробку. Використання оперативних комбінацій з метою введення агентів у внутрішньокамерну розробку. Організація зв'язку та керівництва агентом, який працює у внутрішньокамерній розробці. Специфіка та тактичні прийоми застосування у внутрішньокамерній розробці спареної агентури. Документальне оформлення та способи перевірки об'єктивності інформації, здобутої у результаті внутрішньокамерній

розробці. Порядок використання оперативно-технічних заходів з метою здійснення контролю за агентом під час внутрішньокамерної розробки.

Виведення агентів із внутрішньокамерної розробки. Порядок і тактика використання відомостей, отриманих у результаті внутрішньокамерної розробки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Нормативні акти:

1. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 04. 02. 2011 р. № 2952-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 01. 11. 2011 р. № 3718-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : за станом на 22.05.2012 р. – К. : Алерта, 2012. – 304 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : закон України від 13.04.2012 р. № 4652-VI : за станом на 22.05.2012 р. – К. : Алерта, 2012. – 39 с.
5. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві [Електронний ресурс] : закон України від 23.12.1993 р. № 3782-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 11.06.2009 р. № 1254-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про інформацію [Електронний ресурс] : закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 09.05.2011 р. № 2938-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Про міліцію [Електронний ресурс] : закон України від 20.12.1990 р. № 565-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 10.10.2011 р. № [v010p710-11](#). – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
8. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 19. 11. 2012 р. № 3412-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

9. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : закон України від 30.06.1993 р. № 3341-ХІІ із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 05.06.2011 р. № 3334-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

10. Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів [Електронний ресурс] : указ Президента України від 07.11.2005 р. № 1556 / 2005 із змін., внес. згідно із Указами Президента України : за станом на 16.01.2006 р. № 6 / 2006. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

11. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : указ Президента України від 21.10.2011 р. № 1000 / 2011. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://president.gov.ua/documents/14091.html>. – Назва з екрана.

12. Про затвердження Програми вдосконалення агентурно-оперативної роботи органів внутрішніх справ України на 2011–2014 роки [Текст] : наказ МВС України від 31.05.2011 № 253. – Для службового користування.

13. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів внутрішніх справ України та органів і установ кримінально-виконавчої системи України при здійсненні оперативно-розшукової діяльності [Текст] : спільний Наказ МВС України та ДДУПВП від 31.10.2002 р. № 009/003. – Цілком таємно.

14. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень [Текст] : наказ МВС України від 14.08.2012 № 700.

15. Про затвердження Інструкції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих осіб [Текст] : наказ МВС України від 05.01.2005 № 3. – Для службового користування.

16. Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно.

17. Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Книжкові видання:

18. Агентурная работа ОВД. – Мн.: Минская ВШ МВД СРСР, 1987. Инв. № 06538.

19. Актуальные проблемы повышения эффективности агентурной работы ОВД КВШ МВД СССР, Киев 1988г. Инв. № 00518.

20. Андреев Б.В., Пак П.Н., Хорст В.П. Расследование преступлений в сфере компьютерной информации. – М.: Юрлитинформ, 2001. – 152 с.

21. Ануфрієв М.І. Підготовка штатних негласних оперативних працівників ОВС: організаційно-правові основи: Монографія. – К.: РВВ МВС України, 2002, – 156 с. (Таємно).

22. Бандурка А.М., Горбачев А.В. Оперативно-розыскная деятельность: правовой анализ. Киев. РИО МВД Украины. –1994. –160с.

23. Бандурка О.М. Интерпол: Міжнародна організація кримінальної поліції: Наук.-практ. посібник. – Харків: Держ. спеціалізоване вид-во «Основи», 2003. – 324 с.

24. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: Підруч. – Х.: Видавництво НУВС, 2002. – Ч. 1. – 336 с.

25. Бандурка С. А., Слинько С. В., Погорельский М. А. Оперативно-розшукова діяльність: Правові основи: (Структурно-логічні схеми): навч. посібник / За ред. Ю.М. Грошевого. – Харків: РВФ “АРСІС”, ЛТД, 2005. – 190 с.

26. Бараненко Б.И. Дидоренко С.А. Методология теории и практики ОРД в современных условиях: перспективы: Монография. – 2-е изд., перераб. и доп. / МВД Украины, Луганская Академия вн. дел. – Луганск: РИО ЛАВД, 2005. – 131 с.

27. Басецкий И.И. Основы работы с агентурой. Учебное пособие. Инв. № 06537.

28. Басков В.И. Оперативно-розыскная деятельность: Учебно-методическое пособие. – М.: БЕК, 1997. – 88 с.

29. Бельсон Я.М. Интерпол в борьбе с уголовной преступностью / Под ред. И.И. Карпеца. – М.: Наука, 1989. – 236 с.

30. Берназ В.Д., Берназ П.В. Взаємодія слідчого з оперативним уповноваженим, спеціалістом та експертом при розслідуванні злочи-

нів, пов'язаних із наркобізнесом: Навчально-практичний посібник. – Одеса: Видавництво ОЮІ НУВС, 2005. – 50 с.

31. Бордиловский Э.И. Предупреждение и раскрытие половых преступлений. – Ташкент, 1988. Инв. № 06301.

32. Бытко Ю.И. Квартирные кражи и некоторые меры их предупреждения. – Саратов, 1989. Инв. № 6497.

33. Васильев А.Н. Проблемы методики расследования отдельных видов преступлений. – М., 1978. – 35 с.

34. Васильев Н.Н, Вербовой В.Т., Чупыгин П.Е. Выявление среди осужденных, содержащихся в исправительно-трудовых учреждениях лиц, фактов, представляющих оперативный интерес: Учеб. пособие. – М., 1981. Инв. № 00208.

35. Використання психологічних знань в оперативно-розшуковій діяльності. Монографія / О.Ф. Долженков, Г.Є. Запорожцева, А.П. Кіцул, Е.В. Рижков. – Одеса: НДРВВ ОІВС, 2001. – 231 с.

36. Владимирский А.А., Коваленко А.С., Тихоненко В.И. Агента-турная разработка задержанных и арестованных: учебное пособие. – М.: МВД СССР, 1976.

37. Волченков В.В. Предупреждение и раскрытие бандитизма, разбоев и грабежей. Особенности борьбы с грабежами и разбойными нападениями с проникновением в жилище граждан. – М., 1984. Инв. №05583.

38. Гетьман Н.И. Организация борьбы с преступлениями на пассажирском железнодорожном транспорте / Н.И. Гетьман, Ю.В. Степаненко. – М.: Экзамен, 2003. – 128 с.

39. Голубенко В. Оперативная разработка в СИЗО. – К: Академия МВД Украины, 1993г. Инв. № 06768.

40. Горшков А.А., Корячкин В.И., Сбирунов П.Н., Закиров Б.А. Преступные группы сбытчиков наркотиков и практика их разоблачения. –Ташкент, 1990. – 130 с.

41. Губанов А.И. Организация и тактика раскрытия аппаратами УР краж из квартир. – ВНИИ МВД СРСР: М., 1987. Инв. № 06285.

42. Дехтяр И.Н. Особенности организации работы аппаратов уголовного розыска в индустриальных промышленных районах крупных городов. – Хабаровск, 1990. Инв. № 06509.

43. Доказательства, доказывание и использование результатов оперативно-розыскной деятельности: Учебное пособие / Н.А. Громов, В.А. Пономаренко, А.Н. Гушин, Ю.В. Францифоров. – М.: Издательство ПРИОР, 2001. – 168 с.

44. Долженков О.Ф. Основы разведки в средевищі та інфраструктурі злочинності / Долженков О.Ф., Некрасов В.А., Черкасов Ю.Е. – Одеса: Вид-во Одеського юридичного ін-ту ХНУВС, 2003. – 197 с.

45. Долженков О.Ф., Думко А.Ф., Козаченко І.П. ОРД як правоохоронна функція кримінальної міліції. – ОІВС. Одеса. 2000. Інв. № 7210.

46. Жбанов В.А. Организация и тактика раскрытия умышленных убийств по горячим следам. – М., 1982. Инв. № 05216.

47. Жигарев Е.С. Тактика использования служебных собак в деятельности органов внутренних дел. Учебное пособие. – М., 1985.

48. Жуков Н.И. Информация (философский анализ центрального понятия кибернетики). – Минск, 1971.

49. Запобігання і припинення правопорушень у рухомому складі пасажирського залізничного транспорту / [Грохольський В. Л., Юхно О. О., Продайко С. В. Та ін.]. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2006. – 224 с.

50. Запобігання, розкриття, викриття та розслідування крадіжок вантажів на залізничному транспорті України. Методичний посібник / [упорядкув. С. В. Продайко, О. О. Юхно]. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 174 с.

51. Затхей М.М. Поведінка оперативного працівника при проведенні розвідувального опитування // Юридична наука та правоохоронна діяльність: Матеріали міжвуз. наук.-практич. конф. (травень, 2000). – Дніпропетровськ, 2000. – Вип. 1. – С. 350-352.

52. Збірник методичних матеріалів Головного слідчого управління МВС України з питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ / Під ред. П.В. Коляди. – К., 2001. – 69 с.

53. Збірник методичних рекомендацій з питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ / За ред. П.В. Коляди. – К.: ГСУ МВС України, 2001. – 105 с.

54. Зеленецкий В.С., Козьяков И.Н. Ведомственный контроль и прокурорский надзор за законностью оперативно-розыскной деятельности. – Х.: Восточно-региональный центр гуманитарно-образовательных инициатив, 2003. – 256 с.

55. Зразки основних документів з оперативно-розшукової діяльності органів внутрішніх справ: Навчально-практичний посібник / Ортинський В.Л., Євтушок В.П., Столбовий В.П. – Львів: ЛІВС, 2002. – 171 с.

56. Казміренко Л.І., Кондратьєв Я.Ю., Сервецький І.В., Тарарухін С.А., Юхновець Г.О. Психологія довірчих відносин в оперативно-розшуковій діяльності: Навч. посібник. — К.: Національна академія внутрішніх справ України, 1997. — 108 с.

57. Калининвич. Л.Н., Босецкий П.И. Агентурная работа ОВД: правовой моральный этнический и тактический аспекты. Минская ВШ МВД СССР, 1987. Инв. № 00528.

58. Камыш В.Г. Предупреждение и раскрытие краж оружия и взрывчатых веществ. — Академия милиции Республики Беларусь. — Минск, 1992. Инв. №06648.

59. Камыш В.Г. Раскрытие разбойных нападений на квартиры и домовладения граждан. — Минск, 1991. Инв. №06590.

60. Кантекарь Н.Т. Предотвращение и раскрытие краж и угонов автомашин, транспортных средств. Лекция для слушателей и курсантов учебных заведений МВД. Инв. № 05580.

61. Кантенкарь Н.Т., Ручки С.Б.. Организация и тактика раскрытия краж личного имущества граждан из квартир. Инв. №04576.

62. Киселевская Л.М. Характеристика краж и угонов автомашин, транспортных средств. Инв. № 4772.

63. Клеверсон С., Ланкастер Ф., Дж. Мила (США). Результаты некоторых исследований в области поиска информации // Вопросы индексирования и информационного поиска. — М.: ВИНТИ АН СССР, 1965.

64. Козаченко И.П. Сущность и задачи агентурно-оперативного наблюдения в предупреждении преступлений // Вопросы совершенствования агентурно-оперативной работы органов внутренних дел. — Киев, 1984.

65. Козаченко И.П. Тактика применения методов ОРД в профилактике и раскрытии преступлений. Учебное пособие, КВШ, К., 1988. Инв. №00532.

66. Козаченко И.П., Голубец В.В. Агентурный метод в теории и практике оперативно-розыскной деятельности.//Сб. Научных трудов Украинской академии внутренних дел. — К., 1992.

67. Козаченко И.П., Лекарь А.Г. Деятельность МВД, УВД по изучению оперативной обстановки и реагированию на ее изменения. — Киев: МВД УССР, 1980.

68. Козаченко І.П. Оперативно-розшукова діяльність як державно-правова форма боротьби зі злочинністю. —К., 1995. —42с.

69. Крылов В.В. Расследование преступлений в сфере информации. — М.: Городец, 1998. — 264 с.

70. Кузнецов В.А., Чупкова Е.И. Предупреждение ОВД краж личного имущества граждан из квартир. Учебное пособие. – ВНИИ МВД СРСР: Киев, 1986. Инв. № 05908.

71. Курочка М.Й. Законність в ОРД та прокурорський нагляд за її дотриманням / За ред. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 2001. – 160 с.

72. Легальний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів: Методичні рекомендації. / Стрільців О.М., Щур О.В., Никифорчук Д.Й., Тичина Д.М. – К.: РВЦ НАВСУ України, 2005. – 80 с.

73. Лекарь А.Г. Агентурная разработка задержанных и арестованных: Учебное пособие. – Омск, 1983.

74. Лищенко Н.Д., Лукьянченков Е.Д. Организация и тактика борьбы с умышленными убийствами. – Киев, 1984. Инв. № 06652.

75. Лукашов Б.А. Организация и тактика оперативно-розыскных мероприятий по розыску скрывшихся преступников. Инв. №05993.

76. Лукашов Б.А. Розыскная работа ОВД. Инв. №06074.

77. Лукашов В.А. Организация первоначальных ОРМ по раскрытию преступлений. – Киев, 1981. – 60 с.

78. Лукашов В.А. Предупреждение и раскрытие разбоев и грабежей. – М., 1978. Инв. №3734.

79. Лукашов В.А. Предупреждение и раскрытие умышленных убийств и телесных повреждений. – Москва, 1984. Инв. № 05585.

80. Меркушин В.В. Борьба с транснациональной организованной преступностью. – Мн.: Амалфея, 2003. – 208 с.

81. Методические рекомендации по дрессировке розыскных собак для поиска наркоманов ГУУР МВД Украины. К., 1992. Инв. №6853.

82. Методические рекомендации по совершенствованию ОРМ по борьбе с автокражами, угонами и фактами насильственного завладения транспортными средствами. – МВД СССР. Инв. № 1504.

83. Найкращі зразки міжнародної практики боротьби з торгівлею людьми: Методичні рекомендації для співробітників правоохоронних органів України з питань виявлення, розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми/ Пол Холмс у співавторстві з Генеральною прокуратурою України та МВС України. – К., 2003. – 209 с.

84. Некрасов В.А., Бірюков Г.М., Корсун С.І. Проникнення в злочинне середовище: організаційно-тактичні основи: Монографія / РВВ МВС. – К. 2004. – 196 с.

85. Некрасов В.А., Индиченко Б.В., Матвійчук В.В. Методи оперативно-розшукової діяльності: Навчальний посібник. – К.: РВВ МО, 2005. – 208 с.

86. Некрасов В.А., Мацюк В.Я., Філіпенко Н.Є., Родинюк Л.В. Оперативне розпізнавання: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 216 с.

87. Образцов В.А. Выявление и изобличение преступника. – М.: Юристь, 1997. – 336 с.

88. Овчинский С.С. Оперативная разработка, осуществляемая аппаратами уголовного розыска. – М., 1982. Инв. № 00253.

89. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация / Под ред. А.С. Овчинского и В.С. Овчинского. – М.: МНФПА-М, 2000. – 367 с.

90. Олейник П.А. Тактика розыска скрывшихся преступников. Инв. № 03706.

91. Оперативное обслуживание УР криминогенных контингентов и объектов. Учебное пособие. – Минск: Минская ВШ МВД СССР, 1986., инв. №06536.

92. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підруч. / Е.О. Дідоренко, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв та ін. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 1999. – Т. 1. – 390 с.

93. Оперативно-розшукова діяльність: Навч. посіб. / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 310 с.

94. Оперативно-розшукова інформація: проблеми реалізації: Монографія / О.П.Снігерьев, Г.О.Душейко, О.А. Долгий та ін. / За заг. ред. А.М.Подольки і П.В.Коляди. – Суми: ВВП «Мрія-1», 2003. – 204с.

95. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел: Общая часть / Под ред. В.М. Аتماжитова. – М.: Акад. МВД СССР, 1990. – 282 с.

96. Оперативно-розыскная деятельность. Термины и определения. Учебное пособие КВШВД СССР К. 1988г. Инв. № 00550.

97. Оперативно-розыскная деятельность: учеб. / Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского и др. – М.: Инфра-М, 2004. – 848 с.

98. Организационные аспекты деятельности ОВД по раскрытию преступлений прошлых лет. – Омская ВШМ МВД СССР: Омск, 1988. Инв. № 00459.

99. ОРД ОВС (загальна частина). Підручник. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 1999, т.1. – 390с. Инв. 07050.

100. Основы оперативно-розыскной тактики ОВД. – М.: Академия МВД СССР, 1986. Инв. № 06194.

101. Панфилов Г.А. Организация оперативного обслуживания сотрудниками УР закрепленных зон, отдельных объектов и категорий лиц. – М.: МВД СССР, 1984.
102. Пилипчук О.Ф. Розыскная работа ОВД. Инв. № 6842.
103. Попередження і розкриття злочинів підрозділами КР Підруч. / за загал. ред. Ю.Ф. Кравченко – К.: РВВ МВС України, 2000 – 392 с. Инв. № 07158.
104. Практика уголовного сыска: Науч.-практ. сб. / Сост. А. Ваксян; Под ред. А.И. Алексеева. – М.: Лига Разум, 1999. – 244 с.
105. Предупреждение и раскрытие преступлений уголовным розыском. Учебник. – М.: Академия МВД СССР, 1987. Инв. № 00542.
106. Предупреждения и раскрытие половых преступлений. – Москва, 1984. Инв. № 05588.
107. Проблемы оперативно-розыскной профилактики. – Омск: Омская ВШ МВД СССР, 1990. Инв. № 06584.
108. Проблемы повышения эффективности раскрытия и расследования угонов и краж автомашин. Инв. № 5733.
109. Прохоров Л.А., Митрафанов Т.А. Использование компроматериалов для привлечения граждан в качестве негласных сотрудников. Актуальные вопросы по работе со спецаппаратами. ОМСК-1981. Инв. № 00252.
110. Разведопрос. Лекция. Минская ВШ, 1988. Инв. № 5129
111. Рекомендації щодо особливостей виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, в тому числі використанням неповнолітніх у порнобізнесі / Укладачі: доктор юридичних наук, професор, ректор інституту О.Ф. Долженков, заст. начальника кафедри ОРД та СТ О.О.Подобний, начальник УБЗПТЛ УМВС України в Одеській області. О.Б. Петрік – НДРВВ ОЮІ ХНУВС, 2005. – 47с.
112. Розборов В.Ф. Предотвращение, раскрытие угонов и краж автотранспорта. – Учебное пособие. Инв. № 05993.
113. Саакян М.Б. Операції в оперативно-розшуковій діяльності: теорія і практика: Монографія. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007. – 215 с.
114. Самойлов В.Г., Макарь И.М. Оперативный осмотр. Лекция. МВД СССР, Горьковская ВШ, 1983.
115. Сборник образцов документов по негласному аппарату / Ортынский В.Л., Захаров В.П., Гула Л.Ф. – Львов, 2006. инв. № 07926.
116. Система методів оперативно-розшукової діяльності: Монографія / Долженков О.Ф., Ортинський В.Л., Шинкаренко І.Р. та ін. / За ред. д-ра юрид. наук, проф. О.Ф. Долженкова. – Одеса: ОЮІ ХНУВС, 2007.–362 с.

117. Система методів оперативно-розшукової діяльності: Монографія / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О.Ф. Долженкова. – Одеса: Одеський юридичний інститут ХНУВС, 2007. – 262 с.

118. Смирнов Е.А. Оперативная установка. Лекция. Ташкент, 1982. Инв. № 00243.

119. Смирнов С.А. Наружное наблюдение. Лекция Ташкент, 1982.

120. Совершенствование ОРД по борьбе с кражами личного имущества граждан. Инв. № 06243.

121. Спиров М.М. Организация и тактика раскрытия краж государственного и общественного имущества. Инв. № 04786.

122. Спиров М.М. Раскрытие хищений денег из касс (кражи, грабежи, разбои). – М., 1981. Инв. №05188.

123. Тактика проведення оперативно-розшукових заходів та особливості легалізації оперативно-розшукової інформації: Навчально-практичний посібник / Я.Ю. Кондратьев, Д.Й. Никифорчук, О.М. Сніцар та ін. – К.: НАВСУ, 2004. – 60 с.

124. Усенко В.Ф., Некрасов В.А., Мацюк В.Я. Використання конфіденційної допомоги громадян у боротьбі зі злочинами: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 204 с.

125. Усенко В.Ф., Некрасов В.А., Мацюк В.Я. Використання конфіденційної допомоги громадян у боротьбі зі злочинами: Монографія. – К.: КНТ, 2007. – 204 с.

126. Филимонов Н.В. Конфликтные ситуации в деятельности оперуполномоченных аппаратов уголовного розыска: Учебное пособие. – Омск: Омская ВШМ МВД СССР. – 1985. – 60 с.

127. Филимонов Н.В. Организация и тактика установления личности больных и детей, которые не могут сообщить о себе сведений и не опознанных трупов. Инв. № 06541.

128. Хомколов В.П. Организация управления оперативно-розыскной деятельностью: системный подход. – М.: Закон и право, Юнити, 1999. – 191 с.

129. Цветков А.Г., Бирюков Г.М. Организация и тактика борьбы оперативных подразделений системы МВД с наркоманией: Учебное пособие. – Луганск: РИО ЛИВД, 1999. – 60 с.

130. Черепанов Основы разведопроса. Инв. № 04689

131. Шиенок В.П. Оперативно-розыскная тактика раскрытия умышленных убийств. – Минск, 1989. Инв. № 06517.

132. Штейнбрик Б.Я., Лукашов В.А. Предупреждение и раскрытие преступлений аппаратами уголовного розыска. – М., 1987. – 150 с.

133. Янушко В.І., Семашко Н.І. Предупреждение уличных разбоев и грабежей. Минск, 1992. Инв. №06647.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали, підготовлені науково-педагогічним складом кафедри

134. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Загальна частина: підручник. Таємно / [М.П. Водько, О.Ф. Долженков, О. О. Подобний та ін.] / За ред. С. П. Черних, М.П. Водька, О.Ф. Долженкова. – Київ: відділ редакційно-видавничої діяльності Міністерства ДНДІ МВС України, 2012. – 884 с.

135. Подобний О. О. Кримінально-правова регламентація протидії організованій злочинності: [монографія] / М. П. Водько, О. О. Подобний; Одеський держ. ун-т внутрішніх справ. – Одеса: Юридична література, 2010. – 192 с.

136. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ у боротьбі з корисливо-насильницькою організованою злочинністю: [монографія] / О. О. Подобний; Одеський держ. ун-т внутрішніх справ. – Одеса: Юридична література, 2012. – 640 с.

137. Оперативна закупівля та контрольоване постачання: організація і тактика проведення: посібник. Таємно / (О. О. Подобний, С. В. Албул, В. А. Некрасов та ін.). – К.: МВС України, 2010. – 187 с.

138. Здійснення оперативної розробки в рамках оперативно-розшукової справи категорії «Захист»: навчально-методичний посібник. Таємно / (О. О. Подобний, О. Я. Черепненко, Р. А. Халілев та ін.). – Сімферополь: Кримський юридичний інститут Одеського держ. ун-ту внутрішніх справ, 2010. – 144 с.

139. Типова навчальна програма дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ» (основний курс) / (М.П. Водько, О.Ф. Долженков, О. О. Подобний та ін.). – Київ: УВПД ГШ МВС України, 2010. – 96 с. (Рекомендовано Науковою Радою МВС України (прот. № 1 від 24.02.2010)).

140. Організація і тактика агентурної роботи оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України на залізничному транспорті: навчальний посібник. Таємно / (О. О. Подобний, Є. В. Поляков, В. Є. Тарасенко та ін.). Одеса: ОДУВС, 2011. – 126 с.

141. Організаційно-правове забезпечення протидії наркозлочинності на залізничному транспорті: навчальний посібник. Таємно / (О. О. Подобний, Є. В. Поляков, В. Є. Тарасенко та ін.). Одеса: ОДУВС, 2011. – 89 с.

142. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Збірник комплексних методичних матеріалів / Уклад. М.П. Водько, О.О. Подобний та ін. // Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса: ОДУВС, 2009. – 192 с. (для службового користування).

143. Актуальні проблеми забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності: Конспекти лекцій та комплексні методичні матеріали / С.В. Албул, Р.В. Мукоїда, О.О. Подобний та ін. – Одеса: ОДУВС, 2010. – 112 с.

144. Внутрішньокамерна розробка затриманих та заарештованих: організація і тактика проведення: Навчальний посібник. [Албул С.В., Любчик В.Б.] – Одеса: ОДУВС, 2011. – 162 с. (Таємно).

145. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Збірник тестових завдань / Албул С.В., Подобний О.О., Мукоїда Р.В та ін. – Одеса: ОДУВС, 2011 – 37 с.

146. Подобний О.О. Рекомендації щодо особливостей виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, в тому числі використанням неповнолітніх у порнобізнесі. – Одеса. – 2005. – 20 с.

ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання курсантів та слухачів на певному освітньо-кваліфікаційному рівні або на окремих його етапах. Форма проведення підсумкового контролю визначається навчальним планом. За дисципліною «Оперативно-розшукова тактика» формою підсумкового контролю є залік.

За умов **кредитно-модульної системи** контроль успішності здійснюється шляхом накопичення оцінок, під час поточного контролю, виражених в балах за допомогою шкали навчального закладу з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали **ECTS** при підсумковому контролі, а також після закінчення навчання у формі державної атестації.

Оцінювання успішності по засвоєнню дисципліни здійснюється по семестрово, тобто підсумкова кількість балів, яку необхідно набрати для того, щоб отримати позитивну оцінку накопичується протягом всього семестру і складає від 46 до 100 балів.

Оцінка «відмінно» / А – виставляється, якщо курсант має глибокі і системні знання, вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними ситуаціями; оволодів навичками аналізувати, моделювати та адекватно оцінювати ситуацію; обізнаний з науковими працями спеціалістів в галузі оперативно-розшукової діяльності, засвоєний матеріал викладає логічно, послідовно, переконливо.

Оцінка «дуже добре», «добре» / В, С – виставляється, коли курсант виявив достатньо повні знання з дисципліни, дає правильні, хоча не завжди повні, визначення, здебільшого правильно розв'язує практичні та професійні ситуації, допускає незначні неточності в розкритті окремих теоретичних положень.

Оцінка «задовільно» / D, E – виставляється, коли курсант взагалі засвоїв програмний матеріал курсу в передбаченому обсязі з деякими неточностями. Намагається висловити своє ставлення до дискусійних проблем, хоча й не завжди адекватно. Не завжди правильно аналізує та диференціює проблеми оперативних та слідчих підрозділів на пріоритетних напрямках боротьби зі злочинністю. Викладає матеріал непослідовно, стисло, з наявними неточностями й помилками.

Оцінка «незадовільно» / FX, F – виставляється, коли курсант виявив слабкі знання теоретичного програмного матеріалу, не зміг дати

визначення основних категорій. Викладення матеріалу непослідовне, фрагментарне, неточне, з грубими помилками.

За результатами вивчення дисципліни курсант складає державний екзамен із зазначенням оцінки за шкалою ECTS та відповідний їй бал.

Оцінка «зараховано» – виставляється якщо курсант виявив достатньо повні знання курсу; вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними ситуаціями; засвідчив уміння критично оцінювати варіативні підходи щодо сутності поставлених питань; дає правильні, хоча і не завжди повні відповіді на запитання; висловлює особисте ставлення до проблемних аспектів теми.

Оцінка «не зараховано» – виставляється якщо курсант виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних категорій і явищ; виклад матеріалу непослідовний, нелогічний, фрагментарний, з грубими помилками; повна відсутність переконливості у викладенні матеріалу.

Схема оцінювання

Загальний обсяг дисципліни складає 46 академічних годин. З них 46 аудиторних занять: із них 8 лекції (16 академічних годин), 15 семінарів та практичних занять (30 академічних годин). Навчальним планом передбачено 2 модульних контролів та залік.

Для того, щоб отримати підсумкову оцінку курсант повинен активно працювати на семінарських і практичних заняттях, писати конспект лекцій, вчасно та правильно виконувати всі самостійні завдання та бути присутнім на всіх навчальних заняттях.

ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Успішність навчання курсантів, студентів, слухачів оцінюється за допомогою засобів діагностики шляхом поточного контролю, який здійснюється під час проведення семінарських і практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості курсантів, студентів, слухачів з певних тем навчальної програми, а також до виконання конкретних завдань.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських і практичних занять і має на меті перевірку рівня підготовленості курсантів з певних тем навчальної програми дисципліни «Оперативно-розшукова тактика», а також до виконання конкретних завдань.

До форм поточного контролю за дисципліною «Оперативно-розшукова тактика» віднесено: опитування під час проведення семінарських і практичних занять; проведення тестування; оцінювання результатів вирішення практичних завдань.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТАКТИКА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 1	Галузь знань 0304 «Право» (шифр і назва)	Вибіркова	
	Напрямок підготовки 6.030402 «Правоохоронна діяльність» (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): кримінальна міліція	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 1		3-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання – _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 46		5-й	
		Лекції	
		16 год	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 1	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Практичні, семінарські	
		30 год	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		Індивідуальні завдання:	
		Вид контролю: залік	

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни є підготовка кваліфікованих працівників оперативних підрозділів для органів внутрішніх справ, здатних самостійно виконувати завдання, пов'язані з виявленням, запобіганням, розслідуванням злочинів, розшуком злочинців та безвісно зниклих осіб, прищеплення курсантам (слухачам) практичних навичок оперативно-розшукової роботи, дотримання режиму конспірації, а також виховання в них чесності, пильності, службової доброчесності, поваги до прав людини та громадянина, принципового ставлення до найменших порушень законності, норм моралі, професійної етики.

По закінченні курсу навчання фахівець за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра **повинен знати:**

- основи правового забезпечення оперативно-розшукової діяльності у сучасних умовах;

- структуру навчальної дисципліни „ОРТ”, завдання, систему, правову основу, принципи оперативно-розшукової тактики; поняття оперативно-розшукової тактики, її необхідність та зумовленість, місце в системі протидії злочинності, принципи, на яких ґрунтується здійснення оперативно-розшукових заходів, завдання, які виконуються в процесі ОРД;

- поняття, систему та тлумачення підстав для проведення ОРД оперативними підрозділами правоохоронних органів з урахуванням положень сучасної теорії ОРД та чинного законодавства; порядок документального оформлення підстав здійснення ОРД та процедуру використання документів, що містять такі підстави в оперативно-службовій діяльності правоохоронних органів;

- засоби забезпечення законності та гарантій дотримання конституційних прав і свобод громадян у здійсненні оперативно-розшукових заходів; гарантії дотримання законності під час проведення оперативно-розшукових заходів; права громадян та юридичних осіб із приводу обмеження їхніх прав і свобод; порядок поновлення порушених прав і відшкодування матеріальних та моральних збитків;

- поняття і зміст загальної та спеціальної оперативно-розшукової тактики; види оперативно-розшукових ситуацій, оперативно-тактичного моделювання; поняття, структуру оперативної комбінації та вимоги, що висуваються до неї;

- сутність, поняття і значення оперативного пошуку; особливості організації і тактики виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес; ОРЗ, що використовуються в оперативному пошуку; до-

кументальне оформлення результатів виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес;

- сутність і значення оперативно-розшукового запобігання; напрями оперативно-розшукового запобігання; особливості використання в оперативно-розшуковому запобіганні негласних працівників, засобів та заходів оперативно-розшукової діяльності; порядок, зміст і правову основу взаємодії оперативних підрозділів ОВС у процесі оперативно-розшукового запобігання з іншими службами та відомствами;

- поняття, сутність та значення оперативної розробки у боротьбі зі злочинністю; основні напрями оперативної розробки; оперативно-розшукові справи, їх категорії та підстави заведення; порядок документального оформлення заведення, провадження та припинення оперативно-розшукових справ;

- сутність і значення планування оперативної розробки; види планів, що складаються в оперативно-розшукових справах; способи забезпечення оперативної розробки агентурою та виконання завдань оперативної розробки;

- поняття, сутність і напрями документування злочинної діяльності розроблюваних осіб; правову основу та значення документування злочинної діяльності, вимоги, що висуваються до нього, конкретні тактичні прийоми по кожному напрямку документування; особливості документування за допомогою технічних засобів;

- поняття та сутність реалізації матеріалів оперативної розробки; порядок підготовки ОРС до реалізації; критерії визначення моменту реалізації матеріалів оперативної розробки; тактичні прийоми реалізації оперативно-розшукової інформації та використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності; порядок використання оперативно-розшукової інформації в кримінальному процесі;

- нормативне регулювання розробки затриманих і заарештованих; документальне оформлення внутрішньокамерної розробки; організацію і тактику розробки затриманих та заарештованих в умовах ізоляторів тимчасового тримання, слідчих ізоляторів; особливості оперативної розробки затриманих і заарештованих окремих категорій; організацію і тактику введення агентів у внутрішньокамерну розробку; особливості зв'язку з агентами; виведення агентів з оперативної розробки затриманих і заарештованих;

По закінченні курсу навчання фахівець за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра **повинен уміти**:

- проводити особисто чи брати участь у здійсненні всіх видів оперативно-розшукових заходів, оформлювати їх результати;

- складати оперативно-службову документацію щодо надання дозволу на проведення оперативно-розшукових заходів із застосуванням технічних засобів;

- застосовувати окремі тактичні прийоми особистого пошуку (установлювати контакт з особами, які становлять оперативний інтерес, виявляти в громадських місцях осіб, які становлять оперативний інтерес, проводити установчі заходи та візуальне спостереження); використовувати засоби індивідуального маскування і оперативної техніки; документально оформлювати результати проведення особистого пошуку;

- використовувати сучасні інформаційні технології та діючі системи обліків в оперативно-розшуковій діяльності;

- складати плани оперативно-розшукових заходів у оперативно-розшукових справах; висувати версії; залучати до конфіденційного співробітництва осіб із числа зв'язків розроблюваних, а також забезпечувати введення агентів в оперативну розробку;

- документувати злочинну діяльність розроблюваних за всіма напрямками документування;

- складати плани реалізації матеріалів оперативно-розшукових справ та легалізовувати інформацію, отриману під час оперативно-розшукової діяльності; готувати плани проведення оперативно-розшукових операцій;

- документально оформлювати введення негласного працівника у внутрішньокамерну розробку, легендувати і зашифровувати джерела отриманої інформації під час її використання на досудовому слідстві;

- розробляти плани негласних слідчих (розшукових) дій з розслідування вбивств та інших тяжких злочинів; реалізувати отриману оперативну інформацію;

- розробляти плани негласних слідчих (розшукових) дій із запобігання та розслідування злочинів проти власності;

- використовувати в кримінальному судочинстві оперативно-розшукові відомості про факти протиправної діяльності; використовувати можливості негласних працівників, спеціалістів, громадськості та оперативної техніки.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1

Тема № 1. Поняття, зміст та сучасні проблеми оперативно-розшукової тактики.

Поняття і зміст загальної та спеціальної оперативно-розшукової тактики. Сутність, завдання та елементи оперативно-розшукової тактики.

Поняття та види оперативно-розшукових ситуацій. Вивчення та оцінка оперативно-розшукової ситуації. Уявне та фізичне моделювання в оперативно-розшуковій тактиці. Оперативно-тактичне прогнозування й планування. Тактика використання інформації, здобутої під час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Поняття та види оперативно-тактичного моделювання.

Виконання оперативно-тактичних завдань шляхом використання сприятливих умов, що склалися природно.

Тема № 2. Пошукові заходи оперативних підрозділів.

Сутність, поняття та значення оперативного пошуку як організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності з виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес. Завдання, що виконуються за допомогою оперативного пошуку. Суб'єкти оперативного пошуку. Напрями пошукової роботи по лініях роботи підрозділів карного розшуку, державної служби боротьби з економічною злочинністю, підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, підрозділів кримінальної міліції у справах дітей, підрозділів по боротьбі зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, по боротьбі з кіберзлочинністю, а також спецпідрозділів по боротьбі з організованою злочинністю. Об'єкти оперативного пошуку: перелік осіб, фактів та предметів, що становлять оперативний інтерес для оперативних підрозділів органів внутрішніх справ.

Особливості організації і тактики виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес. Елементи організації пошукової роботи. Специфіка планування роботи з оперативного пошуку. Сили та засоби, які використовуються в оперативному пошуку. Взаємодія оперативних та інших служб органів внутрішніх справ у пошуковій роботі. Оперативно-розшукові заходи, що забезпечують отримання та перевірку первинних відомостей під час оперативного пошуку. Особливості використання негласних працівників у пошуковій роботі різними оперативними підрозділами органів внутрішніх справ.

Порядок документального оформлення результатів виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес. Порядок та основні напрями реалізації первинних даних оперативного пошуку.

Тема № 3. Запобігання злочинам у сучасних умовах роботи оперативних підрозділів.

Сутність, поняття та значення оперативного запобігання. Порядок, зміст і правова основа взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ у процесі оперативного запобігання з іншими службами та відомствами, громадськістю. Особливості використання в оперативному запобіганні негласних працівників, окремих засобів та методів оперативно-розшукової діяльності.

Виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, і застосування до них індивідуальних оперативно-профілактичних заходів. Підстави проведення індивідуальних оперативно-профілактичних заходів. Коло осіб, щодо яких необхідно здійснювати індивідуально-запобіжні заходи. Специфіка використання негласних працівників та оперативно-розшукових заходів, тактичні прийоми, що застосовуються у проведенні індивідуальної профілактики.

Попередження злочинів, що замислюються або готуються, та припинення вчинюваних злочинів. Джерела отримання інформації про злочини, що замислюються або готуються. Ознаки реальності злочинних задумів. Специфіка використання негласних працівників та оперативно-розшукових заходів у попередженні злочинів, що замислюються або готуються, й припиненні вчинюваних злочинів. Основні способи впливу негласних працівників на осіб, які виношують злочинні задуми. Тактичні прийоми, застосовувані негласними працівниками, у запобіганні злочинам, що готуються. Поняття припинення злочину. Загальна характеристика оперативно-розшукових ситуацій, що складаються під час припинення вчинюваних злочинів. Завдання оперативного підрозділу, що виникають у зв'язку з одержанням оперативної інформації про попередню злочинну діяльність. Аналіз та оцінка інформації про об'єкт передбачуваного злочинного посягання, обстановку попередньої злочинної діяльності та осіб, які готують злочин. Організаційні особливості запобігання злочинам, що готуються, та припинення вчинюваних злочинів. Оперативно-розшукові заходи й тактичні прийоми, що застосовуються під час припинення вчинюваних злочинів.

Тема № 4. Особливості планування за оперативно-розшуковими справами.

Поняття, сутність та значення оперативної розробки як окремої організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності. Завдання оперативної розробки та основні вимоги, що до неї висуваються. Співвідношення оперативної розробки з іншими організаційно-тактичними формами ОРД. Призначення оперативної розробки у виявленні, припиненні та розслідуванні злочинів, розшуку злочинців та безвісно зниклих громадян. Правові, психологічні та морально-етичні основи оперативної розробки. Підстави для початку провадження оперативної розробки.

Оперативно-розшукові справи, їх категорії, підстави заведення, строки ведення, порядок провадження та припинення. Порядок обліку оперативно-розшукових справ, підстави та порядок їх пересилання в інші оперативні підрозділи. Порядок постановки розроблюваних осіб на додатковий оперативний облік.

Сутність і значення планування в оперативній розробці. Вимоги, що висуваються до складання планів заходів за оперативно-розшуковою справою. Види планів оперативно-розшукових заходів, що складаються в оперативно-розшукових справах. Особливості побудови версій та проведення їх перевірки за різними категоріями оперативно-розшукових справ.

Способи вирішення окремих завдань оперативної розробки. Значення правильного вибору способу вирішення окремих завдань оперативної розробки. Вирішення завдань оперативної розробки шляхом використання сприятливих умов, що природно склалися. Оперативна комбінація як спосіб вирішення завдань оперативної розробки.

Сутність та способи забезпечення оперативної розробки агентурою. Залучення до конфіденційного співробітництва осіб із числа зв'язків розроблюваних. Забезпечення введення агентів в оперативну розробку. Специфіка планування та проведення оперативних комбінацій з введення агентів в оперативну розробку. Особливості впровадження негласних працівників в організовані групи та злочинні організації.

Тема № 5. Оперативно-розшукові комбінації за оперативно-розшуковими справами.

Поняття, види та структурні елементи комбінації. Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації. Поняття легенди та вимоги, що до неї висуваються. Інсценування. Матеріально-технічне підкріплення легенди. Основні правила підготовки та проведення оперативної ком-

бінації. Порядок підготовки, проведення та документального оформлення оперативної комбінації. Процесуальні особливості проведення контролю за вчиненням злочину у формах спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину відповідно до вимог ст. 271 КПК України.

Тема № 6. Співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування.

Сутність, значення та поняття документування злочинних дій розроблюваних осіб. Вимоги, що висуваються до документування злочинної діяльності розроблюваних осіб. Забезпечення законності під час документування.

Поняття фактичних даних в оперативно-розшуковій та процесуальній діяльності. Характеристика фактичних даних, що підлягають виявленню й фіксації під час документування злочинних дій розроблюваних осіб. Межі документування й оформлення його результатів.

Сили та засоби оперативних підрозділів, що використовуються у документуванні. Використання можливостей інших служб органів внутрішніх справ, державних органів та представників громадськості, фахівців різних галузей знань у документуванні. Напрями документування злочинної діяльності розроблюваних осіб.

Виявлення осіб, які можуть бути свідками, та забезпечення можливості використання даних, якими вони володіють. Конкретні тактичні прийоми по зазначеному напрямку документування. Тактика використання по зазначеному напрямку документування можливостей, наданих Законами України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

Виявлення предметів і документів, що можуть бути доказами, забезпечення можливості їх використання на досудовому розслідуванні. Конкретні тактичні прийоми по зазначеному напрямку документування. Тактика використання можливостей негласних працівників у зазначеному напрямі документування.

Безпосередня фіксація дій розроблюваних осіб за допомогою технічних засобів. Конкретні тактичні прийоми зазначеного напрямку документування. Особливості застосування засобів негласного аудіо-, відеозапису, фотозйомки, дактилоскопіювання, інших технічних засобів.

Заходи, що забезпечують можливість використання фактичних даних, здобутих під час документування злочинних дій розроблюваних, як доказів у кримінальному судочинстві.

Тема № 7. Особливості тактичних прийомів реалізації оперативно-розшукової інформації.

Сутність, поняття та значення реалізації матеріалів оперативної розробки. Вимоги, що висуваються до реалізації.

Тактика підготовки та безпосередньо реалізації матеріалів оперативної розробки. Умови, що забезпечують успішну реалізацію матеріалів оперативної розробки. Аналіз інформації під час підготовки матеріалів оперативно-розшукової справи до реалізації. Визначення моменту реалізації матеріалів оперативної розробки, її напрямів та тактичних прийомів.

Тактичні прийоми реалізації оперативно-розшукової інформації та використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності. Порядок передачі матеріалів оперативно-розшукової діяльності слідчому. Зміст планів реалізації матеріалів оперативно-розшукових справ. Порядок уведення до кримінального процесу фактичних даних, отриманих у результаті проведення оперативно-розшукових заходів. Тактика зашифровки джерел оперативно-розшукової інформації в процесі доказування.

Сутність та значення виведення негласних працівників з оперативної розробки. Способи (тактичні прийоми) виведення негласних працівників з оперативної розробки, їх уберігання від розшифрування та неправомірного притягнення до кримінальної відповідальності.

Реалізація оперативної розробки на групу осіб шляхом проведення оперативно-розшукової операції, їх види, типові плани щодо затримання злочинців у різних умовах.

Форми взаємодії працівників оперативних підрозділів та слідчих під час реалізації оперативно-розшукової інформації. Порядок складання спільних планів слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій у рамках оперативно-розшукового супроводження у кримінальних провадженнях про організовану злочинну діяльність.

Тема № 8. Взаємодія зі слідчими підрозділами у проведенні внутрішньо камерної розробки затриманих та заарештованих.

Сутність і призначення оперативної розробки затриманих і заарештованих осіб. Обставини, що зумовлюють необхідність проведення такої розробки. Поняття та завдання внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих осіб. Відомче нормативне регулювання розробки затриманих і заарештованих. Документальне оформлення внутрішньокамерної розробки.

Особливості організації і тактики розробки затриманих та заарештованих в умовах ізоляторів тимчасового тримання, слідчих ізоляторів, приймальників-розподільників, спецприймальників.

Порядок підбору агентів для внутрішньокамерної розробки конкретного об'єкту. Способи введення агента у внутрішньокамерну розробку. Використання оперативних комбінацій з метою введення агентів у внутрішньокамерну розробку. Організація зв'язку та керівництва агентом, який працює у внутрішньокамерній розробці. Специфіка та тактичні прийоми застосування у внутрішньокамерній розробці спареної агентури. Документальне оформлення та способи перевірки об'єктивності інформації, здобутої у результаті внутрішньокамерній розробці. Порядок використання оперативно-технічних заходів з метою здійснення контролю за агентом під час внутрішньокамерної розробки.

Виведення агентів із внутрішньокамерної розробки. Порядок і тактика використання відомостей, отриманих у результаті внутрішньокамерної розробки.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	п	інд	с.р.		л	с	п	інд	с.р.
Змістовий модуль 1.												
Тема № 1. Поняття, зміст та сучасні проблеми оперативно-розшукової тактики	4	2	2									
Тема № 2. Пошукові заходи оперативних підрозділів	4	2	2									
Тема № 3. Запобігання злочинам у сучасних умовах роботи оперативних підрозділів	4	2	2									

Тема № 4. Особливості планування за оперативно-розшуковими справами	8	2	2	4								
Тема № 5. Оперативно-розшукові комбінації за оперативно-розшуковими справами	4	2	2	2								
Тема № 6. Співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування	8	2	2	2								
Тема № 7. Особливості тактичних прийомів реалізації оперативно-розшукової інформації	8	2	2	4								
Тема № 8. Взаємодія зі слідчими підрозділами у проведенні внутрішньо камерної розробки затриманих та заарештованих	6	2	2	2								
Разом за змістовним модулем 1	46	16	16	14								
Усього годин	46	16	16	14								

Теми семінарських занять для курсантів денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема № 1. Поняття, зміст та сучасні проблеми оперативно-розшукової тактики	2
2	Тема № 2. Пошукові заходи оперативних підрозділів	2
3	Тема № 3. Запобігання злочинам у сучасних умовах роботи оперативних підрозділів	2
4	Тема № 4. Особливості планування за оперативно-розшуковими справами	2
5	Тема № 5. Оперативно-розшукові комбінації за оперативно-розшуковими справами	2
6	Тема № 6. Співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування	2
7	Тема № 7. Особливості тактичних прийомів реалізації оперативно-розшукової інформації	2
8	Тема № 8. Взаємодія зі слідчими підрозділами у проведенні внутрішньо камерної розробки затриманих та заарештованих	2

Теми практичних занять для курсантів денної форми навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема № 4. Особливості планування за оперативно-розшуковими справами	4
2	Тема № 5. Оперативно-розшукові комбінації за оперативно-розшуковими справами	2
3	Тема № 6. Співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування	2
4	Тема № 7. Особливості тактичних прийомів реалізації оперативно-розшукової інформації	4
5	Тема № 8. Взаємодія зі слідчими підрозділами у проведенні внутрішньо камерної розробки затриманих та заарештованих	2

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Курсантам (слухачам) пропонується підготувати повідомлення на наступні питання:

1. ОРД як теорія і як навчальна дисципліна.
2. Правова основа оперативно-розшукової діяльності.
3. Гарантії дотримання законності, конституційних прав та свобод громадян під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.
4. Обов'язки та права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.
5. Поняття засобів оперативно-розшукової діяльності.
6. Форми, види та рівні оперативно-розшукових обліків.
7. Поняття та види оперативної техніки.
8. Напрями використання службово-розшукових собак в ОРД.
9. Співвідношення оперативно-розшукових заходів з негласними слідчими (розшуковими) діями та слідчими (розшуковими) діями.
10. Порядок документального оформлення та використання матеріалів контрольованої поставки в кримінальному процесі.
11. Поняття та завдання виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації.
12. Співвідношення понять виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації і «агентурний метод».
13. Сутність та поняття агентурної роботи органів внутрішніх справ.
14. Поняття планування в оперативно-розшуковій діяльності.
15. Поняття взаємодії в оперативно-розшуковій діяльності.
16. Порядок і особливості взаємодії оперативних підрозділів і слідчих.
17. Порядок організації взаємодія підрозділів кримінальної міліції з підрозділами оперативної служби та оперативно-технічними підрозділами.
18. Форми відомчого контролю в оперативно-розшуковій діяльності.
19. Повноваження прокурора щодо нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю ОВС.
20. Поняття і зміст оперативно-розшукової тактики.
21. Елементи (підсистеми) оперативно-розшукової тактики.
22. Поняття, сутність та значення оперативного пошуку.

23. Поняття, сутність та значення оперативного запобігання.
24. Поняття та сутність оперативної розробки.
25. Види оперативно-розшукових справ, підстави та порядок їх заведення, строки ведення.
26. Оперативна комбінація як спосіб вирішення завдань оперативної розробки.
27. Сутність та способи забезпечення оперативної розробки аген-турою.
28. Сутність та значення документування злочинних дій розроб-люваних.
29. Співвідношення документування і процесу доказування.
30. Поняття і значення реалізації матеріалів оперативної розробки.
31. Сутність і значення виведення агентів з оперативної розробки.
32. Поняття внутрішньокамерної розробки затриманих та заареш-тованих.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Заняття з дисципліни «ОРТ» проводяться у формі лекцій, семінар-ських та практичних занять. Лекції читаються з ключових проблем курсу.

Семінарське заняття проводиться з метою більш глибокого опану-вання спеціальними знаннями та визначення рівня знань курсантів і слухачів на основі вивчення чинного законодавства, відомчих норма-тивних актів МВС України, спеціальної та іншої літератури, передо-вого досвіду практичної роботи, аналізу оперативно-розшукових си-туацій з реалізованих оперативно-розшукових справ.

Форми проведення семінарських занять різнобічні:

- опитувальна. Викладач визначає конкретне питання з теми, що розглядається, та надає можливість курсантам (слухачам) відповісти на нього. При цьому у відповіді курсант (слухач) визначає дискусійні моменти, висловлює свою оцінку чинного законодавчого та нормати-вного забезпечення, викладає свою думку про стан теоретичного опрацювання проблеми;

- дискусійна – це розгляд та обговорення спірних питань психо-логії оперативно-розшукової діяльності або таких положень, які не мають чіткого нормативного врегулювання або, на думку курсанта (слухача), не відповідають вимогам сьогодення. Викладач заздалегідь визначає спірні (проблемні) питання по темі, що розглядається, а кур-санти (слухачі) висловлюють свої думки по ній, аргументують пози-

цію, посиляючись при цьому на конкретні нормативні акти, теоретичні розробки, досвід практичної роботи;

- ситуаційна – розбір конкретних оперативно-розшукових ситуацій. Курсанти (слухачі) за окремими заздалегідь одержаними від викладача та опрацьованими в години індивідуальної підготовки ввідними (оперативно-розшуковими ситуаціями) здійснюють їх аргументований розгляд у межах теми, що вивчається, та пропонують своє вирішення;

- обмін досвідом. Здійснюється у вигляді розгляду передових форм організації оперативних розробок та залучення до проведення заняття практичних співробітників оперативних підрозділів;

- колоквіум – це співбесіди зі слухачами з окремих питань теми, що вивчається, з метою визначення рівня засвоєння теоретичних знань та вміння їх використовувати в практичній діяльності.

На практичних заняттях створюється обстановка, найбільш наближена до дійсності, включаючи елементи напруженості, на основі чого досягається закріплення теоретичних знань, виробляються практичні навички зі здійснення оперативно-розшукових заходів, уміння документально оформити результати оперативно-розшукової діяльності, приймати відповідальні рішення в складних оперативно-розшукових ситуаціях у межах чинного законодавства та своєї компетенції, використовуючи психологічні знання та навички.

Практичні заняття проводяться у формах:

- імітаційного оперативно-тактичного навчання;
- зустрічі з керівним складом та практичними працівниками оперативних підрозділів із метою обговорення актуальних питань щодо вдосконалення організації і тактики агентурно-оперативної роботи за відповідними напрямками (в тому числі у рамках роботи кафедри ОРД на громадських засадах, яка створена та функціонує на базі кафедри ОРД та УКР ГУМВС України в Одеській області);

- перегляду та обговорення фрагментів навчальних фільмів;
- відпрацювання оперативно-розшукової та управлінської документації;

- ігрового моделювання.

На заняттях використовуються технічні засоби навчання, інший наочний навчально-методичний матеріал (макети справ, мультимедійне забезпечення, архівні оперативно-розшукові справи тощо).

Під час індивідуальних занять курсанти (слухачі) активно користуються спеціальною літературою та нормативними актами з грифом обмеження доступу до відомостей, що становлять державну таємницю.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ (ПОТОЧНИЙ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ)

Успішність навчання курсантів та слухачів оцінюється за допомогою засобів діагностики шляхом поточного контролю, який здійснюється під час проведення семінарських і практичних занять, і має на меті перевірку рівня підготовленості курсантів, студентів, слухачів з певних тем програми навчальної дисципліни, а також до виконання конкретних завдань.

До форм поточного контролю за дисципліною «ОРТ» віднесено: опитування під час проведення семінарських і практичних занять; проведення тестування; оцінювання результатів вирішення практичних завдань.

За умов кредитно-модульної системи контроль успішності курсантів здійснюється шляхом накопичення оцінок, під час поточного контролю.

Поточний контроль знань курсантів оцінюється за національною шкалою («2», «3», «4», «5»), з обов'язковим переведенням при підсумковому контролі оцінок в бали за допомогою шкали навчального закладу до національної шкали та шкали ECTS.

Незадовільна оцінка («2») відпрацьовується в обов'язковому порядку, протягом 10 днів з моменту отримання (для підрахунку загальної кількості балів враховується оцінка, отримана при відпрацюванні).

Оцінки, отримані студентом (курсантом) під час поточного контролю, виставляються викладачем в Журналі обліку роботи академічної групи (розділ III).

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як середньоарифметична результатів поточного контролю (засвоєння окремих залікових модулів, письмових робіт та інше) або за результатами складання заліку чи екзамену. Якщо студент (курсант) бажає покращити оцінку, отриману як середньоарифметичну результатів поточного контролю, то він може скласти екзамен.

Якщо протягом вивчення навчальної дисципліни курсант набрав суму балів більше 74 за шкалою оцінювання ECTS, то він отримує оцінки за набраними балами В/Добре, С/Добре, А/Відмінно без складання підсумкового контролю. Курсант, який набрав менше 74 балів, тобто менше 2/3 від загальної кількості семінарських (практичних) занять та поточних контрольних заходів складає екзамен (залік) в обов'язковому порядку.

Результати підсумкового контролю, перераховані в бали, заносяться викладачем в заліково-екзаменаційну відомість, залікову книжку та

індивідуальний навчальний план курсанта за шкалою оцінювання ECTS та національною шкалою. Підсумковий контроль курсанта здійснюється посеместрово. За його результатами здійснюється допуск до продовження навчання у наступному семестрі.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ НА ЗАЛІКУ

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання курсантів та слухачів на певному освітньо-кваліфікаційному рівні або на окремих його етапах. Форма проведення підсумкового контролю визначається навчальним планом. За дисципліною «ОРТ» формою підсумкового контролю є залік.

За умов **кредитно-модульної системи** контроль успішності здійснюється шляхом накопичення оцінок, під час поточного контролю, виражених в балах за допомогою шкали навчального закладу з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ECTS при підсумковому контролі, а також після закінчення навчання у формі державної атестації.

Оцінювання успішності по засвоєнню дисципліни здійснюється посеместрово, тобто підсумкова кількість балів, яку необхідно набрати для того, щоб отримати позитивну оцінку накопичується протягом всього семестру і складає від 46 до 100 балів.

Оцінка «відмінно» / А – виставляється, якщо курсант має глибокі і системні знання, вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними ситуаціями; оволодів навичками аналізувати, моделювати та адекватно оцінювати ситуацію; обізнаний з науковими працями спеціалістів в галузі оперативно-розшукової діяльності, засвоєний матеріал викладає логічно, послідовно, переконливо.

Оцінка «дуже добре», «добре» / В, С – виставляється, коли курсант виявив достатньо повні знання з дисципліни, дає правильні, хоча не завжди повні, визначення, здебільшого правильно розв'язує практичні та професійні ситуації, допускає незначні неточності в розкритті окремих теоретичних положень.

Оцінка «задовільно» / D, E – виставляється, коли курсант взагалі засвоїв програмний матеріал курсу в передбаченому обсязі з деякими неточностями. Намагається висловити своє ставлення до дискусійних проблем, хоча й не завжди адекватно. Не завжди правильно аналізує та диференціює проблеми оперативних та слідчих підрозділів на пріор-

ритетних напрямках боротьби зі злочинністю. Викладає матеріал непослідовно, стисло, з наявними неточностями й помилками.

Оцінка «незадовільно» / FX, F – виставляється, коли курсант виявив слабкі знання теоретичного програмного матеріалу, не зміг дати визначення основних категорій. Викладення матеріалу непослідовне, фрагментарне, неточне, з грубими помилками.

За результатами вивчення дисципліни курсант складає державний екзамен із зазначенням оцінки за шкалою ECTS та відповідний їй бал.

Оцінка «зараховано» – виставляється якщо курсант виявив достатньо повні знання курсу; вміє узагальнювати теоретичний матеріал, співвідносити загальні знання з конкретними ситуаціями; засвідчив уміння критично оцінювати варіативні підходи щодо сутності поставлених питань; дає правильні, хоча і не завжди повні відповіді на запитання; висловлює особисте ставлення до проблемних аспектів теми.

Оцінка «не зараховано» – виставляється якщо курсант виявив слабкі (відсутність) знання теоретичного програмного матеріалу; не зміг дати визначення основних категорій і явищ; виклад матеріалу непослідовний, нелогічний, фрагментарний, з грубими помилками; повна відсутність переконливості у викладенні матеріалу.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

За внутрішньою шкалою навчального закладу в балах	За шкалою ECTS /За національною шкалою	
	Вноситься до відомості	
	екзамен	залік
90 – 100	A/Відмінно	A,B,C, D, E /Зараховано
82-89	B/Добре	
74-81	C/Добре	
64-73	D/Задовільно	
60-63	E/Задовільно	
35-59	FX/Незадовільно	Не зараховано
	з можливістю повторного складання	
0-34	F/Незадовільно	Не зараховано
	з обов'язковим повторним курсом	

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Поняття та види оперативно-розшукової інформації.
2. Джерела оперативно-розшукової інформації.

3. Поняття, завдання, соціальна обумовленість, принципи та морально-етичні засади оперативно-розшукової діяльності.
4. Правова основа оперативно-розшукової діяльності.
5. Підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності.
6. Гарантії дотримання законності, конституційних прав та свобод громадян під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.
7. Обов'язки та права підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.
8. Державні органи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність та їх компетенція.
9. Оперативні підрозділи системи МВС України, їх система, структура та компетенція.
10. Обов'язки та права оперативних підрозділів.
11. Форми, види та рівні оперативно-розшукових обліків.
12. Оперативно-розшукові справи та справи контрольного провадження.
13. Поняття та види оперативної техніки.
14. Правова основа використання оперативно-технічних засобів.
15. Порядок оформлення та використання фактичних даних, отриманих у результаті застосування оперативно-технічних засобів.
16. Підстави для проведення та умови застосування оперативно-розшукових заходів.
17. Співвідношення оперативно-розшукових заходів з негласними слідчими (розшуковими) діями та слідчими (розшуковими) діями.
18. Види та характеристика оперативно-технічних заходів.
19. Нормативне регулювання порядку підготовки, проведення та використання результатів оперативно-технічних заходів.
20. Особливості взаємодії з оперативно-технічними підрозділами щодо підготовки та проведення окремих оперативно-технічних заходів.
21. Порядок використання інформації та матеріалів, отриманих під час проведення оперативно-технічних заходів, у кримінальному судочинстві.
22. Аудіоконтроль особи.
23. Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж; зняття інформації з електронних інформаційних мереж.
24. Негласне обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи.
25. Накладення арешту на кореспонденцію, здійснення її огляду та виймки.
26. Відеоконтроль особи. Аудіо-, відео контроль місця.

27. Установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу.
28. Поняття планування в оперативно-розшуковій діяльності.
29. Організаційні завдання планування. Принцип планування.
30. Система та види планів у МВС України.
31. Особливості планування оперативно-розшукових заходів та слідчих дій.
32. Спеціальні плани і виконання завдань по них.
33. Поняття взаємодії в оперативно-розшуковій діяльності.
34. Рівні взаємодії.
35. Обмін оперативно-розшуковою інформацією.
36. Спільне проведення оперативно-розшукових заходів.
37. Створення оперативних та слідчих груп.
38. Порядок і особливості взаємодії оперативних підрозділів і слідчих.
39. Процесуальні форми взаємодії оперативних підрозділів і слідчих.
40. Порядок організації взаємодія підрозділів кримінальної міліції з підрозділами оперативної служби та оперативно-технічними підрозділами.
41. Особливості взаємодії оперативних підрозділів з іншими правоохоронними органами та неурядовими організаціями.
42. Поняття і зміст оперативно-розшукової тактики.
43. Елементи (підсистеми) оперативно-розшукової тактики.
44. Поняття, види та структурні елементи оперативної комбінації.
45. Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації.
46. Поняття легенди та вимоги, що до неї висуваються.
47. Порядок підготовки, проведення та документального оформлення оперативної комбінації.
48. Поняття, сутність та значення оперативного пошуку.
49. Сили та засоби, які використовуються в оперативному пошуку.
50. Перелік осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес для оперативних підрозділів ОВС.
51. Оперативно-розшукові заходи, що забезпечують отримання та перевірку первинних відомостей під час оперативного пошуку.
52. Порядок та напрями реалізації первинних даних, зібраних в ході оперативного пошуку.
53. Поняття, сутність та значення оперативного запобігання.
54. Особливості використання в оперативному запобіганні негласних працівників, засобів та методів оперативно-розшукової діяльності.

55. Виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів, і застосування до них індивідуальних оперативно-профілактичних заходів.
56. Попередження та припинення злочинів, що замислюються або готуються.
57. Загальна характеристика оперативно-розшукових ситуацій, що складаються в припиненні вчинюваних злочинів.
58. Поняття та сутність оперативної розробки.
59. Завдання оперативної розробки та основні вимоги, що висувуються до неї.
60. Види оперативно-розшукових справ, підстави та порядок їх заведення, строки ведення.
61. Особливості планів оперативно-розшукових заходів, що складаються по різних видах оперативно-розшукових справ.
62. Використання умов, що природно склалися, як спосіб вирішення окремих завдань оперативної розробки.
63. Оперативна комбінація як спосіб вирішення завдань оперативної розробки.
64. Сутність та способи забезпечення оперативної розробки аген-турою.
65. Сутність та значення документування злочинних дій розроблюваних.
66. Співвідношення документування і процесу доказування.
67. Виявлення осіб, що можуть бути свідками, і забезпечення можливості використання даних, якими вони володіють.
68. Виявлення предметів і документів, що можуть бути речовими доказами, забезпечення можливості їх використання у розслідуванні.
69. Безпосередня фіксація протиправних дій розроблюваних.
70. Поняття формування результатів ОРД.
71. Поняття і значення реалізації матеріалів оперативної розробки.
72. Тактика підготовки та безпосередньо реалізації матеріалів оперативної розробки.
73. Сутність і значення виведення агентів з оперативної розробки.
74. Тактичні прийоми уберігання агентів від розшифрування та неправомірного притягнення до кримінальної відповідальності.
75. Взаємодія зі слідчим на стадії реалізації.
76. Порядок використання (легалізації) матеріалів ОРД.
77. Поняття внутрішньокамерної розробки затриманих та заарештованих.
78. Види внутрішньокамерної розробки.

79. Документальне оформлення введення та виведення агентів з внутрішньокамерної розробки.

80. Керівництво агентами, що беруть участь у внутрішньокамерній розробці.

81. Використання відомостей, що отримані в результаті внутрішньокамерної розробки.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Загальна частина: підручник. Таємно / [М.П. Водько, О.Ф. Долженков, О.О. Подобний та ін.] / За ред. С.П. Черних, М.П. Водька, О.Ф. Долженкова. – Київ: відділ редакційно-видавничої діяльності Міністерства ДНДІ МВС України, 2012. – 884 с.

2. Подобний О. О. Кримінально-правова регламентація протидії організованій злочинності: [монографія] / М. П. Водько, О. О. Подобний; Одеський держ. ун-т внутрішніх справ. – Одеса: Юридична література, 2010. – 192 с.

3. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ у боротьбі з корисливо-насилюницькою організованою злочинністю: [монографія] / О. О. Подобний; Одеський держ. ун-т внутрішніх справ. – Одеса: Юридична література, 2012. – 640 с.

4. Оперативна закупівля та контрольоване постачання: організація і тактика проведення: посібник. Таємно / (О. О. Подобний, С. В. Албул, В. А. Некрасов та ін.). – К.: МВС України, 2010. – 187 с.

5. Здійснення оперативної розробки в рамках оперативно-розшукової справи категорії «Захист»: навчально-методичний посібник. Таємно / (О. О. Подобний, О. Я. Черепненко, Р. А. Халілев та ін.). – Сімферополь: Кримський юридичний інститут Одеського держ. ун-ту внутрішніх справ, 2010. – 144 с.

6. Типова навчальна програма дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ» (основний курс) / (М.П. Водько, О.Ф. Долженков, О. О. Подобний та ін.). – Київ: УВПД ГШ МВС України, 2010. – 96 с. (Рекомендовано Науковою Радою МВС України (прот. № 1 від 24.02.2010)).

7. Організація і тактика агентурної роботи оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України на залізничному транспорті: навчальний посібник. Таємно / (О. О. Подобний, Є. В. Поляков, В. Є. Тарасенко та ін.). Одеса: ОДУВС, 2011. – 126 с.

8. Організаційно-правове забезпечення протидії наркозлочинності на залізничному транспорті: навчальний посібник. Таємно /

(О. О. Подобний, Є. В. Поляков, В. Є. Тарасенко та ін.). Одеса: ОДУВС, 2011. – 89 с.

9. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Збірник комплексних методичних матеріалів / Уклад. М.П. Водько, О.О. Подобний та ін. // Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса: ОДУВС, 2009. – 192 с. (для службового користування).

10. Актуальні проблеми забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності: Конспекти лекцій та комплексні методичні матеріали / С.В. Албул, Р.В. Мукоїда, О.О. Подобний та ін. – Одеса: ОДУВС, 2010. – 112 с.

11. Внутрішньокамерна розробка затриманих та заарештованих: організація і тактика проведення: Навчальний посібник. [Албул С.В., Любчик В.Б.] – Одеса: ОДУВС, 2011. – 162 с. (Тємно).

12. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Збірник тестових завдань / Албул С.В., Подобний О.О., Мукоїда Р.В та ін. – Одеса: ОДУВС, 2011 – 37 с.

13. Подобний О.О. Рекомендації щодо особливостей виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, в тому числі використанням неповнолітніх у порнобізнесі. – Одеса. – 2005. – 20 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

www.zakon1.rada.gov.ua - сайт Верховної Ради України.

www.mvs.gov.ua - сайт Міністерства внутрішніх справ України.

www.kvs.gov.ua - сайт Державної пенітенціарної служби України.

www.oduvs.edu.ua - сайт Одеського державного університету внутрішніх справ.

www.nbuv.gov.ua - сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

www.odessa.mvs.gov.ua - сайт Головного управління МВС України в Одеській області.

www.ligazakon.ua – Головний правовий портал України.

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТАКТИКА**

Тема № 1. Поняття, зміст та сучасні проблеми оперативно-розшукової тактики

Всього за планом 4 годин

Лекція 2 години

Семінар 2 години

Мета заняття:

Систематизувати та поглибити знання за темою «Поняття, зміст та сучасні проблеми оперативно-розшукової тактики»

Ключові терміни та поняття до теми:

Тактика, оперативна ситуація, комбінація.

Питання семінару:

1. Поняття і зміст оперативно-розшукової тактики.
2. Елементи (підсистеми) оперативно-розшукової тактики.
3. Поняття, види та структурні елементи комбінації.
4. Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації.
5. Поняття легенди та вимоги, що до неї висуваються.
6. Порядок підготовки, проведення та документального оформлення оперативної комбінації.

Теми рефератів, доповідей:

1. Місце і роль тактики в оперативно-розшуковій діяльності.
2. Оперативно-розшукова ситуація, як передумова тактики.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на те, що потрібно глибоке засвоєння курсантами правових основ і принципів цієї діяльності, особливостей компетенції та структури оперативних підрозділів, які ведуть боротьбу зі злочинністю.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю:

1. Сутність, завдання та елементи оперативно-розшукової тактики.
2. Поняття та види оперативно-розшукових ситуацій.
3. Вивчення та оцінка оперативно-розшукової ситуації.
4. Уявне та фізичне моделювання в оперативно-розшуковій тактиці.
5. Оперативно-тактичне прогнозування й планування.
6. Тактика використання інформації, здобутої під час здійснення оперативно-розшукової діяльності.
7. Поняття та види оперативно-тактичного моделювання.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14. 08. 2012 р. № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 р. № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Курсанти готують реферати (доводи).

Тема № 2. Пошукові заходи оперативних підрозділів

Всього за планом 4 годин

Лекція 2 години

Семінар 2 години

Мета заняття:

Поглибити уявлення та розкрити сутність та значення оперативного пошуку як організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової

діяльності з виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес.

Ключові терміни та поняття до теми:

Оперативний пошук, суб'єкти оперативного пошуку, напрями пошукової роботи.

Питання семінару:

1. Поняття, сутність та значення оперативного пошуку.
2. Сили та засоби, які використовуються в оперативному пошуку.
3. Перелік осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес для оперативних підрозділів ОВС.
4. Оперативно-розшукові заходи, що забезпечують отримання та перевірку первинних відомостей під час оперативного пошуку.
5. Порядок та напрями реалізації первинних даних, зібраних в ході оперативного пошуку.

Теми рефератів, доповідей:

1. Особливості організації і тактики виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес.
2. Елементи організації пошукової роботи.
3. Специфіка планування роботи з оперативного пошуку.
4. Сили та засоби, які використовуються в оперативному пошуку.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на те, що потрібно глибоке засвоєння курсантами правових основ і принципів оперативно-розшукової діяльності, особливостей компетенції та структури оперативних підрозділів, які ведуть боротьбу зі злочинністю. Також потрібно звернути увагу на порядок та основні напрями реалізації первинних даних оперативного пошуку.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення пошукових ОРЗ.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю:

1. Особливості організації і тактики виявлення осіб та фактів, що становлять оперативний інтерес.

2. Елементи організації пошукової роботи. Специфіка планування роботи з оперативного пошуку.
3. Сили та засоби, які використовуються в оперативному пошуку.
4. Взаємодія оперативних та інших служб органів внутрішніх справ у пошуковій роботі.
5. Оперативно-розшукові заходи, що забезпечують отримання та перевірку первинних відомостей під час оперативного пошуку.
6. Особливості використання негласних працівників у пошуковій роботі різними оперативними підрозділами органів внутрішніх справ.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14. 08. 2012 р. № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 р. № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Курсанти готують реферати (довіді).

Тема № 3. Запобігання злочинам у сучасних умовах роботи оперативних підрозділів

Всього за планом 4 годин

Лекція 2 години

Семинар 2 години

Мета заняття:

Поглибити уявлення та розкрити порядок, зміст і правову основу взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ у процесі оперативного запобігання з іншими службами та відомствами, громадськістю.

Ключові терміни та поняття до теми:

Попередження злочинів, припинення злочинів, виявлення осіб, оперативно-профілактичні заходи.

Питання семінару:

1. Поняття, сутність та значення оперативного запобігання.
2. Особливості використання в оперативному запобіганні негласних працівників, засобів та методів оперативно-розшукової діяльності.
3. Виявлення осіб, схильних до вчинення злочинів і застосування до них індивідуальних оперативно-профілактичних заходів.
4. Попередження та припинення злочинів, що замислюються або готуються.
5. Поняття припинення злочину.
6. Загальна характеристика оперативно-розшукових ситуацій, що складаються в припиненні вчинюваних злочинів.

Теми рефератів, доповідей:

1. Аналіз та оцінка інформації про об'єкт передбачуваного злочинного посягання, обстановку попередньої злочинної діяльності та осіб, які готують злочин.
2. Організаційні особливості запобігання злочинам, що готуються, та припинення вчинюваних злочинів.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на те, що потрібно глибоке засвоєння курсантами правових основ і принципів оперативно-розшукової діяльності, особливостей компетенції та структури оперативних підрозділів, які ведуть боротьбу зі злочинністю. Також потрібно звернути увагу на порядок та основні напрями реалізації первинних даних оперативного пошуку з метою запобігання злочинам.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення пошукових ОРЗ.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю:

1. Сутність, поняття та значення оперативного запобігання.
2. Порядок, зміст і правова основа взаємодії оперативних підрозділів органів внутрішніх справ у процесі оперативного запобігання з іншими службами та відомствами, громадськістю.
3. Особливості використання в оперативному запобіганні негласних працівників, окремих засобів та методів оперативно-розшукової діяльності.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Тема № 4. Особливості планування за оперативно-розшуковими справами

Всього за планом 8 годин

Лекція 2 години

Семінар 2 години

Практичне заняття 4 години

Мета семінарського заняття:

Поглибити уявлення та розкрити значення планування в оперативній розробці.

Ключові терміни та поняття до теми:

Плани оперативно-розшукових заходів, оперативна розробка, моделювання та прогнозування.

Питання семінару:

1. Поняття та сутність оперативної розробки.

2. Завдання оперативної розробки та основні вимоги, що висуваються до неї.

3. Види оперативно-розшукових справ, підстави та порядок їх заведення, строки ведення.

4. Види планів оперативно-розшукових заходів, що складаються по оперативно-розшукових справах.

Теми рефератів, доповідей:

1. Оперативна комбінація як спосіб вирішення завдань оперативної розробки.

2. Сутність та способи забезпечення оперативної розробки агентурою.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на те, що потрібно глибоке засвоєння курсантами правових основ і принципів оперативно-розшукової діяльності, особливостей компетенції та структури оперативних підрозділів, які ведуть боротьбу зі злочинністю. Також потрібно звернути увагу на порядок та основні напрями планування оперативної розробки.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення пошукових ОРЗ.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття, сутність та значення оперативної розробки як окремої організаційно-тактичної форми оперативно-розшукової діяльності.

2. Завдання оперативної розробки та основні вимоги, що до неї висуваються.

3. Призначення оперативної розробки у виявленні, припиненні та розслідуванні злочинів, розшуку злочинців та безвісно зниклих громадян. Правові, психологічні та морально-етичні основи оперативної розробки. Підстави для початку провадження оперативної розробки.

4. Оперативно-розшукові справи, їх категорії, підстави заведення, строки ведення, порядок провадження та припинення.

5. Порядок обліку оперативно-розшукових справ, підстави та порядок їх пересилання в інші оперативні підрозділи.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Мета практичного заняття:

Сформувати чітке уявлення про послідовність планування оперативної розробки.

Ключові терміни та поняття до теми:

Плани оперативно-розшукових заходів, оперативна розробка, моделювання та прогнозування.

Завдання до практичного заняття:

1. Курсанти виносять постанову про заведення ОРС категорії «Захист».
2. Курсанти письмово складають план оперативно-розшукових заходів за ОРС категорії «Захист».
3. Курсанти складають довідку-меморандум за ОРС категорії «Захист».
4. Курсанти складають план реалізації матеріалів ОРС категорії «Захист» та постанову про закриття ОРС.

Теми рефератів, доповідей:

1. Оперативна комбінація як спосіб вирішення завдань оперативної розробки.
2. Сутність та способи забезпечення оперативної розробки агентурою.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на те, що потрібно глибоке засвоєння курсантами правових основ і принципів оперативно-розшукової діяльності, особливостей компетенції та структури оперативних підрозділів, які ведуть боротьбу зі злочинністю. Також потрібно звернути увагу на порядок та основні напрями планування оперативної розробки.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення пошукових ОРЗ.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю на практичне заняття:

1. Оперативно-розшукові справи, їх категорії, підстави заведення, строки ведення, порядок провадження та припинення.
2. Порядок обліку оперативно-розшукових справ, підстави та порядок їх пересилання в інші оперативні підрозділи.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

На самостійній роботі курсанти ознайомлюються з макетами різних видів оперативної розробки (як макети використовуються архівні справи оперативної розробки.). Вносять (письмово у конспектах) постанову про заведення справи оперативної розробки.

Тема № 5. Оперативно-розшукові комбінації за оперативно-розшуковими справами

Всього за планом 6 годин

Лекція 2 години

Семінар 2 години

Практичне заняття 2 години

Мета семінарського заняття:

Поглибити уявлення та розкрити значення оперативно-розшукових комбінацій.

Ключові терміни та поняття до теми:

Оперативно-розшукова комбінація, легенда, інсценування злочину, контроль за вчиненням злочину.

Питання семінару:

1. Поняття, види та структурні елементи комбінації.
2. Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації.
3. Поняття легенди та вимоги, що до неї висуваються.
4. Матеріально-технічне підкріплення легенди.
5. Основні правила підготовки та проведення оперативної комбінації.

Теми рефератів, доповідей:

1. Порядок підготовки, проведення та документального оформлення оперативної комбінації.
2. Процесуальні особливості проведення контролю за вчиненням злочину у формах спеціального слідчого експерименту та імітування обстановки злочину відповідно до вимог ст. 271 КПК України.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на порядок підготовки, проведення та документального оформлення оперативної комбінації.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття, види та структурні елементи комбінації.
2. Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації.
3. Поняття легенди та вимоги, що до неї висуваються.
4. Матеріально-технічне підкріплення легенди.
5. Основні правила підготовки та проведення оперативної комбінації.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Мета практичного заняття:

Сформувати чітке уявлення про послідовність проведення оперативної комбінації.

Ключові терміни та поняття до теми:

Оперативно-розшукова комбінація, легенда, інсценування злочину, контроль за вчиненням злочину.

Завдання до практичного заняття:

1. Курсанти розробляють легенду та готують матеріальне підтвердження за фабулою.
2. Курсанти складають план оперативної комбінації ОРС категорії «Захист».

Теми рефератів, доповідей:

1. Оперативна комбінація як спосіб вирішення завдань оперативної розробки.

2. Сутність та способи забезпечення оперативної розробки агентурою.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на порядок підготовки, проведення та документального оформлення оперативної комбінації. Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю на практичне заняття:

1. Поняття, види та структурні елементи комбінації.
2. Вимоги, що висуваються до оперативної комбінації.
3. Поняття легенди та вимоги, що до неї висуваються.
4. Матеріально-технічне підкріплення легенди.
5. Основні правила підготовки та проведення оперативної комбінації.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

На самостійній роботі курсанти ознайомлюються з макетами різних видів оперативної розробки (як макети використовуються архівні справи оперативної розробки.).

Тема № 6. Співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування

Всього за планом 6 годин

Лекція 2 години

Семінар 2 години

Практичне заняття 2 години

Мета семінарського заняття:

Систематизувати та поглибити знання про співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування.

Ключові терміни та поняття до теми:

Документування злочинних дій розроблюваних, докази у кримінальному судочинстві, фактичні дані в оперативно-розшуковій діяльності.

Питання семінару:

1. Сутність, значення та поняття документування злочинних дій розроблюваних осіб.
2. Вимоги, що висуваються до документування злочинної діяльності розроблюваних осіб. Забезпечення законності під час документування.
3. Поняття фактичних даних в оперативно-розшуковій та процесуальній діяльності.
4. Сили та засоби оперативних підрозділів, що використовуються у документуванні.

Теми рефератів, доповідей:

1. Виявлення предметів і документів, що можуть бути доказами, забезпечення можливості їх використання на досудовому розслідуванні. Конкретні тактичні прийоми по зазначеному напрямку документування.
2. Тактика використання можливостей негласних працівників у зазначеному напрямі документування.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на заходи, що забезпечують можливість використання фактичних даних, здобутих під час документування злочинних дій розроблюваних, як доказів у кримінальному судочинстві.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ та негласних(розшукових) дій.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС та кримінальних справ (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю:

1. Використання можливостей інших служб органів внутрішніх справ, державних органів та представників громадськості, фахівців різних галузей знань у документуванні.

2. Напрями документування злочинної діяльності розроблюваних осіб.

3. Виявлення осіб, які можуть бути свідками, та забезпечення можливості використання даних, якими вони володіють.

4. Конкретні тактичні прийоми по зазначеному напрямку документування.

5. Тактика використання по зазначеному напрямку документування можливостей, наданих Законами України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Мета практичного заняття:

Сформувати уміння застосовувати знання в комплексі співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування

Ключові терміни та поняття до теми:

Документування злочинних дій розроблюваних, докази у кримінальному судочинстві, фактичні дані в оперативно-розшуковій діяльності.

Завдання до практичного заняття:

На практичному занятті курсанти у навчально-методичній аудиторії вивчають умови задачі, наданої викладачем, обговорюють його, дають оцінку. Письмово в конспектах виносять згідно з умовами задачі постанову про заведення оперативної справи і складають план оперативно-розшукових заходів по документуванню злочинних дій осіб, які розроблюються по справі оперативної розробки.

Теми рефератів, доповідей:

Співвідношення оперативно-розшукового документування та кримінально-процесуального доказування.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на заходи, що забезпечують можливість використання фактичних даних, здобутих під час документування злочинних дій розроблюваних, як доказів у кримінальному судочинстві.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ та негласних(розшукових) дії.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС та кримінальних справ (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю на практичне заняття:

1. Використання можливостей інших служб органів внутрішніх справ, державних органів та представників громадськості, фахівців різних галузей знань у документуванні.
2. Напрями документування злочинної діяльності розроблюваних осіб.
3. Виявлення осіб, які можуть бути свідками, та забезпечення можливості використання даних, якими вони володіють.

4. Конкретні тактичні прийоми по зазначеному напрямку документування.

5. Тактика використання по зазначеному напрямку документування можливостей, наданих Законами України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» та «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів».

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

На самостійній роботі курсанти ознайомлюються з макетами різних видів оперативної розробки (як макети використовуються архівні справи оперативної розробки.).

Тема № 7. Особливості тактичних прийомів реалізації оперативно-розшукової інформації

Всього за планом 8 годин

Лекція 2 години

Семінар 2 години

Практичне заняття 4 години

Мета семінарського заняття:

Поглибити знання про особливості тактичних прийомів реалізації оперативно-розшукової інформації.

Ключові терміни та поняття до теми:

Тактичні прийоми реалізації, оперативно-розшукова операція, форми взаємодії.

Питання семінару:

1. Поняття і значення реалізації матеріалів оперативної розробки.
2. Тактика підготовки та безпосередньо реалізації матеріалів оперативної розробки.
3. Сутність і значення виведення агентів з оперативної розробки.

Теми рефератів, доповідей:

1. Умови, що забезпечують успішну реалізацію матеріалів оперативної розробки.
2. Аналіз інформації під час підготовки матеріалів оперативно-розшукової справи до реалізації.
3. Визначення моменту реалізації матеріалів оперативної розробки, її напрямів та тактичних прийомів.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на реалізацію оперативної розробки на групу осіб шляхом проведення оперативно-розшукової операції, їх види, типові плани щодо затримання злочинців у різних умовах.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ та негласних(розшукових) дії.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС та кримінальних справ (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю:

1. Тактичні прийоми реалізації оперативно-розшукової інформації та використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності.
2. Порядок передачі матеріалів оперативно-розшукової діяльності слідчому.
3. Зміст планів реалізації матеріалів оперативно-розшукових справ.
4. Порядок уведення до кримінального процесу фактичних даних, отриманих у результаті проведення оперативно-розшукових заходів.
5. Тактика зашифровки джерел оперативно-розшукової інформації в процесі доказування.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попере-

дженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Мета практичного заняття:

Закріпити відомі способи реалізації оперативно-розшукової розробки.

Ключові терміни та поняття до теми:

Тактичні прийоми реалізації, оперативно-розшукова операція, форми взаємодії.

Завдання до практичного заняття:

На практичному занятті курсанти у навчально-методичній аудиторії вивчають умови задачі, наданої викладачем, обговорюють його, дають оцінку. Складають план реалізації оперативно-розшукової розробки.

Теми рефератів, доповідей:

1. Умови, що забезпечують успішну реалізацію матеріалів оперативної розробки.
2. Аналіз інформації під час підготовки матеріалів оперативно-розшукової справи до реалізації.
3. Визначення моменту реалізації матеріалів оперативної розробки, її напрямів та тактичних прийомів.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на реалізацію оперативної розробки на групу осіб шляхом проведення оперативно-розшукової операції, їх види, типові плани щодо затримання злочинців у різних умовах.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ та негласних(розшукових) дій.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС та кримінальних справ (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю на практичне заняття:

1. Тактичні прийоми реалізації оперативно-розшукової інформації та використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності.
2. Порядок передачі матеріалів оперативно-розшукової діяльності слідчому.
3. Зміст планів реалізації матеріалів оперативно-розшукових справ.
4. Порядок уведення до кримінального процесу фактичних даних, отриманих у результаті проведення оперативно-розшукових заходів.
5. Тактика зашифровки джерел оперативно-розшукової інформації в процесі доказування.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

На самостійній роботі курсанти ознайомлюються з макетами різних видів оперативної розробки (як макети використовуються архівні справи оперативної розробки.).

Тема № 8. Взаємодія зі слідчими підрозділами у проведенні внутрішньо камерної розробки затриманих та заарештованих

Всього за планом 6 годин

Лекція 2 години

Семінар 2 години

Практичне заняття 2 години

Мета семінарського заняття:

Поглибити знання про сутність і призначення оперативної розробки затриманих і заарештованих осіб.

Ключові терміни та поняття до теми:

Оперативна розробка затриманих, внутрішньокамерна розробка, введення агента у внутрішньокамерну розробку, спарена агентура.

Питання семінару:

1. Сутність і призначення оперативної розробки затриманих і заарештованих осіб. Обставини, що зумовлюють необхідність проведення такої розробки.
2. Поняття та завдання внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих осіб.
3. Відомче нормативне регулювання розробки затриманих і заарештованих. Документальне оформлення внутрішньокамерної розробки.
4. Особливості організації і тактики розробки затриманих та заарештованих в умовах ізоляторів тимчасового тримання, слідчих ізоляторів, приймальників-розподільників, спецприймальників.

Теми рефератів, доповідей:

1. Порядок підбору агентів для внутрішньокамерної розробки конкретного об'єкту.
2. Способи введення агента у внутрішньокамерну розробку.
3. Використання оперативних комбінацій з метою введення агентів у внутрішньокамерну розробку.
4. Організація зв'язку та керівництва агентом, який працює у внутрішньокамерній розробці.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на поняття та призначення оперативної роботи в місцях позбавлення волі, в т.ч. тимчасових, тактичні прийоми розробки, способи вводу негласних співробітників, документальне оформлення вводу; тактику

використання отриманої інформації. Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ та негласних(розшукових) дії.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС та кримінальних справ (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю:

1. Поняття і завдання внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих осіб.
2. Документальне оформлення введення та виведення агентів з внутрішньокамерної розробки.
3. Керівництво агентами, що приймають участь у внутрішньокамерній розробці.
4. Використання відомостей, що отриманні в результаті внутрішньокамерної розробки.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14.08.2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Мета практичного заняття:

Відпрацювати навички, прийоми розробки затриманих та заарештованих в умовах ізоляторів тимчасового тримання, слідчих ізоляторів, приймальників-розподільників, спецприймальників.

Ключові терміни та поняття до теми:

Оперативна розробка затриманих, внутрішньокамерна розробка, введення агента у внутрішньокамерну розробку, спарена агентура.

Завдання до практичного заняття:

На практичному занятті курсанти заповнюють завдання на проведення внутрішньокамерної розробки затриманого. Оформлюють плани введення та виведення агента з внутрішньокамерної розробки. Складають легендовані завдання.

Теми рефератів, доповідей:

1. Порядок підбору агентів для внутрішньокамерної розробки конкретного об'єкту.
2. Способи введення агента у внутрішньокамерну розробку.
3. Використання оперативних комбінацій з метою введення агентів у внутрішньокамерну розробку.
4. Організація зв'язку та керівництва агентом, який працює у внутрішньокамерній розробці.

Методичні поради

При вивченні теми та підготовці до заняття слід звернути увагу на поняття та призначення оперативної роботи в місцях позбавлення волі, в т.ч. тимчасових, тактичні прийоми розробки, способи вводу негласних співробітників, документальне оформлення вводу; тактику використання отриманої інформації. Знайомляться зі змістом завдання на практичне заняття.

Курсанти вивчають зразки документів, що складаються під час проведення ОРЗ та негласних(розшукових) дій.

Під час підготовки до заняття рекомендується використовувати ілюстративні матеріали, навчальні відеофільми, таблиці, слайди, матеріали ОРС та кримінальних справ (обирається на розсуд викладача).

Питання для самоконтролю на практичне заняття:

1. Поняття і завдання внутрішньокамерної розробки затриманих і заарештованих осіб.
2. Документальне оформлення введення та виведення агентів з внутрішньокамерної розробки.
3. Керівництво агентами, що приймають участь у внутрішньокамерній розробці.
4. Використання відомостей, що отриманні в результаті внутрішньокамерної розробки.

Завдання до самостійної та індивідуальної роботи:

Законспектувати положення Наказів МВС України: Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень: Наказ МВС України від 14. 08. 2012 № 700; Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно; Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17.12.2012 № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

На самостійній роботі курсанти ознайомлюються з макетами різних видів оперативної розробки (як макети використовуються архівні справи оперативної розробки).

ЛІТЕРАТУРА

ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ:

Нормативні акти:

1. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28. 06. 1996 р. № 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 04. 02. 2011 р. № 2952-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : закон України від 05. 04. 2001 р. № 2341-III із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 01. 11. 2011 р. № 3718-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13. 04. 2012 р. № 4651-VI : за станом на 22. 05. 2012 р. – К. : Алерта, 2012. – 304 с.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України : закон України від 13. 04. 2012 р. № 4652-VI : за станом на 22. 05. 2012 р. – К. : Алерта, 2012. – 39 с.
5. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві [Електронний ресурс] : закон України від 23. 12. 1993 р. № 3782-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 11. 06. 2009 р. № 1254-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
6. Про інформацію [Електронний ресурс] : закон України від 02. 10. 1992 р. № 2657-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 09. 05. 2011 р. № 2938-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
7. Про міліцію [Електронний ресурс] : закон України від 20. 12. 1990 р. № 565-XII із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 10. 10. 2011 р. № v010p710-11. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
8. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс] : закон України від 18. 02. 1992 р. № 2135-XII із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 19. 11. 2012 р. № 3412-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

9. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : закон України від 30. 06. 1993 р. № 3341-ХІІ із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду : за станом на 05. 06. 2011 р. № 3334-17. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

10. Про додержання прав людини під час проведення оперативно-технічних заходів [Електронний ресурс] : указ Президента України від 07. 11. 2005 р. № 1556 / 2005 із змін., внес. згідно із Указами Президента України : за станом на 16. 01. 2006 р. № 6 / 2006. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.

11. Про Концепцію державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю [Електронний ресурс] : указ Президента України від 21. 10. 2011 р. № 1000 / 2011. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://president.gov.ua/documents/14091.html>. – Назва з екрана.

12. Про затвердження Програми вдосконалення агентурно-оперативної роботи органів внутрішніх справ України на 2011 – 2014 роки [Текст] : наказ МВС України від 31. 05. 2011 р. № 253. – Для службового користування.

13. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень [Текст] : наказ МВС України від 14. 08. 2012 р. № 700.

14. Про затвердження Інструкції з організації розшуку обвинувачених, підсудних, осіб, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів [Текст] : наказ МВС України від 05. 01. 2005 р. № 3. – Для службового користування.

15. Про затвердження Інструкції про організацію агентурно-оперативної роботи оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 р. № 06. – К. : МВС України, 2012. – 120 с. – Таємно.

16. Про затвердження Інструкції про організацію роботи за оперативно-розшуковими справами та справами контрольного провадження оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України : наказ МВС України від 17. 12. 2012 р. № 07. – К. : МВС України, 2012. – 144 с. – Таємно.

Книжкові видання:

17. Ануфрієв М.І. Підготовка штатних негласних оперативних працівників ОВС: організаційно-правові основи: Монографія. – К.: РВВ МВС України, 2002. – 156 с. (Таємно).
18. Бандурка А.М., Горбачев А.В. Оперативно-розыскная деятельность: правовой анализ. Киев. РИО МВД Украины. –1994. –160с.
19. Бандурка О.М. Интерпол: Міжнародна організація кримінальної поліції: Наук.-практ. посібник. – Харків: Держ. спеціалізоване вид-во «Основи», 2003. – 324 с.
20. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність: Підруч. – Х.: Видавництво НУВС, 2002. – Ч. 1. – 336 с.
21. Бандурка С. А., Слинько С. В., Погорецький М. А. Оперативно-розшукова діяльність: Правові основи: (Структурно-логічні схеми): навч. посібник / За ред. Ю.М. Грошевого. – Харків: РВФ “АРСІС”, ЛТД, 2005. – 190 с.
22. Бараненко Б.И. Дидоренко Є.А. Методология теории и практики ОРД в современных условиях: перспективы: Монография. – 2-е изд., перераб. и доп. / МВД Украины, Луганская Академия вн. Дел. – Луганск: РИО ЛАВД, 2005. – 131 с.
23. Басецкий И.И. Основы работы с агентурой. Учебное пособие. Инв. № 06537.
24. Басков В.И. Оперативно-розыскная деятельность: Учебно-методическое пособие. – М.: БЕК, 1997. – 88 с.
25. Бельсон Я.М. Интерпол в борьбе с уголовной преступностью / Под ред. И.И. Карпеца. – М.: Наука, 1989. – 236 с.
26. Берназ В.Д., Берназ П.В. Взаємодія слідчого з оперативним уповноваженим, спеціалістом та експертом при розслідуванні злочинів, пов’язаних із наркобізнесом: Навчально-практичний посібник. – Одеса: Видавництво ОЮІ НУВС, 2005. – 50 с.
27. Васильев Н.Н, Вербовой В.Т., Чупыгин П.Е. Выявление среди осужденных, содержащихся в исправительно-трудовых учреждениях лиц, фактов, представляющих оперативный интерес: Учеб. пособие. – М., 1981. Инв. № 00208.
28. Використання психологічних знань в оперативно-розшуковій діяльності. Монографія / О.Ф. Долженков, Г.Є. Запорожцева, А.П. Кіцул, Е.В. Рижков. – Одеса: НДРВВ ОІВС, 2001. – 231 с.
29. Владимирский А.А., Коваленко А.С., Тихоненко В.И. Агентурная разработка задержанных и арестованных: учебное пособие. – М.: МВД СССР, 1976.

30. Голубенко В. Оперативная разработка в СИЗО. – К: Академия МВД Украины, 1993г. Инв. № 06768.

31. Долженков О.Ф. Основы розвідки в середовищі та інфраструктурі злочинності / Долженков О.Ф., Некрасов В.А., Черкасов Ю.Е. – Одеса: Вид-во Одеського юридичного інституту ХНУВС, 2003. – 197 с.

32. Долженков О.Ф., Думко А.Ф., Козаченко І.П. ОРД як правохоронна функція кримінальної міліції. – ОІВС. Одеса. 2000. Инв. № 7210.

33. Козаченко І.П. Оперативно-розшукова діяльність як державно-правова форма боротьби зі злочинністю. –К., 1995. –42с.

34. Учебное пособие. – ВНИИ МВД СРСР: Киев, 1986. Инв. № 05908.

35. Курочка М.Й. Законність в ОРД та прокурорський нагляд за її дотриманням / За ред. Е.О. Дідоренка. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 2001. – 160 с.

36. Овчинский С.С. Оперативная разработка, осуществляемая аппаратами уголовного розыска. – М., 1982. Инв. № 00253.

37. Овчинский С.С. Оперативно-розыскная информация / Под ред. А.С. Овчинского и В.С. Овчинского. – М.: МНФПА-М, 2000. – 367 с.

38. Олейник П.А. Тактика розыска скрывшихся преступников. Инв. № 03706.

39. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підруч. / Е.О. Дідоренко, І.П. Козаченко, Я.Ю. Кондратьєв та ін. – Луганськ: РВВ ЛІВС, 1999. – Т. 1. – 390 с.

40. Оперативно-розшукова діяльність: Навч. посіб. / Є.М. Моїсєєв, О.М. Джужа, Д.Й. Никифорчук та ін. – К.: Правова єдність, 2009. – 310 с.

41. Оперативно-розшукова інформація: проблеми реалізації: Монографія / О.П.Снігерьев, Г.О.Душейко, О.А. Долгий та ін. / За заг. ред. А.М.Подольки і П.В.Коляди. – Суми: ВВП «Мрія-1», 2003. – 204с.

42. Оперативно-розыскная деятельность органов внутренних дел: Общая часть / Под ред. В.М. Аتماжитова. – М.: Акад. МВД СССР, 1990. – 282 с.

43. Оперативно-розыскная деятельность. Термины и определения. Учебное пособие КВШВД СССР К. 1988г. Инв. № 00550.

44. Оперативно-розыскная деятельность: учеб. / Под ред. К.К. Горяинова, В.С. Овчинского и др. – М.: Инфра-М, 2004. – 848 с.

Навчально-методичні розробки, рекомендації, посібники, матеріали, підготовлені науково-педагогічним складом кафедри:

45. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Загальна частина: підручник. Таємно / [М.П. Водько, О.Ф. Долженков, О. О. Подобний та ін.] / За ред. С. П. Черних, М.П. Водька, О.Ф. Долженкова. – Київ: відділ редакційно-видавничої діяльності ДНДІ МВС України, 2012. – 884 с.

46. Подобний О. О. Кримінально-правова регламентація протидії організованій злочинності: [монографія] / М. П. Водько, О. О. Подобний; Одеський держ. ун-т внутрішніх справ. – Одеса: Юридична література, 2010. – 192 с.

47. Подобний О. О. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ у боротьбі з корисливо-насилюницькою організованою злочинністю: [монографія] / О. О. Подобний; Одеський держ. ун-т внутрішніх справ. – Одеса: Юрид. літ., 2012. – 640 с.

48. Оперативна закупівля та контрольоване постачання: організація і тактика проведення: посібник. Таємно / (О. О. Подобний, С. В. Албул, В. А. Некрасов та ін.). – К.: МВС України, 2010. – 187 с.

49. Здійснення оперативної розробки в рамках оперативно-розшукової справи категорії «Захист»: навчально-методичний посібник. Таємно / (О. О. Подобний, О. Я. Черепненко, Р. А. Халілев та ін.). – Сімферополь: Кримський юридичний інститут Одеського держ. ун-ту внутрішніх справ, 2010. – 144 с.

50. Типова навчальна програма дисципліни «Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ» (основний курс) / (М.П. Водько, О.Ф. Долженков, О. О. Подобний та ін.). – Київ: УВПД ГШ МВС України, 2010. – 96 с. (Рекомендовано Науковою Радою МВС України (прот. № 1 від 24.02.2010)).

51. Організація і тактика агентурної роботи оперативних підрозділів органів внутрішніх справ України на залізничному транспорті: навчальний посібник. Таємно / (О. О. Подобний, Є. В. Поляков, В. Є. Тарасенко та ін.). Одеса: ОДУВС, 2011. – 126 с.

52. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ: Збірник комплексних методичних матеріалів / Уклад. М.П. Водько, О.О. Подобний та ін. // Одеський державний університет внутрішніх справ. – Одеса: ОДУВС, 2009. – 192 с. (для службового користування).

53. Актуальні проблеми забезпечення прав людини в оперативно-розшуковій діяльності: Конспекти лекцій та комплексні методичні матеріали / С.В. Албул, Р.В. Мукоїда, О.О. Подобний та ін. – Одеса: ОДУВС, 2010. – 112 с.

54. Внутрішньокамерна розробка затриманих та заарештованих: організація і тактика проведення: Навчальний посібник. [Албул С.В., Любчик В.Б.] – Одеса: ОДУВС, 2011. – 162 с. (Таємно).

55. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Збірник тестових завдань / Албул С.В., Подобний О.О., Мукоїда Р.В та ін. – Одеса: ОДУВС, 2011 – 37 с.

56. Подобний О.О. Рекомендації щодо особливостей виявлення та розкриття злочинів, пов'язаних з торгівлею людьми, в тому числі використанням неповнолітніх у порнобізнесі. – Одеса. – 2005. – 20 с.

Навчальне видання

Мукоїда Руслан Вікторович
Шелехов Артем Олексійович
Албул Сергій Володимирович
Любчик Віктор Борисович

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ТАКТИКА

Навчальний посібник

Підписано до друку 30.09.2013. Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman» Друк цифровий. Ум. друк .арк. 11,54.

Наклад 100 прим.

Видавництво ОДУВС

м. Одеса, вул. Успенська, 1

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3507 від 25.06.2009 р.
тел. 0487024884; 0949547884 email – ndrvv1@gmail.com